

KÄSIKÄES

Tööraamat eesti keele õppijale ja
Eesti kodakondsuse taotlejale

Kristi Saarso

Käändsõna käänamine ainsuses ja mitmuses

KÄÄNE	KÄÄNDELÕPP	KÜSIMUS	AINSUS	MITMUS
NIMETAV	∅	kes? mis?	<i>kallis kodu</i>	<i>kallid kodud</i>
OMASTAV	∅ (vokaal)	kelle? mille?	<i>kalli kodu</i>	<i>kallite/kalliste kodude</i>
OSASTAV	∅/ -t/-d/-sid	keda? mida?	<i>kallist kodu</i>	<i>kalleid kodusid</i>
SISSEÜTLEV	-sse/∅	kellesse? millesse? kuhu?	<i>kallisse koju / kallisse kodusse</i>	<i>kallitesse/kallistesse kodusesse</i>
SEESÜTLEV	-s	kelles? milles? kus?	<i>kallis kodus</i>	<i>kallites/kallistes kodudes</i>
SEESTÜTLEV	-st	kellest? millest? kust?	<i>kallist kodust</i>	<i>kallitest/kallistest kodudest</i>
ALALEÜTLEV	-le	kellele? millele? kuhu?	<i>kallile kodule</i>	<i>kallitele/kallistele kodudele</i>
ALALÜTLEV	-l	kellel? millel? kus?	<i>kallil kodul</i>	<i>kallitel/kallistel kodudel</i>
ALALTÜTLEV	-lt	kellelt? millelt? kust?	<i>kallist kodust</i>	<i>kallitelt/kallistelt kodudelt</i>
SAAV	-ks	kelleks? milleks?	<i>kalliks koduks</i>	<i>kalliteks/kallisteks kodudeks</i>
RAJAV	-ni	kelleni? milleni?	<i>kalli koduni</i>	<i>kallite/kalliste kodudeni</i>
OLEV	-na	kellena? millena?	<i>kalli koduna</i>	<i>kallite/kalliste kodudena</i>
ILMAÜTLEV	-ta	kelleta? milleta?	<i>kalli koduta</i>	<i>kallite/kalliste kodudeta</i>
KAASAÜTLEV	-ga	kellega? millega?	<i>kalli koduga</i>	<i>kallite/kalliste kodudega</i>

NB! Eesti keeles võib sõnal olla mitu õiget vormi. Kui kahtled, kontrolli õigekeelsussõnaraamatust ÕS või Internetist aadressilt <http://www.eki.ee/dict/qs/>.

KÄSIKÄES

Tööraamat eesti keele õppijale ja
Eesti kodakondsuse taotlejale

Kristi Saarso

Tallinn 2011

Õppematerjali väljaandmist toetas Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium ning Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed

Haridus- ja Teadusministeerium

Tööraamatu valmimist koordineeris BDA Consulting OÜ

Testimist ja kirjastamist korraldas Multilingua Keelekeskus OÜ

Testinud Liina Norit ja Anu Kihulane
Toimetanud Sirje Ratso
Kujundanud ja küljendanud Sirje Ratso

Fotode autorid: Stuart Miles / FreeDigitalPhotos.net (lk 10ü),
BlackHair101 (lk 10k), Kristi Saarlo (lk 10k, 168), Tetra Images (lk 11ü),
Thomas Schulze (lk 11a), Viljandi linnaraamatukogu (lk 13),
Eesti Ajaloomuuseum (lk 24), Wikipedia (lk 43), Egon Tintse (lk 52),
Eesti Kirjandusmuuseum (lk 58), Aivar Kukk (lk 76, kaas üp), ETA (lk 76),
Jaan Laur (lk 77), Riigikogu (lk 117, 124), Presidendi Kantselei (lk 131, 134, 135),
wordpress.com (lk 133), Tiiu Mihkelson (lk 162), Erki Aavik (lk 163),
Politsei- ja Piirivalveamet (lk 172), PR Web (kaas av), Sirje Ratso (kõik muud)

Autoriõigus: Kristi Saarlo ning Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus Meie Inimesed, 2011

ISBN 978-9949-9091-1-7 (trükis)

ISBN 978-9949-9091-2-4 (pdf)

Tasuta jagatav tiraaž

Saateks

Eesti keele tööraamat „Käsi käes” on mõeldud õppijale, kelle eesmärgiks on saada Eesti kodanikuks, kes tahab mõista Eesti kultuuriruumis toimuvat ja end selles ruumis hästi tunda. Selleks on vaja tunda maa ja rahva lugu ning olemust. Mõistmist ega ka integreerumist ei saa aga olla ilma sallimisetä – teist kultuuri, kombeid ja ajalookäiku aktsepteerimata. Aktsepteerimine ja sallivus omakorda on seotud sisuliste teadmistega, seoste ja põhjuste tundmisega ning väga paljuski keeleoskusega, sest just see oskus aitab kultuuri- ja keeleruumile ligi pääseda ning sellest aru saada. Teadmised ei lase valitseda eelarvamustel, stereotüüpidel ja kuulujuttudel, keeleoskus aitab ära hoida konfliktid. Just need kaks valdkonda – Eesti rahva, maa ja riigi lugu – on püütud selles tööraamatus kokku põimida nii, et tulevasel Eesti kodanikul-oleks võimalik eesti keelega Eesti ajaloo tundma õppimise kaudu sõbraks saada.

Üksinda on keeruline teise keele ja kultuuri mõistmisega toime tulla. Seda, kes väetim, on vaja aidata – sellele viitab ka tööraamatu pealkiri. Abikäeks püüab olla see tööraamatki. Tööraamatu eesmärgiks on aidata jõuda õppijal Eesti kodakondsuse saamiseks nõutavale B1 keeleoskuse tasemele.

Tööraamat jaguneb kahekümne üheks teemaks, mis omakorda jaotuvad mõtteliselt kaheks: aja- ja ühiskonnaloooks. Üks teema on tinglikult arvestatud kaheksa kuni kümne 45 minuti pikkuse õppetunni tarvis, kuid vastavalt õppijate keele- ja teadmiste tasemele võib teemaläbimiseks kuluv aeg olla erinev. Kokku pakub tööraamat materjali umbes kaheksajaks õpetaja poolt juhendatavaks õppetunniks. Tööraamatu lõpus on sõnaloend, mida õppijal on võimalik omatahtsi täiendada. Kuna kodakondsuseksami edukaks sooritamiseks vajalik materjal on keeleliselt küllaltki keerukas, ei sobi see tööraamat neile, kes eesti keelega varem sugugi tutvust teinud ei ole.

Tööraamatu ülesannete juurde on märgitud, missugust osaoskust need peamiselt arendavad. Arendatakse kõiki osaoskusi. CD-l olevad kuulamiskeskkonnad leiab tööraamatu lõpust. Tööraamatu juurde kuulub ka õpetajaraamat, kust õpetaja leiab töö kiirendamiseks ja hõlbustamiseks õiged vastused, samuti nippe ja mänge, aga ka selgitusi selle kohta, mida õppematerjali koostaja ühe või teise ülesande puhul silmas on pidanud. Õpetajaraamatus olevad juhised on vaid üks nägemus, need ei ole mõeldud täpseks järgimiseks, vaid pakuvad pigem niidiotsa, millest edasi mõelda ja ise loominguiline olla.

Seda raamatut ei oleks, kui ei oleks väga paljusid toredaid inimesi – eestlasi, venelasi, ukrainlasi, jaapanlasi, sakslasi, soomlasi, ameeriklasi ja veel väga paljusid teisi, kellega oma enam kui kahekümne aasta pikkuse õpetajatöö jooksul kokku olen puutunud.

Aitäh Marikaile, kes oli minu jaoks „Käsi käes” kirjutamisprotsessi hing ja südametunnistus, mind selle töö juurde tõi ja hea seisis, et esimene variant õigel ajal ja kombel valmis sai. Aitäh Teale, kes raamatu koostamise protsessi ütlemata asjalikul ja ratsionaalsel moel lõpuni viis; raamatu ristiemale Anule ja õpetaja Liinale, kes koos oma õpilastega kogu raamatu vapralt läbi katsetasid; samuti Mallele, kes katsetamist ja raamatu trükkitoimetamist juhatas. Suur aitäh Ingridile, kes sellest raamatust suured rumalused välja toimetab, toimetaja Sirjele, kes segasevõitu käsikirjast päris raamatu tegi; minu lähedastele, kes minu imelikud küsimused ja pikad tööpäevad kogu selle aja vältel rahulikult välja kannatasid. Aitäh kõigile teistele toredatele inimestele, kes tööraamatul „Käsi käes” valmis saada aitasid!

Kristi Saarso

Sisujuht

Esimene teema. **Elan maalt, mille nimi on Eesti** 9

- Tutvumine ja tutvustamine
- Eesti nime päritolust
- Ma tulen maalt, mille nimi on Eesti
- Omadussõna ja määrsõna
- Ilmakaared, liitsõna moodustamine

Teine teema. **Muinasaeg ja Eesti** 18

- Eesti ajaloo perioodid
- Eesti peale jääaja lõppu, asustuse teke
- Kiviaeg ja rauaaeg Eestis
- Muinasaeg Eestis
- Seestütleva käände funktsioonid
- Põhiarvud ja järgarvud

Kolmas teema. **Sakslased tulevad. Keskaeg Eestis** 28

- Eestlaste muistne vabadusvõitlus
- Sakslaste vallutused Eestis
- „Mõisad põlevad ...”
- Sepa ametist
- Sepatüdruku lugu
- Küsimuse ja vastuse vaheline seos
- Liht- ja täisminevik
- Täishäälikute õige hääldus

Neljas teema. **Vana hea Rootsi aeg?** 40

- Eesti Rootsi kuningriigi osana
- Vana Tooma legend
- Tartu ülikooli ajaloost
- Enneminevik
- Liitsõnad

Viies teema. **Tsaar on kaugel ja jumal kõrgel. Venestusaeg Eestis** 46

- Eesti kui Venemaa provints
- Film „Kevade”
- Lõpetatud ja lõpetamata tegevuse väljendamine omastava ja osastava käände abil
- Ühendverbe

Kuues teema. **Eesti hümn. Ärkamisaeg Eestis** 52

- Laulupeotraditsioon
- Eesti hümn ja tema lugu
- Ärkamisaeg Eestis ja ärkamisaja kultuuritegelased
- Tingiv kõneviis

Seitsmes teema. **Esimene iseseisev Eesti Vabariik** 60

- Eesti iseseisvuse eel
- Vabadussõda, Eesti Vabariigi sünd
- Küsimuste koostamine
- Film „Nimed marmortahvil”
- Modaal sõnade *saama*, *võima*, *tohtima*, *suutma* kasutamine
- *ma-* ja *da-*infinitiivi kasutamine

Kaheksas teema. **Teine maailmasõda ja Eesti okupeerimine** 67

- Okupatsioonid Eestis
- Teine Maailmasõda ja Eesti
- Nõukogude Liidu repressioonid Eestis
- Kõõrditud lapse lugu
- Käänetevahelised seosed

Üheksas teema. **Laulev revolutsioon** 76

- Perestroika ja Eesti
- Laulev revolutsioon
- „Eestlane olen ja eestlaseks jään”
- Eesti taasiseseisvumine
- Film „Laulev revolutsioon”
- Mitmuse osastav
- *v-* ja *tav-*vorm

Kümnes teema. **Eesti lipp ja vapp** 84

- Eesti lipu lugu
- Eesti lipu värvid
- „Eesti lipp”
- Lipupäevad Eestis
- Eesti vapp
- Umbisikuline tegumood

Üheteistkümnes teema. **Eesti maa ja rahvas** 92

- Eesti pindala ja territoriaalne jaotus
- Eesti maakonnad
- „Ei ole üksi ükski maa”
- Eesti rahvastiku koosseis
- Kohalikud omavalitsused ja administratiivne jaotus
- Vähemusrahvused Eestis
- Küsimuse ja vastuse vaheline seos
- *ik-* ja *stik-*liide

Kaheteistkümnes teema. **Keel on see, mis üht rahvast rahvaks teeb** 103

- Eesti keel ja keelepuu
- Keeleseadusest
- Vähemuskeelsena Eestis
- Ühendverbide kasutamine
- Otsene ja kaudne kõne

Kolmeteistkümnes teema. **Riik ja rahvas. Kodanikuühiskond** 110

- Eesti kui demokraatlik riik
- Kodanikuühiskond
- Usk ja haridus Eestis
- Eesti majandus
- Lause ja sõna piir
- *des*-vorm

Neljateistkümnes teema. **Eesti kui rahvusvaheliste organisatsioonide liige** 117

- Eesti kui Euroopa Liidu liige
- Eesti kui rahvusvaheliste organisatsioonide liige
- Euroopa Liidu kodaniku õigused
- Liht- ja liitlause sõnajärg

Viieteistkümnes teema. **Eesti valitsemiskorraldus** 124

- Riigikogu ülesanded
- Valimised Eestis
- Riigikogu struktuur
- *ma-*, *mas-*, *mast-*, *mata*-vorm

Kuueteistkümnes teema. **Eesti Vabariigi President** 131

- Presidendi valimine
- Presidendi roll Eestis
- Eesti presidendid
- Küsimuse ja vastuse vaheline seos
- Tegusõnade *saama*, *tegelema*, *töötama*, *õppima*, *tegutsema* rektsioon

Seitsmekümnes teema. **Vabariigi Valitsus ja kohtusüsteem** 139

- Eesti Vabariigi valitsus ja selle ülesanded
- Ministeeriumid, ametid ja inspektsioonid
- Eesti kohtusüsteem
- Sünonüümi ja ümbersõnastamine
- Tegusõnade *sõltuma*, *aitama*, *rahul olema*, *käima* ja *minema* rektsioon
- Tingiva kõneviisi kordamine

Kaheksateistkümnes teema. **Inimeste põhiõigused, vabadused ja kohustused** 148

- Põhiseaduslikud õigused ja vabadused Eestis
- Eesti Põhiseadus
- Lühike sisseütlev
- Liitsõna

Üheksateistkümnes teema. **Eesti kodanik Eestis** 155

- Inimõigused ja kodanikuõigused
- Eesti kodanike ja mittekodanike õigused
- *nud-* ja *tud-*vorm

Kahekümnes teema. **Ma nägin Eestimaad** 161

- Eestimaa loodus
- Huvitavad paigad Eestis
- Välismaalasesena Eestis
- „Depressiivsed eesti väikelinnad”
- Minu Eestimaa
- Omadussõnaliited *-kas*, *-lik* ja *-line*

Kahekümne esimene teema. **Eesti Vabariigi kodakondsus** 172

- Eesti kodakondsus
- Kodakondsuse taotlemine ja tingimused
- „Ärkamise aeg”
- Eesti kodakondsuse saamine
- Eesti põhiseaduse ja kodakondsusseaduse tundmise eksami näidisküsimustik
- Sidesõnad lauses

Sõnad ja väljendid 182

Kuulamistekstid 187

Elan maal, mille nimi on Eesti

Eesmärgid teema lõpuks **Õppija oskab:** jutustada iseenda ja teiste päritolust, olulisematest isikut puudutavatest faktidest; eristada lugemisel olulist ebaolulisest; nimetada ilmakaari; esitada küsimust omadus- ja märsõna kohta.

Õppija teab: kuidas on Eestit varem kutsutud, arvamusi Eesti maa ja rahva kohta.

Uued sõnad ja väljendid: kodakondsus, pärit olema / pärinema, nime-tama, esinema, kutsuma, reisikiri, enne meie ajaarvamist, muistne, kroonika, püsiv, kasutusele võtma, teenetemärk, päriselt, asukoht, perekonnaseis, paik.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Järjesta tähed sõnaks.

A M E S E A T I

2. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

A. Tutvu oma paarilisega. Kasuta tabelis olevaid küsimusi ja tee märkmeid.

B. Küsi, mida ta lubab endast teistele jutustada.

1. Mis teie nimi on?	
2. Kas te lubate ennast sinatada (sina öelda)?	
3. Kas sa teed / te teete hästi süüa?	
4. Missugune loom sulle/teile meeldib?	
5. Kui tihti sa/te kinos käid/käite?	
6. Kas sul/teil on suur perekond?	
7. Kust sa/te pärit oled/olete?	
8. Mis sulle/teile üldse ei meeldi?	
9. Missugused viis asja sa võtaksid / te võtaksite kaasa ümbermaailmareisile?	
10. Mida sa/te iseenda käest küsiks?	

3. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Jutusta teistele seda, mida paariline endast rääkida on lubanud.

4. RÄÄKIMINE. LUGEMINE

Vaata pilte ja loe, mis on nende juurde kirjutatud. Jutusta ühest pildil nähtud inimesest, kasutades pildi juures olevaid sõnu ja väljendeid. Võid oma juttu mõne sinu arvates tähtsa detailiga täiendada.

Lee Tao

Vanus: 36
 Sünnikoht: Peking, Hiina
 Haridus: kõrgharidus
 Kodakondsus: Eesti
 Keeled: hiina (emakeel), inglise (C1), eesti (B1)
 Perekonnaseis: vabaabielus
 Lapsed: –
 Amet: IT-spetsialist
 Elukoht: Tallinn
 Huvialad: arvutid, matemaatika

Jasmine Dijinga

Vanus: 24
 Sünnikoht: Namiibia
 Haridus: keskhariidus
 Kodakondsus: Soome
 Keeled: soome (emakeel), inglise (C1), rootsi (C1)
 Perekonnaseis: vallaline
 Lapsed: –
 Amet: müüja
 Elukoht: Helsingi
 Huvialad: rokkmuusika, tantsimine

Anna Vassiljeva

Vanus: 60
 Sünnikoht: Novgorod, Venemaa
 Haridus: keskeriharidus
 Kodakondsus: kodakondsuseta
 Keeled: vene (emakeel), eesti (A2), prantsuse (A1)
 Perekonnaseis: lahutatud
 Lapsed: 1 poeg (26), 1 tütar (27)
 Amet: raamatupidaja
 Elukoht: Kohtla-Järve
 Huvialad: käsitöö, lugemine

Ivan Petrov

Vanus: 58
 Sünnikoht: Leningradi oblast, Venemaa
 Haridus: kõrgharidus
 Kodakondsus: Eesti
 Keeled: vene (emakeel), eesti (C1), inglise (B2)
 Perekonnaseis: abielus
 Lapsed: 1 täiskasvanud tütar
 Amet: insener
 Elukoht: Paide
 Huvialad: vanad autod

Claudia Meier

Vanus: 41
 Sünnikoht: Leipzig
 Haridus: keskeriharidus
 Kodakondsus: Saksa
 Keeled: saksa (emakeel), eesti (A2), inglise (B2), vene (A1)
 Perekonnaseis: lesk
 Lapsed: 2 täiskasvanud poega
 Amet: keemik
 Elukoht: Tartumaa, Nõo vald
 Huvialad: reisimine, ratsutamine

5. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

A. Loe kastis olevaid sõnu häälega ja vali, missugust kohta on niimoodi kutsutud.

Aesti, Haestii, Ostiatoi, Aestland, Hestia, Astlanda, Astalatu, Estonum, Maarjamaa

a Madeirat	b Islandit	c Eestit
d Etioopiat	e Soomet	

B. Missugune nimi on sinu arvates Eesti tänasele nimekujule kõige sarnasem?

C. Paku välja, kuidas Eestit veel kutsuda võiks. Põhjenda oma arvamust. Kasuta siinseid väljendeid.

1

6. LUGEMINE. SÕNAVARA

Loe teksti ja leia allakriipsutatud sõnadele ja väljenditele teksti alt sünonüümid (osa sõnu jääb üle). Kasuta tõlkimisel vajaduse korral sõnaraamatu abi.

Eesti nimi (1) esineb juba 320 aastat (2) enne meie ajaarvamist (e.m.a) vanas (3) reisikirjas, kus on kirjutatud rahvast, keda nimetati Ostiatoi (Eesti). Tänapäevane nimi Eesti (4) pärineb arvatavasti Roomast ajaloolaselt Tacituselt, kes kirjutas merede taga olevast maast, mille nimi on Aestii. Eesti (5) muistsed Skandinaaviast pärit nimed on Eistland ja Eistlanz. Kust Eesti nimi (6) päriselt pärit on, ei tea tänapäeval täpselt mitte keegi. (7) On arvatud, et see tuleb sõnast *istuma* ja *iste*, mis tähendas vanasti ka (8) asukohta ja kodumaad ehk kohta, kus (9) püsivalt elatakse. Esimesena kasutati nime Estonia Henriku Liivimaa (10) kroonikas. 19. sajandini (11) kutsusid eestlased end ise maarahvaks, millega mõeldi „rahvast, kes sellel maal elab”. Eestlaste hulgas (12) hakkas Eesti nime kasutama Johann Voldemar Jannsen.

Maarjamaa (ladina keeles *Terra Mariae*) oli Liivimaa ja Eestimaa alade üldine nimetus, mille piiskop Albert 1201. aastal (13) kasutusele võttis. 20. sajandil muutus nimi *Maarjamaa* Eesti (14) kirjanduslikuks nimetuseks. Tänapäeval antakse Eestis välismaalastele (15) eriliste teenete eest ja presidendile kõrgeima autasuna Maarjamaa Risti (16) teenetemärki.

<http://et.wikipedia.org/wiki/põhjal>

tuleb ette, enne Kristust, tegelikult, paika, tavaliselt, alaliselt, ajaloosündmuste kirjelduses, kutsusid, nimetasid, võttis kasutusele, võttis käibe, poeetiliseks, autasu, on mõeldud, eriti olulise tegevuse eest, harjutas, mängis, raamatus reisimisest, on pärit, väga vanad

7. KIRJUTAMINE

Täida ülesande 6 põhjal tabel.

Teadsin varem	Sain teada	Tahan veel teada

8. RÄÄKIMINE

Jutusta lühidalt, mida sa ülesannetest 5 ja 6 teada said. Võid jutustamisel kasutada ülesande 7 tabelit.

9. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

Täida lüngad, kasutades ülesande 6 sõnu.

1. Reisikirjanik Justin Petrone Ameerikast, aga elab nüüd Eestis.
2. Justin Petrone jutustab Eestist nii, nagu tema seda maad näeb.
3. Eestlased saavad raamatust lugeda, mida välismaalased Eestist arvavad.
4. Raamatus naljakaid kohti tema kokkupuudetest Eesti bürokraatiaga.
5. sündmustel Petrone eriti ei peatu.
6. Vahel kirjutab Petrone ka naistelehe artikleid, kus on liialdusi.
7. Kuigi Justin Petrone nimi on tuntud, ei ole ta veel saanud.
8. „Ma hakkasin seda armastama tema ilus ja inetuses, ja armastasin edasi ka neil hetkedel, kui mind maale tagasi lasta ei tahetud,“ kirjutab Justin Petrone oma Eestimaa-raamatus.

10. LUGEMINE

Loe teksti ja sobita iga lõigu juurde kokkuvõttev lause.

1. Eestis on väga vana kultuur.
2. Eesti on maa, kus on väga vähe rahvast.
3. Eesti on nagu üks suur perekond.
4. Eestlased laulsid ennast uuesti iseseisvaks.
5. Eesti on osa Euroopast.

Ma tulen maalt, mille nimi on Eesti

Ma olen üks väheseid Euroopa presidentide, kes on ühe korraga näinud poolt oma rahvast. Eesti on nimelt väga väike riik, natuke suurem kui Taani, Belgia, Holland või Šveits, kuid rahvarvult palju väiksem. Eestlasi on natuke üle miljoni. Oleme kõige põhjapoolsem Balti riikidest ja asume mere ääres, mida inglased ja prantslased kutsuvad Balti mereks, sakslased ja soomlased Idamereks, kuid eestlased Läänemereks, sest meri asub meist ju läänes.

.....

Eesti on kolmest küljest veega ümbritsetud nagu poolsaar. Just sellise asukoha tõttu oleme ühed vähestest eurooplastest, kes on 5000 aastat elanud ühes paigas ja loonud siin oma kultuuri. See kultuur on arenenud harmooniliselt koos keskkonnaga ja ei ole toonud kaasa ökoloogilisi konflikte. Meie mäed, suuremad puud ja kivid on kõik saanud oma nime nagu elavad inimesed.

.....

Ütlesin enne, et olen korraga näinud poolt rahvast, poolt miljonit. Nad olid kogunenud meie pealinna Tallinna lähedale Lauluväljakule. Seal muutus muusika identiteedi kaitsjaks, kaitseks kogu rahvale. Mõnel teist on võib-olla meeles ajalehepealkiri „Laulev revolutsioon”. See ei olnud kirjanduslik kujund. See oli alles mõne aasta eest tegelikkus, ja on tänaseks juba kauge ajalugu.

.....

Laulvat rahvast kuulates ja ise kaasa lauldes mõistsin veel ühte eripära. Eestlasi on veidi üle ühe miljoni. See tähendab, et riigi ja rahva suhe on hoopis teistsugune kui Saksamaal või Prantsusmaal või Rootsis. Meie suhted on perekondlikud. Iga täiskasvanu võib igas Eesti külas laenata kojusõiduks raha või näiteks kummisaapad, kui tal neid peaks vaja minema. Kas miljonist piisab, et teha kunsti, uurida tähti, keeli või aatomi ehitust, mängida muusikat professionaalsel tasemel nii, et meid Münchenisse muusikat tegema ka tagasi kutsutakse?

.....

Eesti omapära ongi selles, et olles perekond, oleme suutnud olla ka Eesti riik ja eesti kultuur. Oleme kaitsnud oma identiteeti relvadega, veelgi enam aga traditsioonidega, mis on kõige vanemad Euroopas. Vahest kuulevad teie kõrvad seda ajalugu ka meie muusikas. Oleme kaitsnud oma identiteeti selleks, et püsida Euroopas, jääda eurooplasteks ja aidata Euroopal säilitada kultuuride mitmekülgust.

.....

*Lennart Meri avasõna Europa Musicale kontserdil
Münchenis 31. oktoobril 1993 (mugandatud ja lühendatud tekst)*

11. RÄÄKIMINE. LUGEMINE

Loe ülesande 10 teksti ja vali sobiv variant, mida Lennart Meri kõne pealkiri tähendab. Põhjenda oma vastust.

1. Lennart Meri on Eestist ära sõitnud.
2. Lennart Meri on Eestist pärit.
3. Eesti president tutvustab Eestit Euroopas.
4. Eesti president arvab, et Eestit ei tunta veel Euroopas päris hästi.
5. Lennart Meri teatab, kus on Eesti asukoht Euroopa maakaardil.
6. President ütleb, kuidas riiki kutsutakse.

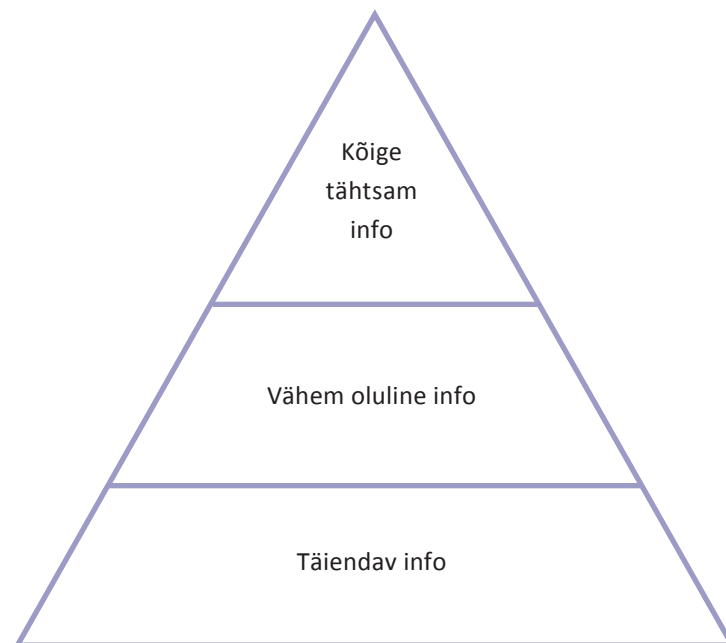
12. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Täienda lauseid ülesande 10 teksti abil.

- Eestit ümbritseb
- Tänu oma asukohale
- Eestil on oma
- Eesti on nagu
- Muusikast sai laulva revolutsiooni ajal
- Eestlasi on
- Eesti traditsioonid on

13. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. PAARISTÖÖ

Loe ülesande 10 teksti uuesti ja täida koos kaaslasega teksti põhjal faktipüramiid.

14. RÄÄKIMINE. KUULAMINE. PAARISTÖÖ

Tehke lühike kokkuvõte sellest, mida saite Lennart Meri kõnest teada.
Kuulake teisi paare ja täiendage vajaduse korral oma püramiidi.

15. GRAMMATIKA

Omadussõna ja määrsõna

Eesti keele omadussõna vastab alati küsimusele *missugune?*. Määrsõna vastab küsimustele *kuidas? millal? kui palju?*. Omadussõnal on eesti keeles kolm võrdlusastet: alg-, kesk- ja ülivõrre. Ka paljudel määrsõnad on võrdlusastmed (*palju – rohkem, kiiresti – kiiremini, vara – varem, harva – harvem*), kuid mitte kõigil.

OMADUSSÕNA
missugune?

varane : varasem : kõige varasem e varaseim
hea : parem : kõige parem e parim
suur : suurem : kõige suurem e suurim

MÄÄRSÕNA

millal? kuidas? kui palju?

vara > varem
hästi > paremini
palju > rohkem

Tallinn on Eesti suurim linn.

Tallinnas elab rohkem inimesi kui Tartus.

Omadussõnast saab moodustada määrsõna, kui lisada omadussõna omastava käände vormile *-lt*, nt:

suurema (missuguse? omastav) + lt = suuremalt (kuidas?)

õrnema (missuguse? omastav) + lt = õrnemalt (kuidas?)

16. GRAMMATIKA

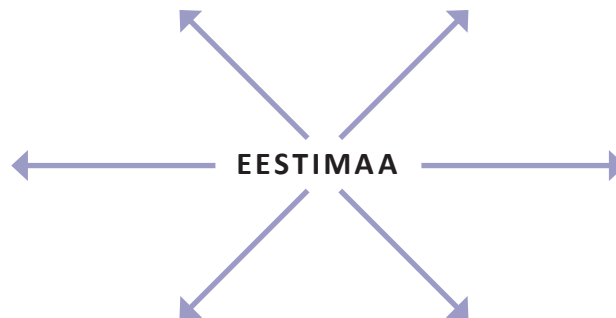
Leia ülesande 10 tekstist kõik omadussõnad. Moodusta omadussõnast määrsõna, kui võimalik.

17. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Kasuta ülesande 16 sõnu lausetes nii, et saaksid seotud jutu.

18. LUGEMINE

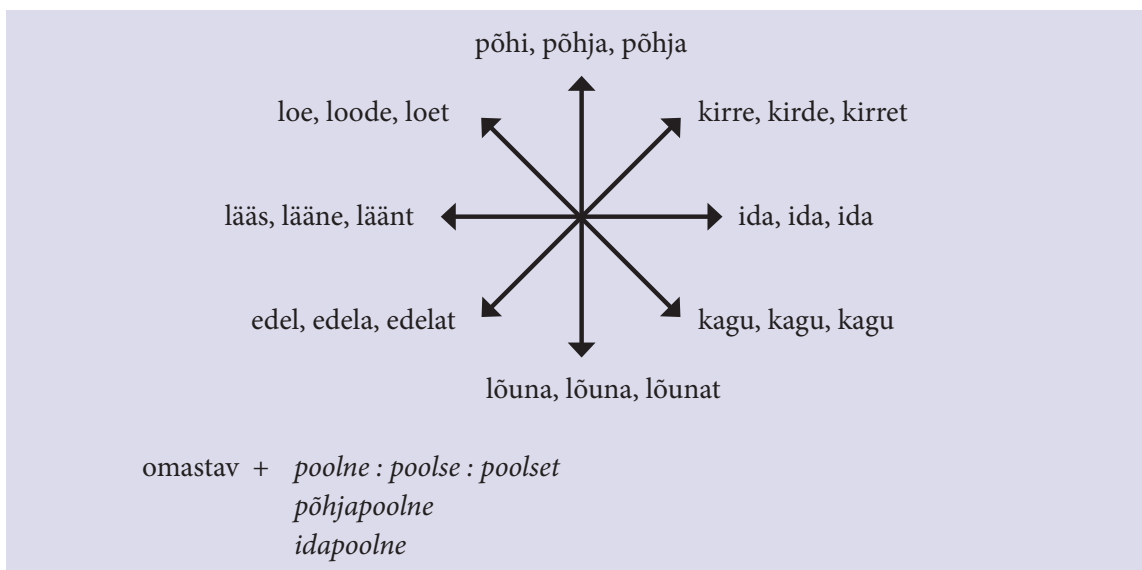
Täida ülesannete 5, 6 ja 10 põhjal mõtteskeem.

19. GRAMMATIKA

1

Moodusta skeemi ja näidise põhjal liitsõnad.

Moodusta veel liitsõnu (nt *seinapoolne*).

20. GRAMMATIKA. RÄÄKIMINE.

Esita kaaslastele küsimusi nii, et nad saaksid vastata, kasutades liitsõnu sõnaosisega *-poolne*.

Nt *Kes on Eesti lõunapoolne naaber? Läti.*

21. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Täida Eestimaa kohta ankeet. Jutusta Eestist, nagu oleks see inimene.

Eesnimi:

Perekonnanimi: Keeled:

Vanus: Naabrid:

Asukoht: Amet:

Haridus: Elukoht:

Kodakondsus: Hobid:

22. KEELEKESKKOND

Vaata internetileheküljelt <http://et.wikipedia.org/wiki/Eesti>, mida on Eesti kohta kirjutatud. Tee märkmeid ja koosta viis küsimust, mis esitad järgmisel korral rühmakaaslastele.

Muinasaeg ja Eesti

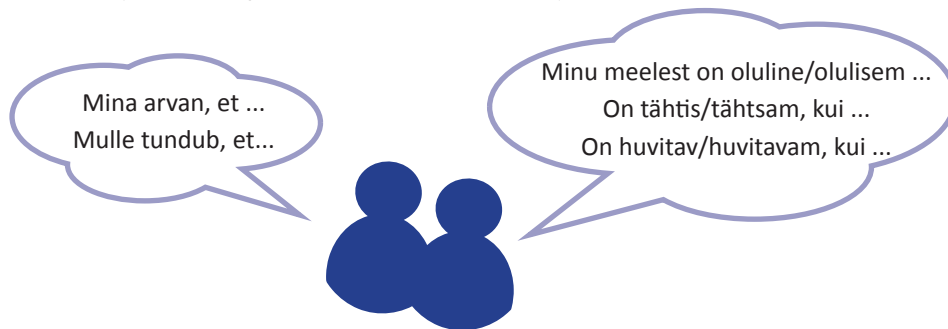
Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: nimetada Eesti vanema ajaloo olulisemaid sündmusi, arvsõnu kokku ja lahku kirjutada, kasutada järgarvsõna kirjavahemärke, eristada sarnasekõlalisi arvsõnu.

Õppija teab: Eesti ajaloo perioode, olulisemaid sündmusi Eesti vanemast ajaloost ja sõdadest.

Uued sõnad ja väljendid: jääaeg, inimasustus, jagama, kiviaeg, rauaaeg, pronksiaeg, talurahvas, tihti, valitsus, valmistama, tööriist, jaotama, ordu, piiskop, usk, korraldama, rüüsteretk, valdus, linnaõigus, raad, raekoda, hävitama, hansalinn, kutsuma, asula, asutama, pärn, teadlane, kammkeraamika, nõorkeraamika, baltlane, seotud olema, kaubavahetus, teravili, soojenema, maausk.

1. SISSEJUHTAV ÜLESANNE. PAARISTÖÖ

Koosta kolm küsimust selle kohta, mida tahaksid Eesti ajalooga teada saada. Valige paarilisega kuuest küsimusest välja neli, mis tunduvad teile mõlemale olulised, ja pange need kirja. Kasutage arutlemisel siinseid väljendeid.

2. SÕNAVARA

Tõlgi sõnad ja kontrolli end sõnaraamatu abil.

inimasustus	rauaaeg
jagama	kiviaeg
pronksiaeg	jääaeg
talurahvas	tihti
valitsus	valmistama
tööriist	jaotama

3. SÕNAVARA. LUGEMINE

Tõlgi ajateljel olevad sõnad, mida sa ei tunne. Vali ajateljel oleva ajalooperioodi juurde teisest veerust õige sajand või aastad.

LÄHIAJALUGU	2 000 000 – 10 000 aastat tagasi
UUSAEG	13. sajand – 16. sajand
VARAUUSAEG	9. sajand e.m.a – 13. sajand
KESKAEG	1558–1800
MUINASAEG	19. sajand – 20. sajandi algus
JÄÄAEG	Alates 1918. aastast kuni tänapäevani

4. LUGEMINE

A. Loe teksti ja kontrolli, kas lahendasid ülesande 3 õigesti.

Jääaeg on Eesti ajaloo kõige pikem periood, mis kestis üle ligi kaks miljonit aastat.

Eesti muinasaeg ehk Eesti esiajalugu – alates inimasustuse tekkimisest Eestis umbes 9. sajandil enne meie ajaarvamist. Selle võib jagada väiksemateks perioodideks: kiviaeg, pronksi-aeg, rauaaeg. Ajastute nimed tulevad materjalidest, millest siis tööriistu tehti.

Eesti keskaeg – 13. sajandist kuni Liivi sõjani 16. sajandi keskel.

Eesti varauusaeg – Liivi sõja algusest 1558. aastal kuni 19. sajandi alguse talurahvareformideni. Seda perioodi jagatakse valitsuste järgi ka Rootsi ajaks, Poola (Lõuna-Eestis 1562–1625) ja Taani ajaks (Saaremaal 1560–1645). Aega, mis kestis kuni 1917. aastani, nimetatakse tihti ka Vene või tsaariajaks.

Eesti uusaeg – 19. sajandi algusest kuni 20. sajandi alguseni (umbes 1918).

Eesti lähiajalugu – alates 1918. aastast. Seda jagatakse sageli okupatsioonide ja iseseisvuse järgi.

B. Täienda loetu alusel ajatelge tekstis nimetatud sündmustega.

Kirjuta ajateljele, millise riigi koosseisu Eesti kuulus ja mis aastatel.

C. Millal oli Eesti iseseisev?

5. GRAMMATIKA

Tuleta meelde!

Seestütlev kääne väljendab eesti keeles **materjali**:

kivist ja luust tööriistad millest?

Seestütleva käändega väljendatakse ka liikumise või tegevuse **algus- või lähtepunkti**.

Mart läks Pärnust Viljandisse kust?

Laulupeotuli alustas oma teekonda Tartust.

Seestütleva käändega väljendatakse ka **vestluse või tähelepanu objekti**:

Kas te rääkisite minust? kellest?

Jaanus jutustas mulle Vabadussõja ajaloost. millest?

Nad ei teinud temast väljagi. kellest?

Seestütleva käändega väljendatakse **ajalist kestust**:

Me ootasime teda hommikust õhtuni. mis ajast (mis ajani)? kui kaua?

6. GRAMMATIKA

Pane sulgudes olevad sõnad õigesse vormi.

Matkaja riietus oli tehtud (vastupidav kangas), mis ei lasknud läbi vihma ega tuult.

.....

Me hakkasime (suvila) linna tulema juba väga vara hommikul.

.....

Võidupäeva tuli alustas oma teed (Tallinn) Viljandisse.

.....

Anne rääkis mulle mitu tundi oma (seiklus) Hiinas.

.....

Rongisõit kestis (päikesetõus) kuni keskpäevani.

.....

Kui kaua sa oma ülesannet juba lahendad, kas (hommik) peale?

.....

7. GRAMMATIKA

Leia ülesannete 4 ja 14 tekstist seestütlevas käändes olevad sõnad. Loe ülesande 5 grammatikareeglit ja ütle, mida seestütlev kääne väljendab.

8. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Vasta ülesande 4 teksti põhjal küsimustele.

- Millest on tööriistu valmistatud?
- Mis kattis Eesti territooriumi 100 000 aastat tagasi?
- Millal tulid Eestisse esimesed inimesed?
- Missugused erinevad perioodid olid Eestis varauusajal?
- Millest tulevad nimetused Poola, Rootsi ja Taani aeg?
- Kui kaua kestis uusaeg Eestis?
- Tuleta meelde eelmist peatükki ja ütle, kui vana on president Lennart Meri arvates Eesti asustus?

9. KIRJUTAMINE

Täida lüngad sobiva sõnaga ülesande alt.

Praeguse Eesti osa hakkas viimase jääaja jäät vabanema umbes 12 200. aastal enne meie ajaarvamist (e.m.a). Umbes 12 500 eest oli jäät vaba ka Loode-..... Jääkiht oli Eestis jääajal ühe kilomeetri paksune, selle sulamisel hakkas maa tõusma. Ka praegu tõuseb maa Loode-Eestis paar millimeetrit ja 12 000 aasta jooksul on maa seal umbes 115 meetrit.

Pärast jää sulamist kattus maa ja kõige kõrgemal oli vesi umbes 6000.–5000. aastal e.m.a. Tallinna kohal oli merepind siis 22 meetrit kõrgemal kui praegu, see tähendab, et suurem osa Tallinnast oli siis vee all.

Seppo Zetterbergi „Eesti ajaloo” (Tänapäev 2009) põhjal

Eesti, umbes, kagupoolne, aastas, aasta, tõusnud, praegusest, ligikaudu, veega

10. GRAMMATIKA

Põhiarvud ja järgarvud

Järgarv väljendab järjekorda. Eesti keeles on järgarvu järel punkt, kui järgarv kirjutatakse araabia numbriga.

1 mees (üks mees)	1. mees (esimene mees)
2 koera (kaks koera)	2. koer (teine koer)
3 lindu (kolm lindu)	3. lind (kolmas lind)
12 joont (kaksteist joont)	12. joon (kaheteistkümmes joon)
25 tassi (kakskümmend viis tassi)	25. tass (kahekümne viies tass)
230 kohta (kakssada kolmkümmend kohta)	230. koht (kahesaja kolmekümmes koht)
aasta 1918 (aasta tuhat üheksasada kaheksateist)	1918. aasta (tuhande üheksasaja kaheksateistkümmes aasta)
2000 aastat (kaks tuhat aastat)	2000. aasta (kahe tuhandes aasta)

Eesti keeles kirjutatakse põhiarvudes **kokku kümned ja sajad**.
Eesti keeles kirjutatakse põhiarvudes **lahku tuhanded, miljonid** jne.

KOKKU

kakssada – 200

kaksteist – 12

üks sada – 100

kakskümmend kaks – 22

kakssada tuhat kolmsada nelikümmend viis – 200 345

LAHKU

kaks tuhat – 2000

kolm miljonit – 3 000 000

kaheksasada tuhat – 800 000

11. GRAMMATIKA

Leia peatüki harjutustest 3, 4 ja 9 kõik arvud ja pane need sõnadega tabelisse kirja.

Põhiarvud	Järgarvud

12. KUULAMINE

Kuula tekstist arve ja tee mäрге õige variandi juurde.

18. päeval

1919 aastat

12. mai

18. juunil

28 paberit

88. võimalus

28 lille

12. päeval

1911 aastat

12 mai

12. juuni

22 paberit

28. võimalus

28. inimene

13. RÄÄKIMINE

Küsi enda ees istujalt, millal on tema sünnipäev. Kirjuta see üles.

Ütle oma sünnikuupäev enda taga istujale. Mis kuus on kõige rohkem sünnipäevi?

Mis kuupäeval on kõige rohkem sünnipäevi?

Loe teksti ja otsusta, missugune teksti järel olev väide on õige ja milline vale.

Kiviaeg ja rauaaeg

Eestimaa kõige vanem asula leiti 1967. aastal Edela-Eestist Sindi lähedalt Pulli külast. Küla eksisteeris tegelikult juba umbes 9000–8500 aastat enne Kristust (eKr), sealt on pärit esimesed arheoloogilised leiud – tulekivist, luust ja sarvest esemed. Arvatakse, et Pulli küla inimesed olid pärit lõunapoolsematelt aladelt. Alates Pulli küla asutamisest kuni savist nõude kasutusele võtmiseni umbes 4900. aastal eKr oli Eestis keskmine kiviaeg, mida kutsutakse Kunda kultuuriks. Sel ajal muutus kliima soojemaks. Eestis levisid lisaks männile ka näiteks pärn ja tamm.

Kunda kultuuri inimesed rändasid ringi ja küttisid ning toituisid marjadest ja taimedest. On arvatud, et ka näiteks Peipsi järve nimi on pärit sellest ajast. Geeniteadlaste uued avastused kinnitavad, et Eesti asustus on sellest ajast alates olnud püsiv ja eestlased võivad olla geneetiliselt Kunda kultuuri inimeste järeltulijad.

Noorem kiviaeg algas Eestis umbes viis tuhat aastat enne meie ajaarvamist ja kestis kuni tuhande kaheksasajanda (1800.) aastani e.m.a. Sellel ajal olid Eestis kammkeraamika kultuur ja hiljem nõorkeraamika kultuur. Arvatakse, et kammkeraamika kultuur tuli koos soomeugrilaste ja venekirveste kultuur koos baltlaste saabumisega Läänemere äärde. Kammkeraamika esemed olid pooliku muna kujulised savist nõud, millele oli tehtud kammi moodi esemega muster.

Nõorkeraamika kultuuri on nimetatud venekirveste kultuuriks, sest sellest perioodist on leitud ka paadikujulisi kivikirveid (vene = paat). Nõorkeraamika kultuuri ajal hakkasid Eestis levima karjakasvatus ja põllumajandus. Kasvatati otra, nisu ja kaera, koduloomadeks olid veised, lambad, kitsed ja sead. Rukist hakati kasvatama alles üheteistkümnendal sajandil. Aja jooksul sai rukkist kõige tähtsam vil.

Umbes 1800–500 aastat eKr, pronksiajal, muutus asustus Eestis paikseks. Tekkisid ka kindlustatud asulad. Tihe kaubavahetus oli Skandinaaviaga. Umbes viissada aastat e.m.a algas Eestis rauaaeg. Hilisemal rauaajal toodeti Eestis rauda. Rauast hakati tootma relvi ja tööriistu.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009) ja
Seppo Zetterbergi „Eesti ajaloo” (Tänapäev 2009) põhjal

	ÕIGE	VALE
1. Eestis algas jääaeg 10 000 aastat tagasi.	☐	☐
2. Peipsi järve nimi on pärit 13. sajandist.	☐	☐
3. Venekirve kultuur on pärit Venemaalt.	☐	☐
4. Pulli asulast on pärit esimesed arheoloogilised leiud.	☐	☐
5. Kunda kultuur on kiviaja kultuur.	☐	☐
6. Noorem kiviaeg algas Eestis umbes 5000 aastat e.m.a	☐	☐
7. Pronksiajal olid levinud põllundus ja karjakasvatus.	☐	☐
8. Kroonikates on Eestit mainitud juba enne 1. sajandit.	☐	☐
9. Eestlased on baltlastega segunenud.	☐	☐
10. Rukis oli pronksiajal tähtis teravili.	☐	☐
11. Eestis hakkasid tamm ja pärn kiviajal kasvama sellepärast, et kliima soojenes.	☐	☐
12. Nõorkeraamika kultuur tõi kaasa taime- ja loomakasvatuse Eestis.	☐	☐
13. Koduloomadeks olid hobune ja koer.	☐	☐

15. SÕNAVARA.

Leia esimese tulba sõnadele teisest tulbast sobivad vasted või selgitused.

1	inimasustus	a	umbes
2	järeltulija	b	aeg, kui tööriistu tehti kivist
3	rauaaeg	c	tegema
4	jagama	d	laps, lapselaps
5	kiviaeg	e	enne meie ajaarvamist (e.m.a)
6	jääaeg	f	sageli
7	talurahvas	g	aeg, kui Eesti oli jääga kaetud
8	tihti	h	marjade ja taimede korjamine
9	valmistama	i	jahipidamine
10	vene kujuga	j	maainimesed
11	küttimine	k	paadi kujuga
12	enne Kristust	l	koht, kus inimesed elavad
13	korilus	m	aeg, mil hakati valmistama rauast esemeid
14	ligikaudu	n	jaotama

16. RÄÄKIMINE

A. Vaata pildidel olevaid esemeid ja nende tükke ning põhjenda, miks esemeid on nii nimetatud: kammkeraamika, nõorkeraamika, venekirves. Kasuta siinseid kõneväljendeid.

Kammkeraamika

Nõorkeraamika ja venekirved

Ma usun, et ...
Minu arvates ...

Mulle tundub, et ...

Ma arvates
kutsutakse neid
sellepärast nii, et ...

- paadi moodi
- nõöri kujutis
- paadikujuline
- kammi moodi esemega tehtud muster

B. Kuidas neid esemeid veel võiks nimetada?

17. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Kuula teksti ja kirjuta lünka õige arvsõna (sõnadega).

..... sajandi alguses elas umbes Eesti kihelkonnas
 kuni inimest. Nagu ka teised varajased põllumajanduslikud
 ühiskonnad, elasid eestlased alguses sugukondadena, kes olid majanduslikult sõltumatud.
 Kuni aastateni arvati, et selline võrdne ühiskond kestis Eestis kuni
 sajandini, kuid viimased ajaloolaste tööd on tõestanud, et aastaks
 olid Eesti ühiskonnas juba kihid. Võim ja maa olid väikese hulga ülikute ehk vanemate käes.

18. SÕNAVARA. PAARISTÖÖ

Selgita paarilisele, mida tähendavad järgmised mõisted. Kontrolli vajaduse korral sõnaraamatust.

A	B
ordu	valdus
piiskop	linnaõigus
maausk	raad
korraldama	raekoda
rüüsteretk	hävitama
majanduslikult sõltumatu	kutsuma

19. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Vali ülesande 18 sõnadest 5 sõna ja koosta nendega 5 lauset.

20. SÕNAVARA

Vali sõnale õige tähendus.

maausk	usuline liikumine maa all esivanemaid ja loodust austav usk usk ühte riiki ja rahvasse
kihelkond	allergiline sügelemine vana haldusüksus vald Saaremaal
rüüsteretk	vallutamiseks ja hävitamiseks tehtav sõjakäik riidepoes käimine reis loodusesse

viikingid	rahvas Skandinaavias sõja-, mere- ja kaupmehed peamiselt Skandinaavias laevafirma
rajama	piirama asutama, ehitama joont tõmbama

21. LUGEMINE

Loe teksti ja täida lüngad teksti all olevate sõnadega.

Teise aastatuhande pärast meie ajaarvamist jagunesid Eesti elanikud vaesemateks ja rikkamateks, kuid riiki veel Kogukonnad tegid koostööd või maakonna piires.

Saarlased olid meresõitjad ja rüüsteretki ka Läänemere teistesse riikidesse. Arvatakse, et osa viikingeid ka Eestist. Aega 800–1050 ka viikingiajaks. 13. sajandil Eestit vallutada sakslased, taanlased, venelased, leedulased ja teised. Muistse vabadusvõitluse (1208–1227) tulemusena Põhja-Eesti taanlased, Lõuna-Eesti jäi sakslastele. Eestlased pidid asemel võtma vastu ristiusu. Ristimisvett käidi mõnikord maha pesemas. Sellel ajal rajati Eestis linnad ja ehitati kirikuid.

Oluline sündmus oli Jüriöö ülestõus 1343. aasta 23. aprillil. Jüriöö ajal astusid eestlased välja taani ja saksa mõisnike ning kloostrite vastu. Padise klooster põletati maha ja Harjumaal mõisaid. Vallutajaid päriselt ajada ei õnnestunud. Pärast ülestõusu müüs Taani oma valdused Saksa Ordule ja piiskopkondadele. Suuremad linnad, välja arvatud Narva, astusid Hansa liitu ja neid hansalinnadeks

alguses, ei olnud, kihelkonna, suured, korraldasid, püüdsid, vallutasid, maausu, salaja, ülestõusu, hävitati, kuningas, kutsuti, kutsutakse, oli pärit, minema

22. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Pane lühidalt kirja ülesande 20 tekstis nimetatud olulisemad sündmused.

23. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Kanna ülesande 3 ajateljele kõik sündmused, millest peatüki ülesannetest teada said. Võrdle ajatelge naabriga ja täienda või paranda seda vajaduse korral.

24. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Koosta 2. teema ülesannete sõnu ja fakte kasutades 10 küsimust Eesti vanema ajaloo kohta. Kasuta tekstide abi. Esita küsimused rühmakaaslastele. Koostage ühiselt kokkuvõtte sellest, mida teada saite.

25. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Mida uut saite käesolevast õppetükist teada? Mida teadsite varem?
Missugused mõisted, mida tänapäeval kasutame, on pärit väga kaugest ajast?

26. KEELEKESKKOND

Mine Eesti Ajaloomuuseumi kodulehele www.eam.ee ja leia selle etnoloogiakogust kolm eset, mis sulle huvi pakuvad. Pane need esemed kirja ja kirjelda järgmisel tunnil esemeid rühmakaaslastele. Kaaslased peavad ära arvama, missuguse esemega on tegemist.

Sakslased tulevad. Keskaeg Eestis

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: kasutada õigesti lihtminevikku ja täisminevikku, mõista küsimuse ja vastuse vahelist seost, rääkida sepa tööst ja koolitusest.

Õppija teab: Eesti muistse vabadusvõitluse sündmusi ja käiku keskajal.

Uued sõnad ja väljendid: muinasaeg, vabadus, sajand, mõök, piibel, vallutama, alistama, rahastama, kaupmees, usuline, ettekääne, ilmalik, talupoeg, eliit, ülik, vaimulik, pagan, ristiretk, teene, patt, heaks tegema, võitu saama, pühitsema, pühak, põletama, ründama, sõjaretk, sissetungija, põgenema, sundima, lahing, lüüa saama, vägi, vägivald, sepp, pääs, ordu, vabadusvõitlus, ristima, kindlaks määrama, sundima, killustama, taastama, levima, tapma, linnus.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Tuleta meelde 1. peatükis õpitut ja ütle, missugune koht on Tallinna suhtes kõige põhjapoolsem, lõunapoolsem, läänepoolsem, idapoolsem, loodepoolsem, kirdepoolsem, kagupoolsem, edelapoolsem.

Liivimaa, Eestimaa, Saaremaa, Läti, Venemaa, Rootsi, Hiiumaa, Soome, Setumaa, Poola

2. SÕNAVARA. LUGEMINE

A. Tõmba alla tundmatud sõnad ja tõlgi need sõnaraamatu abil.

B. Sobita lausepooled.

Eesti muinasajast	mõök ühes ja piibel teises käes.
Sakslased tulid ja vallutasid keskajal Eesti,	olid huvitatud kõige rohkem saksa kaupmehed.
Baltimaade vallutamisest	Eestimaa usulist vallutamist.
Kaupmehed rahastasid	siia tulid ainult ülikud ja vaimulikud.
Baltimaadesse ei tulnud ühtegi saksa talupoega,	millega tehti heaks varasemaid pahategusid.
Vaenlase tapmine ei olnud ristiretkel patt, vaid heategu,	sai 19. sajandil vabaduse sümbol.

3. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Ütle, kuidas sa ülesande 2 lausetest aru saad, kasuta vajaduse korral all olevaid väljendeid. Kas oled varem kuulnud ristiretkedest Eestisse? Mida oled kuulnud?

ristiusu toomine oli ettekääne, muinasajal olid eestlased vabad, saksa kaupmehed lootsid Eestis raha teenida, kaupmehed maksid ristiretked kinni, saksa talupoegadel polnud Eesti-, Läti- ja Liivimaa vallutamisest mingit kasu, vaenlase tapmine usu pärast oli lubatud

4. LUGEMINE

A. Loe teksti kiiresti ja vali, millest see räägib.

- Tallinna asutamisest
- Eestlaste võitlusest saksa vallutajate vastu
- Maarjamaa nime tekkest

13. sajandil hakkasid saksa ristosõdijad ja vaimulikud ehitama üles Liivimaad. Sinna vajati kaitsepühakut ja Liivimaad hakati nimetama Maria maaks ehk Maarjamaaks. Selle pühitsemisega toetati ristiretki Liivimaale. Varsti olid liivlased ja lätlased alistatud. Kohe pärast seda algas Eestimaa vallutamine, mis kestis pikka aega, aastast 1208 kuni aastani 1227. Ristiusu toomist Eesti aladele toetasid saksa kaupmehed, kes tahtsid saada pääsu Venemaa linnadesse. Eestlaste alistamist toetas ka Mõõgavendade Ordu.

1208. aastal põletasid lätlased ja sakslased maani maha Otepää linnuse. Sellega algas eestlaste muistne vabadusvõitlus. Eestlased ründasid Koiva jõel sakslasi ja liivlasi ning said neist võitu. Võit oli tähtis, sest see näitas, et sakslased ei ole võitmatud.

1217. aastal ühinesid Eesti läänepoolsed maakonnad ja ründasid sakslasi. Nood pidid alla andma. Sakala vanema (juhi) Lembitu juhtimisel sunniti sissetungijad põgenema, kuid 1217. aasta Madisepäeva lahingus sai eestlaste sõjavägi siiski sakslastelt lüüa.

Sakslased tundsid võidust hoolimata oma nõrkust ja palusid Taani kuningalt Valdemarilt abi. Valdemari laevastik saabuski 1219. aasta suvel Tallinna lahte. Maale saabunud taanlased hakkasid praeguse Tallinna kohal kindlust ehitama. Ootamatult ründasid neid eestlased. Legendi järgi said taanlased viimasel hetkel uut jõudu taevast alla langenud punavalgest lipust, millest sai hiljem Taani rahvuslipp. 1219. aastat peetakse ka Tallinna asutamise aastaks.

Nii sakslased kui ka taanlased ristasid eestlasi, sest nii määrati kindlaks, kummale ristitud ala kuulus. Sellepärast arvasid eestlased ka vahel, et on kaks kristlikku jumalat – üks saksa ja teine taani oma. Vallutamise tulemusel hakkasid Eestis tekkima linnad.

1222. aastal vallutati ka Harjumaa ja Saaremaa. Saarlased ei olnud sellega rahul ja 1223. aastal vallutasid eestlased taanlaste ja sakslaste linnused ning taastasid oma võimu kogu maal. Kaotus 1224. aastal tuli aga sama kiiresti kui võit.

Viimasena võitlesid vallutajate vastu saarlased, aga 1227. aastal alistati ka Saaremaa. Sellega lõppes eestlaste muistne vabadusvõitlus.

1343. aasta aprillis tegid eestlased veel ühe katse vaenlase vastu võidelda. Jüriöö ülestõusu nime all tuntud ülestõus algas Harjumaal. Ülestõusul oli mitu etappi ja see ei toimunud kogu

Eestis. 1344. aastal lõppes Jüriöö ülestõus, mille järgi tuli saarlastel ehitada maha põletatud Põide linnuse asemele Maasilinna kivilinnus. Selle linnuse asukohta võib veel tänapäevalgi Saaremaal näha.

Seppo Zetterbergi „Eesti ajalugu” (Tänapäev 2009) ja „Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009) põhjal

B. Loe teksti häälega. Pööra tähelepanu eelmises õppetükis õpitud järgarvudele.

5. SÕNAVARA. KEELEKESKKOND

Leia ülesande 4 tekstis allajoonitud väljendite tähendused, kasutades Eesti Keele Instituudi selgitavat sõnaraamatut aadressil <http://www.eki.ee/dict/ekss/>.

6. SÕNAVARA

Täida lüngad sobivate sõnadega, kasutades ülesande 4 sõnavara. Pööra tähelepanu sellele, et kirjutatud sõna peab vastama sulgudes oleva küsimuse vormile.

Eestlaste (mis?) vallutajate vastu lõppes Jüriöö
 (millega?). Saaremaal on praegugi näha Maasilinna
 (mille?) asukoht. Kuumal suvepäeval (mida teevad?) lehma par-
 mud ja kärbsed. Uus purjelaev (mida tehti?). „Mariaks”.
 Madis (mida tegi?) külmetusega küll vapralt, aga lõpuks
 (mida tegi?) palavik. Talvehommikuti tuleb ennast lausa
 üles tõusma (mida teha?), et õigeaks ajaks tööle jõuda.
 (kuidas?) sadama hakanud vihm rikkus kogu sünnipäevapeo.

7. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe ülesande 4 teksti veel kord ja täida tabelid.

EESTLASED	Mida tegid?	Millal?

SAKSLASED	Mida tegid?	Millal?

TAANLASED	Mida tegid?	Millal?

8. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

A. Joonista kirjutatu alusel koomiks.

1. 1219. aastal saabusid Taani kuninga Valdemari laevad Tallinna lahte.

2. Maale jõudes hakkasid taanlased kindlusi ehitama. Ootamatult ründasid neid eestlased.

9. GRAMMATIKA

Tuleta meelde!

Täishäälikud on: *a, e, i, o, u, õ, ö, ü*

Kaashäälikud on: *b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v*

NB! Ära häälda 1. silbi lühikest täishäälikut pikalt, vaid lühidalt ja hoogsalt!

Tere!

~~[teere]~~ [tere]

ema

~~[eema]~~ [ema]

10. KUULAMINE

Kuula teksti ja kirjuta kuuldud sõnad üles. Kuula uuesti ja kontrolli, kas kirjutasid õigesti.

.....

.....

11. RÄÄKIMINE

Jutusta ülesande 7 tabeli põhjal sellest, kuidas toimus eestlaste muistne vabadusvõitlus. Mis olid selle olulisemad sündmused? Mis oli sinu jaoks uus? Mida olid varem kuulnud?

12. KUULAMINE. SÕNAVARA

Kuula spordiudist ja täida lüngad ülesandest 4 tuttavate sõnadega.

Täna toimus Tallinnas Euroopa meistrite liiga valikmäng Eesti ja Serbia vahel, kus Eesti meeskond Serbiast 1 : 0. Varem on eestlased serblasi nende koduväljakul. Juba esimese kümne minutiga eestlased muidu tugeva Serbia meeskonna kaitsesse ja said värava alla. Esimene värav Eesti kasuks sundis serblasi oma jõude koondama ja nii meeskond agressiivselt Eesti väravat. Tänu Eesti meeskonna tublile vastupanule ei õnnestunud neil seda aga Pärast esimest poolaega tundus, nagu hakkaks Eesti meeskond väsima või oli Serbia meeskond kutsunud appi oma Igal juhul olid esimesel poolajal tundunud mehed pisut aeglased. Koduväljaku publik Eesti meeskonda hõigete ja viledega. Poolehoid taastas meeskonna mängu ja nii seisis Eesti meeskond varsti jälle nagu ega lasknud serblasi teise poolaja lõpus väravale liiga lähedale.

13. LUGEMINE. SÕNAVARA

Loe teksti ja tõmba joon alla sõnadele, mis on sulle uued. Loe teksti veel kord ja püüa allajoonitud sõnade tähendust mõista. Kasuta vajaduse korral naabri abi (küsi abi eesti keeles).

Pärast seda, kui sakslased olid kihelkonna või maakonna vallutanud, hakati selle elanikke ristima. Paljudes kohtades toimus ristimine rahulikult, aga sageli kasutati selleks ka vägivalda. Ristimine polnud kerge töö. Eestlased säilitasid oma paganlikke uskumusi ka siis, kui nad ristitud olid. Kroonik Henrik kirjutab, et eestlased pesid vahel ristimisvee maha ja puhastasid maju, et ristiusku sealt välja saada.

Ristiusk andis mõne aja möödudes uue sisu mõistetele *jumal, püha* ja *taevas* ning elu hakkas käima kirikukalendri ja kirikupühade järgi. Ka Eestis külastati pühasid paiku, näiteks Pirita kloostrit ja Vastseliina imet tegevat risti, aga veel 15. ja 16. sajandil austasid inimesed looduse jõude ja matsid surnuid vanadele külakalmistutele. Kuigi eesnimedena levisid ka pühakute eestipärased nimed, nagu Jaan, Juhan, Mart, pandi lastele ikka veel paganlikke nimesid, näiteks Lembe, Asso jt. Samuti ei harjunud eestlased kirikus laulatamisega (abiellumisega). Selline paganluse ja kristluse kombinatsioon oli Eestis kaua tavaline ja eestlaste paganlik usk looduse jõududesse pole tänagi päris kadunud.

Seppo Zetterbergi „Eesti ajaloo” (Tänapäev 2009) põhjal

14. SÕNAVARA

Kontrolli sõnaraamatu abil, kas leidsid allajoonitud sõnadele õige tähenduse.

15. SÕNAVARA

Leia sõnade ja sõnaihendite tähendused. Täienda loetelu võimaluse korral omalt poolt.

	võtma		aru
	põletama		lüüa
	mängima		võitu
MAHA	suruma	SAAMA	abi
	pillama		saatuslikuks
	unustama		selgeks

16. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Koosta ülesande 15 sõnadega laused.

17. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Vasta küsimustele.

1. Kuidas toimus Eestis ristimine?
2. Kuidas suhtusid eestlased ristimisse?
3. Mis muutus ristiusu tulekuga?
4. Mida usuti veel ka 15.–16. sajandil?
5. Kuidas eestlased vanu ja uusi tavasid vastu võtsid?
6. Mis oli eestlastele võõras?

18. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Kuula laulu ja jäta selle sõnad meelde. Laula kaasa.

19. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Mida tähendavad laulus esinenud väljendid? Kirjuta, mida väljendiga sinu meelest laulus on öelda tahetud.

Iga mees on oma saatuse sepp

Oma õnne valaja

Meitele

Mets ja maa saab mei(te)le

Salaja kogunenud vimmm prahvatab välja

Meie põleme, meie sureme ja siis ei jää enam ühtegi orja ega ühtegi peremeest

.....

20. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Missugusest sündmusest jutustab ülesande 18 laulu tekst? Miks? Põhjenda oma arvamust. Kasuta kõneväljendeid.

21. GRAMMATIKA

Eesti keeles väljendatakse **lihtmineviku** vormiga minevikus toimunud konkreetset tegevust, mis on praeguseks lõppenud, kuid on seotud mingi konkreetse ajaga.

Sageli kasutatakse koos lihtminevikuga ka konkreetset aega märkivaid sõnu, nt *eile, üleile, eelmisel aastal*.

12. sajandil võitlesid eestlased vallutajate vastu, kuid võitu ei saavutanud.

<i>tegema</i>	<i>tegin/tegi</i>	<i>võitlema</i>	<i>võitlesin/võitles</i>
<i>nägema</i>	<i>nägin/nägi</i>	<i>ründama</i>	<i>ründasin/ründas</i>
<i>tulema</i>	<i>tulin/tuli</i>	<i>õpetama</i>	<i>õpetasin /õpetas</i>
<i>olema</i>	<i>olin/oli</i>	<i>õppima</i>	<i>õppisin/õppis</i>
<i>panema</i>	<i>panin/pani</i>		
<i>surema</i>	<i>suri</i>		
<i>minema</i>	<i>läksin/läks</i>	<i>murdma</i>	<i>murdsin/murdis</i>
		<i>kartma</i>	<i>kartsin/kartis</i>
<i>sööma</i>	<i>sõin/sõi</i>		
<i>jooma</i>	<i>jõin/jõi</i>		

Täismineviku vorm teeb minevikus toimunud tegevusest kokkuvõtte, see tegevus ei pea olema lõppenud ega olema seotud konkreetse ajaga. Vahel kasutatakse koos täisminevikuga ka väljendeid *pikemat aega, päevade/aastate/kuude kaupa, juba aastaid, alati, ikka ja jälle*.

Saarlased on alati olnud tublid meremehed.

Et vabadust saavutada, on eestlased pidanud läbi ajaloo vallutajatega võitlema.

TÄISMINEVIK *olema* olevikus + *nud*-vorm *olen* + *rünnanud*

22. GRAMMATIKA

- A. Leia ülesannete 2, 4, 6, 8 ja 13 tekstidest kõik lihtmineviku vormid. Selgita ülesande 21 reegli järgi, miks on lauses kasutatud just seda minevikuvormi.
- B. Muuda lauseid nii, et neis oleks võimalik kasutada täisminevikku. Mida muutsid?

23. SÕNAVARA

Leia, mida tähendavad järgmised sõnad:

sepp	sepistama
laitus	keevitaja
kiitus	käsitööline
sepis	palgatöö
sundima	raud

24. LUGEMINE

3

Sobita küsimus ja vastus. Loe dialoog ette.

1 Vana-Vigala tehnika- ja teeninduskooli sepa eriala õpetaja Gunnar Vares, kui populaarne on teie arvates praegu sepa amet?	a Jah, ega ma täpselt aru ei saa, miks tüdrukud sepaks õppida tahavad. Aga mul on hea meel, et nad tahavad. Eelmisel aastal oli neli tüdrukut kursusel, tänavu on kaks. Mõned tulevad uudishimust, mõned sellepärast, et nende vanavanemad on sepad olnud.
2 Mis on sepa jaoks suurim kiitus ja mis suurim laitus?	b Jah, meil on tõesti ainuke kool, kust sepa paberid saab.
3 Milliseid isikuomadusi nõuab kuumast rauast eseme se pistamine?	c Sepale on suurim kiitus, kui tellija on sepisega väga rahul, ning meele teeb pahaks see, kui aetakse segamini tööd, mille on teinud sepp ja mille keevitaja.
4 Sepaamet oli juba muinasajal austusväärne ja sepp lugupeetud mees. Kas see on ka tänapäeval nii?	d Sepatöös on iga ese ainulaadne – mitte kunagi ei ole identseid sepiseid. Vaja on ka kannatlikkust ja rahulikku meelt. Rauda ei saa sundida – kui tähelepanu hetkeks kaob, võid kogu päeva töö kaotada.
5 Kas sepp on rohkem käsitöeline, meister või kunstnik?	e Minu arvates on see väga populaarne. Tänavu astus ühte sepa eriala gruppi 17 õpilast. See on väga suur arv. Tavaliselt on olnud seitse kuni kümme inimest grupis.
6 Sepaamet on olnud traditsiooniliselt meeste töö, aga olen kuulnud, et nüüd õpivad sepaks ka tüdrukud?	f Sepp on käsitöeline, kellel tuleb olla ka disainer, ettevõtja ja müüja. Algajal on võimalus minna mõnda sepafirmasse palgatööliseks, et kogemusi omandada.
7 Kas Vana-Vigala on ainuke koht, kus saab Eestis praegu sepaks õppida?	g Jah, minu arvates küll.

25. KIRJUTAMINE

Lõpeta laused ülesande 24 teksti põhjal.

Sepaks saab õppida

Sepaamet on olnud

Noori huvitab

- Sepaamet on
- See on amet, mis nõuab
- Sepale meeldib, kui
- Sepatööks on vaja
- Vahel tahavad

26. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Kuula dialoogi ja vasta küsimustele.

- Mida ostja soovis osta?
- Kes ostis mõõga ära?
- Kui palju maksis hobuseraud?
- Mida poes veel müügil oli?
- Kuidas oli hobuseraud valmistatud?
- Kes said hinnaalandust?
- Mis pidi õnne tooma?

27. RÄÄKIMINE. ROLLIMÄNG.

Valmistage rollikaarte kasutades ette rollimäng ning kandke see ette.

Rollikaart 1	Rollikaart 2
<p>Oled sepp, kelle juurde tuleb klient oma tellimusega</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tervitad. • Küsid kliendi soovi. • Täpsustad kuju, suurust, materjali jm. • Ütled tähtaja. • Ütled hinna. • Sa ei ole nõus kliendi tingimisega. • Leiate kompromissi. • Jätad nägemiseni ja kinnitad veel kord tähtaega. 	<p>Oled klient, kes on sepa juurde tulnud</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tervitad. • Kirjeldad oma soovi. • Kirjeldad täpsemalt kuju, suurust, materjali jm. • Küsid tähtaega. • Küsid hinda. • Tingid hinnas, mis tundub liiga kõrge. • Teed omapoolse ettepaneku. • Jätad nägemiseni ja küsid veel kord tähtaega.

28. KEELEKESKKOND

Koosta dialoog naissepaga, kasutades töölehel olevat teksti ja ülesandeid 26 ja 27.

Võrumaa tüdruk Egne Talvik (20) võib vabalt paika panna nii mõnegi meesterahva, kes tuleb talle kiitlema, et teeb mehist tööd. On üsna raske leida ametit, mis on Egne ametist mehisem. Egne on nimelt sepp.

Ja juttu pole mitte kingsepast ega rätsepast, vaid sepaametist selle kõige ehtsamas mõttes. Juba üle aasta on möödas ajast, kui Egnele anti Vana-Vigala kutsekoolis kätte diplom, mis kinnitas, et ta on omandanud sepa eriala. Pärast kutseeksamit sai ta kätte ka sepa tunnistuse.

Egne pole kunagi olnud selline tüdruk, kes päevad läbi riietest mõtleks, kuid siiski polnud ka sepaamet tema unistus. Temast oleks võinud saada hoopis ajalooõpetaja, kuid asjad läksid teisiti.

Pärast gümnaasiumi lõpetamist ei teadnud ta üldse, mida peale hakata. Alguses oli plaan minna ülikooli ajalugu õppima, kuid see variant kadus mõttest kohe, kui ta oma eksamitulemused teada sai.

Nii vaatas Egne läbi kõigi kutsekoolide kodulehed ja ainus, mis huvi pakkus, oli sepaks õppimine. Ainus koht, kus seda õpetatakse, on Vana-Vigala. Hoolimata vanema õe hoiatustest, saatis Egne oma dokumendid sinna.

Õppeaasta möödus sepaametit õppides. Paljud Egne tuttavad leidsid, et naised peaksidki rohkem sellistele erialadele minema ja et ta on igati tore ja tubli.

Tuli aga ette ka hetki, mis näitasid, et tulevikualaks see töö teiste arvates ei sobi. „Kui ma juba peaaegu lõpetanud olin, siis mu vanaema küsis minult, kas ma lähen ikka mingit korralikku ametit ka edasi õppima,” rääkis Egne. „Näiteks õmblejaks. Igaks juhuks ei öelnud ma talle, et teeksin ükskõik mida, et saaksin sepatööd kas või hobina teha.”

Egnel polnud kooli õppima minnes oma tulevase eriala suhtes mingeid ootusi-lootusi. Võib-olla seepärast, et selle erialaga polnud ta kunagi varem elus kokku puutunud, ja nagu ta ise kinnitab, polnud ta selle töö peale isegi mitte kunagi mõelnud. Koolis käies selgus aga, et ka tema vanaisa oli olnud sepp. „On imelik, et ma seda varem ei teadnud, sest tema kunagine sepikoda asub minu kodust umbes kilomeetri kaugusel,” ütleb Egne.

Selgub, et nii kõvast metallist nagu raud saab valmistada igasuguseid väikseid asju nii, nagu teeks neid plastiliinist. Põhiline erinevus on asja juures kuumus.

Kuigi töö on kuum, ei ole sepaametis Egne arvates suurt kasu sellest, et oled mees. Tõsi, mehed on tugevad, aga õige töötehnika puhul pole tal naisena raskem. Ta räägib, et sepatöös on põhimõtteliselt kaheksa võtet ning kõik muu, mis kuumat rauaga tehakse, sõltub juba nendest.

Tähtis on, et raud oleks piisavalt kuum – kui raud on punane, siis on see liiga jahe. See peab olema kollakas, siis on seda väga lihtne töödelda. „Muidugi tuleb olla ettevaatlik, et raud põlema ei läheks (kooli alguses juhtus mul seda ikka palju). Sädemed on küll ilusad, aga see rikub raua ära,” selgitab ta.

„Selleks ei ole tegelikult nii palju jõudu vaja, kui võiks arvata,” võtab Egne asja kokku. „Kui raud on piisavalt kuum, siis võid seda peaaegu nagu plastiliini voolida.”

Egne kursusel oli peale tema veel üks tüdruk. Kõigil kursustel kokku oli neid neli.

Kuigi paljud imestavad selle üle, kuidas naised üldse saavad teha sepatööd, kinnitab Egne, et see amet sobib naistele väga, kuna see nõuab loovat mõtlemist ja tahet. „Asi pole selles, kui tugev oled või kui naiselik,” lisab ta. „Roosad küüned sepatööd ei häiri.”

Mari Leoski artikli (www.lounaleht.ee, 17.09.2009) põhjal

Vana hea Rootsi aeg?

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: kasutada kõneväljendeid, õigesti kasutada enneminevikku, jutustada Vanast Toomast.

Õppija teab: olulisemaid Eesti ajalugu mõjutanud sündmusi 16.–18. sajandil, Rootsi valitsusaja mõju Eesti kultuurile ja haridusele, Tartu ülikooli asutamislugu.

Uued sõnad ja väljendid: usk, ülemvõim, ülekohus, areng, seisukoht, jutlusi pidama, tagantjärele, mõjutama, võimu all olema, köster, koosseis, talupoeg, keskpunkt, pärisorjus, sunnismaisus, pisut, õigus, kerge, kohtusse kaebama, alla käima, nälga kustutama, vahendama, kohalik, luteri usk, hulgas, kena, puruks lööma, pöörduma, nalg, tuulelipp, raekoda, kaabu, mõök, vuntsid, linnavaht, vibu, laskma, vastu pidama, edendama.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Mida väljendavad järgmised sõnapaarid?

Rootsi aeg, Vene aeg, tsaariaeg, Poola aeg, Eesti aeg, Taani aeg, nõukogude aeg

a kellaega

b aastaega

c riigi võimuloleku perioodi Eestis

d nii jaotatakse Eesti põhilisi ajalooperioode

2. RÄÄKIMINE

Millega on seotud väljend „vana hea Rootsi aeg”? Kasuta oma arvamuse väljaütlemiseks kõneväljendeid.

3. SÕNAVARA

Tõlgi vajaduse korral väljendid ja kasuta neid lausetes.

võimu all olema, sõda kuulutama, kohtusse kaebama, kaupu vahendama, polnud kusagilt võtta, pärisorjus, jutlust pidama

4. LUGEMINE

Loe teksti ja sobita iga lõigu juurde teksti all olev küsimus.

Rootsi ajale Eestis oli eelnenud Liivi sõda (1558–1583), kus võitlesid Eesti ja Läti alade pärast Venemaa, Rootsi, Taani ja Poola. Tallinn ja Põhja-Eesti olid Rootsile jäänud, Poola oli vallutanud Lõuna-Eesti. Saaremaa oli läinud Taani võimu alla. 1645. aastaks oli Rootsi vallutanud kogu Eesti.

Rootsi aeg oli eesti rahva kultuuri arengu jaoks tähtis sajand (17. saj) ning Rootsi aeg mõjutab Eestit kuni tänapäevani. Eestlased on Rootsi aega tihti idealiseerinud. Tegelikult jäi see aeg kahe suure sõja vahele. Rootsi valitsus oli pärisorjuse legaliseerinud. Eestimaad ründasid tihti haigused ja nälg.

Eesti oli Rootsi valitsuse ajal rikkamaks muutunud, sest siin vahendati kaupu Venemaalt ja eksporditi Eesti vilja. Importkaubaks oli põhiliselt sool. Venemaalt saabuv kaup liikus enamasti läbi Narva. Rootsi kuningas tahtis Narva isegi Rootsi riigi teiseks pealinnaks teha ja seal vahetevahel elada.

Talupojad olid sunnismaised. Neid võis müüa, osta ja vahetada. Talupoegadel olid ka mõned õigused. Mõisnik võis talupoega küll peksta, kuid näiteks makse suurendada ei saanud. Siis tohtis talupoeg mõisniku kohtusse kaevata. Talupoeg võis mõisniku ülekohtu korral Rootsi kuningale kaebuse esitada.

16. sajandi alguseks oli Eestisse jõudnud reformatsioon. Linnades oli hakanud levima luteri usk. Rootsi kuningas Gustav II Adolf otsustas teha Tartust luterliku hariduse, kultuuri ja usu keskuse. 1632. aastal asutas ta Tartu ülikooli. Tartu ülikool on üks Euroopa vanemaid ülikoole. Ülikoolis võisid õppida ka talupoegade lapsed.

Kirikuõpetajad õppisid pidama jutlusi eesti keeles. Nad tegid palju tööd eesti kirjakeele ja hariduse arendamisel. Luteri usk ütles, et talupoegadele oli vaja lugemist õpetada. Forseliuse initsiatiivil asutati kool, nn Forseliuse seminar, kus õpetati eesti poisse kooliõpetajateks (koolmeistriteks) ja köstriteks. Õpilased õppisid lugema ja laulma. Seminaris õppis umbes 160 talupoissi. Ligikaudu 50 neist said õpetajad. Igas kihelkonnas oli kool. Põhjasõja alguseks oskasid Eestis tuhanded inimesed lugeda ja kirjutada.

Taani, Venemaa ja Poola alustasid Rootsiga 1700. aastal sõda. Alguses oli võit Rootsi poolel, aga varsti see muutus. 1721. aastal lõppes Põhjasõda ja Eesti alad läksid Vene tsaaririigi koosseisu.

www.miksike.ee 10.12.2009 põhjal

- A Missugused muudatused toimusid kaubanduses?
- B Missugune oli talupoegade olukord Rootsi ajal?
- C Kuidas jaotati Eesti pärast Liivi sõda?
- D Kas vana hea Rootsi aeg?
- E Miks algas Põhjasõda ja kuidas see kulges?
- F Kuidas mõjutas Rootsi riigi usupoliitika eestlaste kultuuri ja haridust?

5. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Vasta ülesande 4 teksti all olevatele küsimustele ühe lausega, kasuta vastamiseks ülesande 4 teksti.

4

6. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Loe veel kord ülesande 4 teksti ja leia eestlaste jaoks Rootsi valitsuse ajal vähemalt kolm positiivset asja.

7. GRAMMATIKA

Lihtminevik

Arno jõudis koos isaga
kell kaheksa koolimajja.

Täisminevik

Arno koos isaga on juba
koolimajja jõudnud.

Ennemindevik

Kui Arno isaga koolimajja
jõudis, olid tunnid juba alanud.

Ennemindevikuga väljendatakse tegevust, mis toimus enne lihtminevikus väljendatud tegevust.

Enne seda, kui Eesti Rootsi võimu alla läks, olid siin valitsenud sakslased.

Tavaliselt kasutatakse ennemindevikku liitlauses. Sellisel juhul on ühes lausepooles lihtminevik ja teises ennemindevik.

Ta otsis (lihtminevik) rahakotti, mis oli teise mantli taskusse jäänud (ennemindevik).

Ennemindevik moodustatakse abisõna olema abil, mis on lihtminevikus. Põhitegusõna on nud-vormis.

Lennuk oli ära lennanud. Ma olin juba ära sõitnud.

8. GRAMMATIKA

Loe teksti ja tõmba alla ennemindevikus olevad tegusõnad.

Kui Eestis oli Rootsi aeg, oli siin enne olnud suur nälg. Selle põhjused olid järgmised: suvi otsa oli pidevalt külma vihma sadanud, sellepärast ei olnud talupojad õigel ajal põllutöid teha saanud, vihmased suved olid pidevalt kordunud, loomad olid sageli näljas olnud, talved olid olnud väga külmad, levima olid hakanud nakkushaigused. Nälgivad inimesed olid proovinud hädaga isegi puukoort süüa, aga ka see ei kustutanud nälga. Suure näljaaja lõpuks oli Eestis surnud umbes 70 000 inimest.

9. GRAMMATIKA

Leia ülesande 4 tekstist kõik ennemindeviku vormid. Kirjuta laused ümber nii, et kasutad lihtminevikku. Võid lausetesse lisada vajaduse korral ajasõnu (*eile, täna, sellel aastal*). Kuidas lause tähendus lihtminevikku kasutades muutub? Küsi vajaduse korral nõu kaaslaselt või õpetajalt.

10. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. PAARISTÖÖ

Loe ülesande 4 teksti veel kord ja täida tabel nii, et leiaksid igasse lahtrisse Rootsi ajale iseloomuliku sõna, mis antud tähega algab. Ühte lahtrisse võib kirjutada mitu sõna.

A areng	B	D	E	F
G	H	I	J	K kultuur
L	M	N	O	P
R	S	T	U	V
Ô	Ä	Ö	Ü	

11. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Täiendage tabelit rühmas. Jutustage, miks iseloomustavad just need sõnad teie meeles Rootsi aega Eestis. Kasutage vajaduse korral ülesande 2 kõneväljendeid.

12. RÄÄKIMINE. KIRJUTAMINE

Kes on pildil? Mida sa tema kohta tead?
Täida mõtteskeem.

13. SÕNAVARA

Sobita sõnapooled. Otsi sõnastikust, mida need sõnad tähendavad.

Linna	laskmine
Tuule	kahju
Vibu	lipp
Tule	pea
Linna	aegne
Rae	vaht
Maa	koda
Sõja	ilm
Kesk	lennuk

14. KUULAMINE

Kuula teksti ja leia, mitu korda ülesande 13 liitsõnad selles korduvad.

15. KUULAMINE

Kuula teksti. Täida lüngad.

Vana Toomas on peaaegu kõige kuulsam elanik Ta on Tallinna rae-koja Vana Toomas on pikk ja ta hoiab käes suurt, mis näitab, kust tuul puhub. Toomas sai tuntuks kevadisel vibulaskmise, kus ta lasi posti otsast alla puust papagoi. Linnapea andis poisile ja linnavahi ameti. Toomas võitles Tallinna raekoja tornis on nüüd juba tuulelipp. Praegune kuju on vastu pidanud. Tallinna raekoda on ainuke raekoda, kus tuulelipp on linnavahi kujuga.

16. KUULAMINE. LUGEMINE

Kuula teksti veel kord ja kontrolli, kas täitsid lüngad õigesti.

17. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Kuula legendi Vanast Toomast veel kord. Tee sellest legendist lühike kirjalik kokkuvõte. Seejärel kuuula teksti veel kord ja täienda vajaduse korral kokkuvõtet.

18. RÄÄKIMINE.

Jutusta Vanast Toomast ülesande 15 ja kuuldud teksti abil.

19. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Loe teksti ja vasta küsimustele.

Tartu ülikooli, endise nimega Academia Dorpatensis, asutas 1632. aastal Rootsi kuningas Gustav II Adolf, ülikooli asutamise valmistas ette Liivimaa kindralkuberner Johan Skytte. Tartu akadeemia loodi Rootsi Uppsala ülikooli eeskujul ja pidi algusest peale edendama teadustööd erinevatel erialadel. Selle tulemusena on Tartu ülikool tänapäeval ainuke klassikaline ülikool Eestis.

17. sajandi lõpus tegutses Tartu ülikool ajutiselt Pärnus.

Eesti üliõpilaste koondumine algas 1870. aastal „Kalevipoja” ühislugemistel. Kalevipoja õhtutelt sai alguse Eesti Üliõpilaste Selts (1873–1881 tegutses Vironia seltsi nime all). 1884. aastal pühitseti Eesti Üliõpilaste Seltsi lipp, sinimustvalge trikoloor. Sellest kujunes hiljem Eesti Vabariigi lipp.

1893. aastal, venestusajal, nimetati Tartu ametlikult ümber Jurjeviks, ka ülikoolis muudeti õppetöö venekeelseks. Siiski jäid Tartu ja Tartu ülikool endiselt eestlaste rahvusliku liikumise keskusteks.

Koos Eesti Vabariigi rajamisega läks Tartu linna valitsemine esmakordselt eestlaste kätte. Tartu ülikoolis hakkas õppetöö toimuma eesti keeles.

Ülikoolis toimub õppetöö koos teadustööga meditsiinist filosoofiani ning geneetikast informaatikani. Tartu ülikoolist on pärit ka üks teaduse Nobeli preemia laureaat – Wilhelm Ostwald, kes sai 1909. aastal Nobeli auhinna katalüüsi teooria loomise eest.

Tartu ülikool kujundab Eesti hariduse ja teaduse rahvusvahelist mainet. Tartu ülikoolile on väga tähtis rahvusvaheline koostöö ning sidemed Euroopa ja maailma mainekate teadus-ülikoolidega. Tartu ülikool kuulub ainsa Balti riikide ülikoolina rahvusvaheliselt tunnustatud teadusülikooli ühendava Coimbra grupi võrgustikku.

Tartu ülikoolis on üheksa teaduskonda ja neli Eesti eri paigus asuvat kolledžit. Üle 18 000 üliõpilase ja 1700 akadeemilise töötaja rahvusvahelise kogemustepagasi toetamiseks on ülikoolil kahepoolsed koostöölepingud 48 partnerülikooliga 19 riigist.

www.ut.ee põhjal

1. Kes asutas Tartu ülikooli?
2. Missugune ülikool oli Tartu ülikoolile eeskujuks?
3. Millal muutus Tartu ülikool ametlikult eestikeelseks?
4. Mitu Nobeli teaduspreemiat on saanud Tartu ülikooli teadlased? Kes ja mis valdkonnas?
5. Kuhu oli Tartu ülikool ajutiselt üle viidud?
6. Millal pühitseti sinimustvalge trikoloor? Kellele lipp algselt kuulus?
7. Mitu teaduskonda on Tartu ülikoolis praegu?
8. Kui palju on ülikoolil akadeemilisi töötajaid?
9. Kui palju on Tartu ülikoolis üliõpilasi?

20. KEELEKESKKOND

Leia interneti otsingumootorit kasutades, mitu ülikooli on praegu Eestis.

Pane need kirja.

Tsaar on kaugel ja jumal kõrgel. Venestusaeg Eestis

Eesmärgid teema lõpuks **Õppija oskab:** väljendada lõpetatud ja lõpetamata tegevust, teha kokkuvõtet olulisematest sündmustest Eesti ajaloos, parafraseerida kuulnud ja nähtud informatsiooni, kasutada sõnaühendeid sõnaga *võtma*.

Õppija teab: mis toimus Eestis 18. ja 19. sajandil, mis on venestamine, filmi „Kevade”.

Uued sõnad ja väljendid: venestama, venestamine, tsaar, keskvoim, järeltulija, põlisrahvastik, baltisakslane, koosseisu kuuluma, moodustasid ülemkihi, usku vahetama, vastu võtma, õigusi tagasi saama, vaevaliselt, kulgema, valdusi jagama, päriseks ostma, aega võtma, vabastama, talurahvaseadus, rüütel, ülemkiht, kohalik võim, mõisamaa, talumaa, pikaajaline, väljaränne, vene õigeusk, asjaajamine.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE.

Leia seletus järgmistele mõistetele. Kasuta vajaduse korral sõnastiku abi või küsi abi kaaslaselt.

keskvõim, baltisakslane, ülemkiht, venestama, päriseks ostmine, järeltulija, väljaränne

2. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Loe peatüki pealkirja. Vali koos paarilisega pealkirja mõtte selgitamiseks sobiva tähendusega laused. Põhjendage oma arvamust.

- a Eestist sai pärast Põhjasõda Venemaa osa.
- b Eesti oli Venemaa keskvoimust kaugel.
- c Eesti oli küll Venemaa osa, aga siin valitsesid 18.–19. sajandil baltisaksa mõisnikud.
- d Eestis oli valitsev luteri usk, Venemaal õigeusk.
- e Tsaar ei tundnud Eesti vastu eriti huvi.
- f Eesti oli üks paljudest väikestest Venemaa provintsidest.

3. SÕNAVARA

Leia tekstist järgmised sõnad või sõnühendid. Tõlgi need vajaduse korral sõnaraamatu abil.

koosseisu kuuluma	moodustasid ülemkihi
usku vahetama	vastu võtma
õigusi tagasi saama	vaevaliselt kulgema
valdusi jagama	päriseks ostma
aega võtma	

4. LUGEMINE

Loe ülesande 5 teksti pealkirja ja ütle, millest see tekst räägib.

5. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe teksti ja koosta teksti kohta 7 kokkuvõtvat lauset (kavapunkti).

Eesti kui Venemaa provints

Alates 1710. aastast kuulus Eesti Venemaa keisririigi koosseisu. Eestis oli baltisaksa aadel saanud tagasi oma Rootsi ajal riigile läinud mõisad ja nn erioigused. Mõisnikud olid enamasti Saksamaalt tulnud rüütlite, sõjameeste, ametnike ja kaupmeeste järeltulijad. Koos saksa päritolu linnakodanike ja vaimulikega moodustasid nad kohaliku baltisaksa ülemkihi. Nende käes oli kohalik võim ja kohalik ametlik keel oli saksa keel.

Üks olulisemaid otsuseid oli talupoegade pärisorjusest vabastamine. Talupojad said küll isiklikult vabaks, kuid kuna maa kuulus mõisnikele, siis pidid nad tegelikult veel rohkem töötama. Reaalselt võttis pärisorjusest vabastamine parkümmend aastat aega.

Koos vabakslaskmisega pandi eestlastele ka perekonnanimed. 1836. aastal said perekonnanimi kõik talupojad.

1839. aastal võeti vastu talurahvaseadus, millega mõisate valdused jagati mõisa- ja talumaaks. Koos sellega algas ka ulatuslikum talude päriseksostmine. See sõltus aga mõisniku tahtest ja võimalustest. Päriseksostmine toimus kiiremini Lõuna-Eestis, kus juba 19. sajandi lõpuks oli enamik talusid päriseks ostetud. Talupojad ostsid oma talud välja pikaajalise pangalaenuga. See tasuti tuludest, mis saadi lina- ja kartulikasvatusest.

Põhja-Eestis kulges talude päriseksostmine vaevalisemalt ja seal tekkis mõisnike ja talupoegade vahel ka mitmeid konflikte.

1840. aastatel lootsid eestlased, et luteri usu vahetamine vene õigeusu vastu aitab neil maad saada. Seetõttu vahetasid eestlased sel ajal massiliselt usku. Samuti toimus väljaränne Venemaale, kust loodeti samuti maad saada. Kaukaasias ja Siberis saidki nad maad.

1890. aastaid nimetatakse Eesti ajaloos venestamise ajaks. Ametlikuks asjaajamise keeleks sai vene keel ja ka haridus algkoolist kuni ülikoolini muudeti venekeelseks. Selle tõttu lahkusid Tartu ülikoolist ka paljud saksa keelt kõnelevad õppejõud.

www.wikipedia.ee, „Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009) ja Seppo Zetterbergi „Eesti ajaloo” (Tänapäev 2009) põhjal

6. RÄÄKIMINE.

Jutusta koostatud kavapunkte kasutades, millest lugedes teada said.

7. KIRJUTAMINE

Kirjuta koostatud kavapunkte kasutades lühike kokkuvõtte ülesande 5 teksti olulisematest faktidest.

8. GRAMMATIKA

Lõpetatud ja lõpetamata tegevus

Kui tegevus **kordub** või **kestab**, kasutame eesti keeles **osastavat käännet**.

LÕPETAMATA, KESTEV JA KORDUV TEGEVUS

OSASTAV AINSUS

Madis sõi suppi (mida?).

*Mõisnikud tahtsid maad (mida?) oma
käes hoida.*

MITMUS

Poisid otsisid uusi väljakutseid (mida?).

*Viikingid avastasid uusi meresid ja maid
(mida?).*

Kui tegevus on **lõpetatud** või **ilmselt lõpetatakse**, kasutatakse ainsuses **omastavat käännet**, **mitmuses nimetavat käännet**. Mõnikord kasutatakse siis ka sõnu *ära, läbi, valmis, otsa, lõpuni*.

LÕPETATUD TEGEVUS

AINSUS

NIMETAV

OMASTAV *Madis sõi supi (mille?) ära.*

*Mõisnikud olid sunnitud maa (mille?)
eesti talupoegadele andma.*

MITMUS

*Margit vastas kõik küsimused (mis?)
õigesti ära.*

NB! Eitusega koos kasutatakse **alati osastavat käännet**.

EITUS AINSUS

Madis ei söönud suppi (mida?).

MITMUS

*Talupojad ei leidnud Kaukaasias
paremaid maid (mida?).*

9. GRAMMATIKA

Täida lüngad, kasuta õiget käännet (omastav või osastav).

Eesti talupoeg tahtis (oma talu) päriseks osta.

Baltisakslased ei osanud alati (eesti keel)

Tsaar andis välja pärisorjust keelava (seadus)

Ma unustasin (reegel) ära.

Vaimulik luges (keeruline piiblitekst) kolm kuud.
 Köster oli loomulikult (piibel) otsast lõpuni läbi lugenud.
 Mõisnikud tõlgendasid (seadus) nii, nagu neile meeldis.
 Kas sa seletasid talle selle (ülesanne) ära?

10. SÕNAVARA

Mida antud ühendverbid tähendavad? Jätka sõnaga *võtma* sobivate sõnapaaride otsimist.

vastu
 alla
 maha VÕTMA
 üles
 tagasi
 appi

11. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

A. Täienda lauseid, kasutades ülesande 10 sõnu.

Linnarahvas valitseja rõõmsalt
 Kui sa vähem sööd, kaalust
 Ole hea, see kast kapi otsast
 see paberitükk maast
 Kui ma saaksin, oma sõnad
 Kui sa ise ei jaksa, keegi

B. Koosta enda leitud sõnaühenditega lauseid.

12. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Vaata videolõiku filmist „Kevade. Vasta järgmistele küsimustele.

- Miks läksid saksa ja eesti poisid tülli?
- Kuidas kaklus algas?
- Millega tüli lõppes?
- Kes lõpetas tüli?
- Miks Tõnisson saksa koolipoisse ei sallinud?

13. RÄÄKIMINE. SÕNAVARA

A. Tõlgi järgmised sõnad ja väljendid.

tülli minema	ärritama
kaklust alustama	mätas
viskama	loopima
ahjuroop	tuline
ähvardama	vehkima
tõsine	porine
kukkuma	põgenema
häbenema	viha
katki	kangelane
võitja	kaotaja
kartma lööma	

B. Jutusta filmilõigus nähtust, vajaduse korral vaata lõiku uuesti.

Kasuta jutustamisel ülesande A-osas tõlgitud sõnu ja väljendeid.

14. RÄÄKIMINE

Missugune väide on õige? Põhjenda oma arvamust, kasutades kõneväljendeid.

- Kakluse põhjuseks oli vana viha sakslaste ja eestlaste vahel.
- Eestlased provotseerisid saksa poisse.
- Kui Toots ei oleks ahjuroobiga tulnud, oleks kaklus veel kaua kestnud.
- Saksa poisid käitusid eestlaste suhtes ülbel.
- Eestlased ei löönud kakluses kartma.

15. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Aruta paarilisega, mida tähendavad filmis kuulnud laused.

- „Miks nad siis tulevad meie õue peale kaklema!”
- „Mis kinni ei jää, saab kinni löödud.”

Keda „nende” all mõeldakse? Mis oli vaja kinni lüüa?

16. RÄÄKIMINE

Tuleta meelde 3. ja 5. teemat ning ütle, missugused sündmused on „Kevade” episoodis nähtud konflikti põhjuseks.

17. KIRJUTAMINE

Kirjuta ülesande 13 sõnu kasutades lühike kokkuvõte sellest, millest filmilõik jutustab.

18. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Kirjuta, kuidas filmis nähtud olukord edasi areneda võis.

Alusta nii: *Pärast tüli kutsus köster kaklejad enda juurde ja tahtis teada ...*

19. RÄÄKIMINE

Loe või jutusta oma loo lõpp teistele. Vasta ise teiste küsimustele ja esita vähemalt üks küsimus iga kuulnud loo kohta.

20. KEELEKESKKOND

Vaata filmi „Kevade” tervikuna ja leia vastused järgmistele küsimustele.

1. Missuguseid õppeaineid Paunvere koolis õpetati?
2. Kes on filmi peategelased?
3. Mis juhtus sakslaste parvega?
4. Kes oli parve põhjalaskmises süüdi?
5. Mille kinkis kooliõpetaja Laur Arnole?
6. Miks lubas kooliõpetaja teha Tootsil ainult ühe matemaatikaülesande kahe asemel?
7. Kelle ja miks tõi Toots kooli kaasa?
8. Kellena töötas Lible?
9. Miks pidi Lible töökohast ilma jääma?
10. Missugust õppeainet õpetas köster?
11. Kirjelda Paunvere koolimaja.
12. Kus elasid koolilapsed talvel?
13. Mitu õpilast istus ühes pingis?
14. Kellega tantsis Toots?
15. Mis pilli mängis Imelik?

Eesti hümn. Ärkamisaeg Eestis

Eesmärgid **Õppija oskab:** jutustada Eesti hümnist, laulda hümnit, kasutada tingivat kõneviisi, nimetada eestlaste ärkamisaaja olulisemaid sündmusi ja sellega seotud isikuid.

Õppija teab: Eesti hümnit, laulupidude traditsiooni algust Eestis, olulisemaid ärkamisaaja sündmusi, Eesti rahvuseepost.

Uued sõnad ja väljendid: riigihümn, rahvuslik teadvus, isamaa, viis, looma, üliõpilaste selts, ärkamisaeg, koorilaul, üldlaulupidu, ühendkoor, esitama, selts, isamaa, viisi looma, helilooja, rahvuslik liikumine, rangelt keelatud, taas, karm karistus, iseseisvaks kuulutama, ametlikult kinnitama, iseseisvuse taastamine.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Vaata pilte, täida mõtteskeem sõnade ja väljenditega, mis assotsieeruvad sõnaga laulupidu.

LAULUPIDU

2. LUGEMINE

Loe tekstis alljoonitud sõnu ja ütle, millest tekst räägib.

Eesti Vabariigi hümn on koorilaul „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm”, mille viisi lõi 1848. aastal Soome helilooja Fredrik Pacius. Laul oli alguses üliõpilaste seltsi laul. Eestikeelsed sõnad kirjutas viisile kirjanik Johann Voldemar Jannsen. Eestis lauldi seda esimest korda esimesel üldlalupeol Tartus 1869. aastal. Laulu esitasid ühendkoorid. Koos rahvusliku liikumise ja rahvusliku teadvuse kasvuga sai „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm” Eestis väga populaarseks. Kui Eesti ja Soome end pärast Esimest maailmasõda iseseisvaks kuulutasid, sai meloodia mõlema maa riigihümniks. Eestis ja Soomes esitatakse aga Paciuse meloodiat erineva tempo ja erinevate sõnadega. Ametlikult kinnitati laul Eesti riigihümniks 1920. aastal.

Nõukogude okupatsiooni ajal oli „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm” rangelt keelatud. Hümnilaulmine tõi kaasa karmi karistuse. Koos Eesti iseseisvuse taastamisega 1991. aastal võeti „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm” uuesti riigihümniks kasutusele.

3. LUGEMINE

Loe ülesande 2 teksti veel kord ja täida tabel.

Teadsin varem	Sain teada	Tahan veel teada

4. RÄÄKIMINE

Jutusta ülesande 3 tabelit kasutades, mida said ülesande 2 tekstist teada.

5. RÄÄKIMINE

Esita kaaslastele ja õpetajale küsimusi, et täiendada ülesande 3 tabeli kolmandat lahtrit. Kasuta küsisõnu: *kuidas? mitu? kui palju? mida? mitu päeva? kes? miks? millal? mis? mille pärast? kas? mida?*

Nt *Mitu koori oli esimesel üldlalupeol?*

Kas laulupeol olid ainult lauljad või olid ka tantsijad?

6. SÕNAVARA

Täida lüngad ülesandes 2 allajoonitud sõnadega.

Eesti ja Soome aetakse vahel segi, ehkki sama meloodiat erineva tempoga. President ametisse teiseks ametiajaks. Nõukogude ajal olid isamaalaulud Keelu rikkujat ootas Eesti panid aluse esimesed kõrgelt haritud eestlased – Kristjan Jaak Peterson, arstid Friedrich Robert Faehlmann ja Friedrich Reinhold Kreutzwald. Esimesena Eesti praegust riigihümni esimesel üldlaulupeol. Eestlased võtsid hümnini kasutusele 1991. aastal pärast

7. KUULAMINE. SÕNAVARA

Kuula Eesti hümnini ja loe selle sõnu. Tõmba joon alla sõnadele, mille tähendus on sulle ebaselge. Püüa leida neile tähendus konteksti abil.

Mu isamaa, mu õnn ja rõõm,
kui kaunis oled sa!
Ei leia mina iial teal
see suure, laia ilma peal,
mis mul nii armas oleks ka,
kui sa, mu isamaa!

Sa oled mind ju sünnitanud
ja üles kasvatand;
sind tänan mina alati
ja jään sull' truuks surmani,
mul kõige armsam oled sa,
mu kallis isamaa!

Su üle Jumal valvaku,
mu armas isamaa!
Ta olgu sinu kaitseja
ja võtku rohkest õnnista,
mis iial ette võtad sa,
mu kallis isamaa!

8. KUULAMINE. PAARISTÖÖ

Kuula teksti veel kord ja leia, missugused grammatilised vormid on teistsugused kui kirja-keeles. Miks? Aruta seda paarilisega.

9. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

- A. Mida soovitakse hümni tekstis Eestimaale/isamaale?
 B. Kirjuta hümni salmid ümber nii, et saad jutu.

10. KUULAMINE

Kuula Eesti hümni veel kord ja laula kaasa. Püüa teksti laulmise ajal mitte vaadata.

11. GRAMMATIKA

Tingiv kõneviis

Tingiva kõneviisi olevik moodustatakse kindla kõneviisi olevikuvormist. Tingiva kõneviisi oleviku tunnus on **-ks**. Kui lisame isikulõpu, siis on tunnus **-ksi**.

<i>taha/n</i> > <i>taha/ks(in)</i>	<i>oota/d</i> > <i>oota/ks(id)</i>
<i>kasva/b</i> > <i>kasva/ks</i>	<i>vaata/me</i> > <i>vaata/ks(ime)</i>
<i>soovi/te</i> > <i>soovi/ks(ite)</i>	<i>muutu/vad</i> > <i>muutu/ks(id)</i>

Tingiva kõneviisi minevik moodustatakse tegusõna **olema** abil, mis on tingiva kõneviisi olevikus. Põhitegusõna on *nud*-vormis.

Ma oleks(in) lugenud. Me oleks(ime) lugenud.
Sa oleks(id) laulnud. Te oleks(ite) laulnud.
Ta oleks näinud. Nad oleks(id) näinud.

Tingivat kõneviisi kasutatakse:

- 1) soovi või unistuse väljendamisel

*Kui ma **oskaksin** laulda, **laulaksin** kooris. **Tahaksin** nii väga laulda osata.*

- 2) viisaka soovi ja palve, ettepaneku või nõuande väljendamisel

*Kas te **tuleksite** minuga tantsima? Kas sa **oleksid** hetke tasa.*
*Sa **võiksid** rohkem harjutada.*

- 3) kaudse käsu, soovi või palve väljendamisel

*Ta ütles, et nad rohkem **harjutaks**. Naine **tahaks**, et mees teda **jumaldaks**.*
*Eksaminaator palus, et keegi heli valjemaks **keeraks**.*

Tingiva kõneviisi minevikku kasutatakse siis, kui räägitakse tegevusest või seisundist, mis on möödas ja mille suhtes oletatakse midagi.

*Kui baltisakslased **oleksid** tsaaririigi seadusi kohe **aktsepteerinud**, **oleks** paljud konfliktid **ära jäänud**.*

12. GRAMMATIKA. KIRJUTAMINE

Lõpeta laused, kasuta tingivat kõneviisi.

Kui ma oleksin 14-aastane, siis

Kui ma magaksin une täis, siis

Kui ma saaksin maailma muuta, siis

Kui mul oleksid roosad prillid, siis

Kui ma oskaksin laulda, siis

Kui ma komistaksin trollibussis, siis

Kui ma istuksin kogemata tordile, siis

Kui ma oleksin laulupeo üldjuht, siis

Kui bussi siseneks karu, siis

Kui ma oleksin Saabastega Kass, siis

Kui mind külastaks Lydia Koidula, siis

Kui ma oleksin praegu eesti keele eksamil, siis

13. GRAMMATIKA. LUGEMINE

A. Loe lauseid. Muuda lauseid nii, et need on tingiva kõneviisi asemel kindlas kõneviisis.

Kui I üldlaulupidu ei oleks toimunud 1869. aastal Tartus, ei oleks selle üldjuht ja korraldaja olnud Johann Voldemar Jannsen. Meestelauluselts Vanemuine ei oleks aidanud üldlaulupidu korraldada. Peakomisjoni ei oleks juhtinud Tartu pastor Willigerode. Laulupeol ei oleks osalenud 4 orkestrit, 56 puhkpillimängijat ja 822 lauljat. Laulupeo korraldamise luba ei oleks palutud juba kaks aastat varem. Koore ei oleks julgustatud harjutama, kuigi luba veel polnud. Laule ei oleks valinud Jannsen. Peaproov ei oleks pidanud toimuma kinniste uste taga Maarja kirikus. Peaproov ei oleks edukalt õnnestunud.

Üldlaulupeod ei oleks toimunud Eestis iga viie aasta tagant. Järgmine üldlaulupidu ei toimuks aastal 2014.

B. Mis on lausetes nüüd sisuliselt valesti?

14. KIRJUTAMINE. RÜHMATÖÖ

Muutke ülesande 13 teksti nii, et see vastaks tegelikele ajaloosündmustele.

Nt *I üldlaulupidu toimus 1869. aastal Tartus. Selle üldjuht ja organiseerija oli Johann Voldemar Jannsen.*

15. GRAMMATIKA

Kirjuta luuletus, kasutades tingivat kõneviisi.

Kui ma

Siis ma

Aga ma ei

Sellepärast

Nii

16. RÄÄKIMINE. LUGEMINE

A. Otsusta, mida tähendavad järgmised väljendid:

rahvuslik liikumine, rahvuslik ärkamisaeg, rahvusluse teke, ärkamisaeg

1. Eestlased ärkasid pikast talveunest.
2. Eestlased liikusid maalt linna.
3. Eestlased hakkasid teadvustama end kui rahvust.
4. Hakkas kujunema eestlaste rahvuslik identiteet.
5. Hakkas kujunema eesti haritlaskond.

B. Tuleta esimese teema põhjal meelde, kuidas eestlased end varem nimetasid.

17. RÄÄKIMINE

Vaata ülesande 18 juures olevaid pilte ja meenuta, kas oled nende isikute pilte varem kusagil näinud. Millega need seostuvad?

18. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe teksti ja vali 3–4 sündmust, mis olid eestlaste rahvusliku identiteedi jaoks olulised.

Alates 1830. aastatest hakkasid haritud eestlased oma rahva- kultuuri ja eestlaseks olemist kõrgelt hindama. Rahvustunde tekitamisel oli kesksel kohal enese eestlasena teadvustamine. Muutusele aitas kaasa **Johann Voldemar Jannseni**

ajalehe Perno Postimees (Pärnu Postimees) ilmuma hakkamine 1857. aastal. Jannsen pöördus selles esmakordselt eestlaste kui eesti rahva poole, mitte maarahva poole.

1860. aastal tekkis eesti haritlastel mõte rajada ka kõrgem eesti- keelne õppeasutus – Aleksandrikool, mille jaoks hakati peagi ka annetusi koguma. Raha kogumiseks moodustati piirkondlikud komiteed. Aleksandrikooli ideest ja sellele toetuste kogumisest sai rahvusliku ärkamisaja üks olulisi üritusi. See oli tollel ajal kõige ulatuslikumaks eestlaste rahvuslikuks ürituseks üldse. Aleksandrikooli komiteesid ja peakomiteed on mõnikord nimetatud ka Eesti esimeseks parlamendiks.

1862. aastal ilmus **Friedrich Reinhold Kreutzwaldi** eepos „Kalevipoeg”. Kuigi selle eeskujud olid pärit Soomest ja Saksamaalt, oli „Kalevipoeg” rahvusliku identiteedi kujunemisel suur tähtsus.

1864. aastal hakkas Jannsen Tartus välja andma ajalehte Eesti Postimees, millel oli palju lugejaid. Jannsen on ka öelnud: „Häbenegem, et meie rumalad oleme, aga mitte, et eestlased oleme!”

1865. aastal alustasid tegevust laulu- ja mänguseltsid Vanemuine (Tartus) ja Estonia (Tallinnas). Nendest kujunesid Eesti esimesed professionaalsed teatrid, mis tegutsevad tänaseni.

Rahvusliku ärkamisaja esimeseks suursündmuseks peetakse üldiselt I üldlaulupeo toimumist 1869. aastal.

Rahvusliku liikumise radikaalset suunda juhtis **Carl Robert Jakobson** (1841–1882). Ta oli pedagoog, kirjanik ja ajakirjanik. Jakobson oli ka esimese eestikeelse poliitilise ajalehe Sakala asutaja ja paljude kooliõpikute autor. Jakobson sõnastas eesti rahvusliku liikumise majandusliku ja poliitilise programmi, kus ta nõudis eestlastele sakslastega võrdseid poliitilisi õigusi.

Tähtis roll oli mitmetel teistelgi, sealhulgas Jannseni tütre, luuletaja **Lydia Koidulal** (1843–1886). Koidulaks hakkas teda kutsuma Jakobson. Koidula nimi tuleb sõnast *koit*. Selle all mõeldakse ärkamist, antud juhul enda mõistmist rahvusena. Vahel kutsutakse Koidulat ka Koidulaulikuks. Lydia Koidulalt on ilmunud palju isamaaluulet. Tema näidendid ja lavastused panid aluse eesti teatrile.

www.wikipedia.ee põhjal

19. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe ülesande 18 teksti ja lõpeta selle põhjal laused.

- Alates 19. sajandi algusest hakkasid haritud
- J. V. Jannsen pöördus Perno Postimehes esmakordselt
1860. aastal tekkis mõte
- Aleksandrikool pidi
- Aleksandrikooli komiteed.....
- F. R. Kreutzwaldi eepos
- Eesti kutseline teater sai
- Rahvusliku ärkamisaja
- C. R. Jakobsoni teeneks on.....
- Luuletaja Lydia Koidula

20. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Tee kokkuvõtte sellest, mida said teada:

- Eesti hümniga kohta;
- selle kohta, kuidas on hümn seotud rahvusliku liikumisega Eestis.

21. GRAMMATIKA. RÄÄKIMINE

Jutusta, mis oleks juhtunud siis, kui Jannsen ei oleks andnud välja Perno Postimeest.
Kasuta tingivat kõneviisi.

22. KEELEKESKKOND

Leia Vikipediast aadressilt www.wikipedia.ee vastused järgmistele küsimustele:

- Mis oli Lydia Koidula kodanikunimi?
- Kus elas ja suri Koidula? Kuhu ta on maetud?
- Kuidas on Carl Robert Jakobson seotud Vändra lähedal asuva Kurgjaga?
- Mis oli Kreutzwaldi eepose „Kalevipoeg” aluseks?
- Kus asub Kreutzwaldi majamuuseum?
- Mis oli Jannseni poolt asutatud laulu- ja mänguseltsi nimi?

Esimene iseseisev Eesti Vabariik

Eesmärgid teema lõpuks **Õppija oskab:** kasutada õigesti ja koos õige infinitiiviga modaalverbe, nimetada olulisemaid sündmusi Eesti iseseisvuse kujunemisel.

Õppija teab: mis roll oli Vabadussõjal Eesti oma riigi tunde tekkimises, mis on Tartu rahu, mis juhtus Eestis I ja II maailmasõja vahelisel ajal.

Uued sõnad ja väljendid: autonoomiat andma, Maanõukogu, kohalik seadusandja, ohvitser, sõdur, rahvusväeosa, bolševik, võimule tulema, laiali saatma, vanematekogu, salaja, rahuläbirääkimised, tunnustama, okupatsioon, alustama pealetungi, ajutine, vabatahtlik, Vabadussõda, represseerima, vabadussõjalane ehk vaps, riigistama, parlamentaarne, valitsuskriis.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Vaata tabelit ja ütle, missugused aastad ja sündmused sinu meelest kokku sobivad.

24. veebruar 1918	algas autoritaarse valitsemiskorra aeg	22. september 1921	1918–1920
25. veebruar 1918	kuulutati välja Eesti iseseisvusdeklaratsioon	algas Saksa okupatsioon	Tartu rahuleping
Eestist sai Rahvasteliidu liige	1934	Vabadussõda	2. veebruar 1920

2. LUGEMINE

Loe teksti ja leia, missuguseid ülesandes 1 nimetatud sündmusi siin on mainitud.

Pärast 1917. aasta Veebruarirevolutsiooni andis Venemaa Ajutine Valitsus Eestimaa kubermangule autonoomia. Esimese maailmasõja ajal oli Vene sõjaväkke võetud umbes 100 000 eesti sõdurit ja ohvitseri. Nüüd toodi nad Eestisse ja neist moodustati rahvusväeosad. 1917. aasta alguses oli Eestis moodustatud Maanõukogu kui kohalik seadusandja. 1917. aasta sügisel tulid Venemaal võimule bolševikud. Maanõukogu saadeti laiali, kuid selle vanematekogu jätkas salaja oma tegevust.

1918. aasta veebruaris ebaõnnestusid Saksamaa ja Nõukogude Venemaa rahuläbirääkimised. Saksamaa alustas pealetungi ja bolševikud taganesid Eestist. Maanõukogu vanematekogu moodustas kolmest inimesest koosneva Päästekomitee, kelle ülesanne oli luua iseseisev Eesti riik. 24. veebruaril 1918 kuulutati välja „Manifest kõigile Eestimaa rahvastele”. See oli Eesti iseseisvusdeklaratsioon. Eesti Ajutise Valitsuse juhiks sai Konstantin Päts, asepeaminister oli Jüri Vilms ja välisminister Jaan Poska.

25. veebruaril 1918 vallutasid Saksa väed Tallinna. Nad ei tunnustanud Eesti Ajutist Valitsust ja algas Saksa okupatsioon. Eesti rahvusväeosad saadeti laiali.

1918. aasta sündmused Saksamaal sundisid Saksamaa sõjast väljuma. Okupatsiooniväed lahkusid Eestist. Võimu võttis taas Eesti Ajutine Valitsus. Nõukogude Venemaa ei tunnustanud Eesti iseseisvust ja 1918. aasta novembri lõpus alustas Punaarmee pealetungi Eestile. Algas Eesti Vabadussõda.

3. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe ülesande 2 teksti ja kirjuta sellest lühidalt välja olulised sündmused.

Nt *1917. aasta algus – Eestimaa kubermang saab autonoomia.*

4. LUGEMINE. SÕNAVARA

Loe ülesande 2 teksti veel kord ja tõmba alla kõik liitsõnad (nt *ise + seisvus = iseseisvus*). Selgita nende liitsõnade tähendust. Vajaduse korral küsi abi naabrilt või õpetajalt.

5. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Koosta teksti kohta küsimusi.

Nt *Millal sai Eestimaa kubermang autonoomia?*

Kas

Miks

Millal

Kes

Mis

Kus

Mille

Kellest

Mis aastal

Mida

Missugused

Kui kaua

Miks

7

6. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Esita ülesandes 5 koostatud küsimused naabrile. Vasta tema küsimustele.

7. GRAMMATIKA

SAAMA

- mingit tegevust on võimalik või võimatu teha
Kas sa saad mulle vastu tulla?
(kas on võimalik vastu tulla?)
Seda ülesannet ei saa nii lahendada.
(ei ole võimalik nii lahendada)

TOHTIMA

- luba või keeld
Kas ma tohin sisse astuda?
(kas on lubatud?)
Siia ei tohi parkida! (on keelatud)

VÕIMA

- luba või keeld
Siia ei või parkida! (on keelatud)
- tegevus ilmselt toimub
Kui armee selles koosseisus peale tungib, võivad kaotused väga suured olla. (ilmselt on kaotused suured)

SUUTMA

- tegevust on võimalik või võimatu teha, sest inimesel on või ei ole piisavalt jõudu/tahtejõudu/oskusi/võimeid.
See pakk on liiga raske, ma ei suuda seda tõsta. (pole jõudu)
Ma usun, et suudan selle probleemi lahendada. (on oskused/võimed lahendamiseks)

8. GRAMMATIKA

Täida lüngad sobiva sõnaga: *saama, võima, tohtima, suutma.*

1. Kas sa mulle kaubamaja juurde vastu tulla?
Muidugi..... Palun ära ainult hiljaks jää.
2. Kas ma oma mantli siia riputada.
Muidugi Palun, siin on riidepuu.
3. Kas olla, et ta unustas meie kokkusaamise ära?
Ei usu, ma rääkisin temaga poole tunni eest.
4. See on nii raske kott, kas sina seda tõsta?
Ma proovin, äkki
5. Kas siin 30 minutit tasuta parkida?
Siin ainult veerand tundi tasuta parkida.

9. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

Täida lüngad teksti all olevate sõnade või sõnaühenditega.

Vabadussõjas (1918–1920) Eesti sõjavägi nii Punaarmee kui ka Lätis tegutsenud vägedega – Rauddiviisi ja Landeswehriiga. Eesti sõjaväe ülemjuhataja oli kindral Johan Laidoner. Eestit toetasid Briti ning Soome, Taani ja Rootsi vabatahtlikud. Eesti ülemjuhatause all võitlesid lisaks ka baltisakslaste, venelaste, lätlaste ja ingerlaste rahvuslikud pataljonid. 1919. aasta kevadeks tõrjuti Eestist välja. Lahingud jätkusid Narva rindel ja 2. veebruaril 1920. aastal Eesti Vabariik ja Nõukogude Venemaa Tartu rahulepingu. Sellega tunnustasid riigid suveräänsust ehk sõltumatust. 22. septembril 1921 Eesti Vabariik Rahvasteliidu liikmeks. Sellega Eestit kui riiki ka rahvusvaheliselt.

Saksa, võitles, eestlastele, sõlmisid, Vabadussõjas, üksteise, Kagu-Eestis, laevastik, Punaarmee, tunnustati, võeti

10. LUGEMINE

Loe ülesande 9 teksti ja leia, missugune väide on õige, missugune vale.

	ÕIGE	VALE
1. Vabadussõjas võitlesid eestlased Saksa ja Taani vägedega.	☐	☐
2. Tartu rahuleping sõlmiti Nõukogude Venemaa ja Eesti vahel.	☐	☐
3. Briti laevastik ja paljud vabatahtlikud aitasid Eesti vägedel Vabadussõjas võidelda.	☐	☐
4. Eesti eest võitlesid Vabadussõjas ainult eestlased.	☐	☐
5. Rahvasteliidu liikmeks saamine oli Eesti riigi jaoks rahvusvaheline tunnustus.	☐	☐

11. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Loe ülesande 9 teksti ja ülesannet 1 ning leia, missugustest ülesandes 1 mainitud sündmustest kõneldakse ülesande 9 tekstis.

12. RÄÄKIMINE

Jutusta pinginaabrile, mida said Vabadussõja ja Eesti iseseisvumise kohta teada ülesannete 2 ja 9 tekstidest.

13. KUULAMINE

Kuula teksti ja täienda lauseid.

Eesti oli 1920. aastal parlamentaarne..... vabariik.
 valiti kolmeks aastaks. Riigijuhti kutsuti

 Maaseadusega kuulutati suured maatükid riigi omaks ja maa anti
 võeti kasutusele Eesti kroon.
 Eestis kehtis kultuurautonoomia
 1920. aastate lõpus kannatas Eesti all. Koos
 majanduskriisiga tekkisid Vabadussõjalaste
 põhiseaduse projekti toetas 1934. aastal lootsid
 võimule saada.

14. KUULAMINE. PAARISTÖÖ

Kuula ülesande 13 teksti veel kord ja kontrolli, kas täitsid lüngad õigesti. Võrdle oma vastuseid naabriga ja paranda vajaduse korral.

15. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Kuula ülesande 13 teksti veel kord ja jutusta, mida kuulsid kultuurautonoomia seadusest.

16. GRAMMATIKA

Sõnadega *saama, võima, tohtima, otsustama, suutma, oskama, tahtma, soovima, tuleb, meeldib, on kasulik, on hea, on huvitav, on vaja* kasutatakse alati *da-infinitiivi*.

Kas sa saad mulle vastu tulla?

Ma võin seda sulle küll lubada, aga ma ei tea, kas ma oma lubadust pidada suudan.

Siin ei tohi suitsetada!

Kas sa oled otsustanud juba ära sõita?

Keegi ei osanud ennustada, kui kaua okupatsioon kestab.

Eesti põllumehed tahtsid maad päriseks saada.

Ma soovisin temaga koos koju minna.

Tuleb magama minna.

Mulle meeldib lugeda.

Küll on hea puhata!

Mul on vaja kiiresti koju minna.

Sõnadega **pidama, õppima, õpetama, hakkama, jääma, kutsuma, valmis olema, nõus olema** ja **kõigi liikumist tähistavate tegusõnadega** (*minema, tulema, sõitma, viima, lendama* jne) kasutatakse **ma-infinitiivi**.

Kas sa pead juba minema?

Ma õpin Eesti ajaloost jutustama.

Kas tema õpetab poisse käsitööd tegema?

Hakka juba astuma!

Jään sind ootama.

Olen valmis maad ostma.

Homme läheme reisima.

17. LUGEMINE. GRAMMATIKA

Loe teksti ja vali õige infinitiiv. Kriipsuta see alla.

1934. aasta märtsis tahtis peaminister Konstantin Päts võimu enda kätte saada/saada. See tal ka õnnestus. Erakondade ja parlamendi tegevus otsustati peatama/peatada ja demokraatlikke vabadusi hakati piirama/piirata. Algas autoritaarse valitsemiskorra ajajärk. 1938. aastal hakkas kehtima/kehtida uus põhiseadus. Sellega taheti kehtestama/kehtestada laiade volitustega presidendi ametikoht. Erakonnad ei tohtinud tegutsema/tegutseda. Tegutsema/tegutseda võis ainult üks erakond – Põllumeeste Kogu. 1938. aastal oli vaja valima/valida president ja parlament. Esimeseks presidendiks sai Konstantin Päts. Kuigi Eestis valitses autoritaarne valitsemiskord, ei lubatud Eestis ametlikult kedagi represseerima/represseerida. Siiski ei tohtinud vapsid ja kommunistid vabalt tegutsema/tegutseda.

18. KIRJUTAMINE

Koosta ülesannete 2, 9, 13 ja 17 põhjal mõtteskeem. Kasuta ka ülesandes 16 õpitut.

24.02.1918
iseseisvusdeklaratsioon

19. RÄÄKIMINE

Jutusta ülesande 18 mõtteskeemi põhjal, mida Eesti Vabariigi iseseisvumise kohta teada said. Püüa sündmusi omavahel seostada. Kasuta siinseid sõnu ja väljendeid.

20. KEELEKESKKOND

Loe linki <http://www.riigikogu.ee/index.php?id=36725> ja esita küsimusi nende sündmuste kohta, mida sa ülesannete 2, 9, 13 ja 17 tekstidest ei leidnud.

21. KEELEKESKKOND

Vaata filmi „Nimed marmortahvilil” ja leia vastus küsimusele:

- Miks läksid kooliõpilased Vabadussõtta?

Teine maailmasõda ja Eesti okupeerimine

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: nimetada olulisemaid Teise maailmasõjaga ning Nõukogude ja Saksa okupatsioonidega seotud sündmusi Eestis, leida käänetevahelisi seoseid.

Õppija teab: olulisemaid Eesti okupeerimisega, Teise maailmasõjaga ning Nõukogude ja Saksa okupatsioonidega seotud fakte, oskab leida seoseid toonaste ja varasemate sündmuste vahel; oskab leida käandsõna tüvevokaali.

Uued sõnad ja väljendid: mõjuala, mittekallaletungi pakt, salaprotokoll, puhkema, metsavend, astuma (*kuhu?*), ümber asustama, küüditama, repressioon, natslik, hukkama, teenima, sissetung, väliseesti, rajama, põgenik, põgenema, allakäik, edenema, kolhoos, vastupanuliikumine, teisitimõtlev, koonduslaager, kogukond, pagulasvalitsus.

1. SISSEJUHTAV ÜLESANNE

Tuleta meelde teemade 1–7 sisu ja ütle, mitu korda on neis juttu Eesti territooriumi okupeerimisest.

2. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Loe daatumeid ja sündmusi ning jutusta neist sündmustest tabeli põhjal.

Daatum	Sündmus
23. august 1939	Nõukogude Liit ja Saksamaa kirjutasid alla mittekallaletungi pakti. Pakti salaprotokolliga määrati mõjualad Ida-Euroopas. Eesti jäi Nõukogude Liidu mõjualale.
September 1939	Algas Teine maailmasõda.
Sügis 1939	Toimus Eestis elavate sakslaste ümberasustamine Saksamaale.
September 1939	Nõukogude Liit sundis Eestile peale nn baaside lepingu. Sellega loodi Eesti territooriumil Nõukogude Liidu sõjaväebaasid.
Juuni 1940	Saksamaa alistab Prantsusmaa.

Juuni 1940	Nõukogude Liit esitas ultimaatumi Balti riikidele täiendavate vägede lubamise kohta nendesse riikidesse, nõuti ka valitsuste vahetust.
17. juuni 1940	Nõukogude Liit okupeeris Eesti ja Eestis vahetus valitsus.
6. august 1940	Nõukogude Liidu ülemnõukogu arvas Eesti Nõukogude Liidu koosseisu.
Sügis ja talv 1940	Eestis hakkasid kehtima Nõukogude Liidu seadused ja krooni asemele tuli rubla. Algas eraomandi konfiskeerimine.
14. juuni 1941	Eestist küüditati Nõukogude Liitu umbes 10 000 inimest: poliitikuid, riigiametnikke, sõjaväelasi, kultuuriinimesi ja nende perekonnaliikmeid, hoolimata soost ja vanusest. Küüditamise põhjust enamasti ei öeldud. Suurem osa küüditatutest saadeti Siberisse, paljud surid teel olles.
22. juuni 1941	Puhkes sõda Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahel.

3. KIRJUTAMINE

Koosta jutt Teise maailmasõja alguse sündmustest. Kasuta ülesande 2 tabelit. Kasuta jutu koostamisel lihtminevikku.

4. LUGEMINE

Loe teksti ja pane lõigud õigesse järjekorda.

- A** Sakslased ei taastanud Eesti iseseisvust. Algasid natslikud repressioonid. Eestis hukati 8000 inimest, nende hulgas umbes tuhat juuti ja tuhat Eestimaa venelast. Mitu tuhat inimest saadeti koonduslaagritesse. Eestisse toodi umbes 10 000 juudi vangi teistest riikidest ja Eestis suri umbes 15 000 Nõukogude sõjavangi. Eestis tegutsesid ka koonduslaagrid, üks neist näiteks Tallinna lähedal Kloogal. Kuni 9000 Eesti kodanikku vangistati.
- B** 1941. aasta juunis puhkes Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahel sõda. Juuli alguses jõudis Saksa armee Eestisse. Eestis oodati Saksa sõjaväe saabumist, et pääseda bolševike terrori alt. Paljud inimesed lootsid, et sakslased toetavad Eesti iseseisvuse taastamist. Tuhanded eesti mehed võitlesid selle nimel metsavendadena või astusid Saksa sõjaväkke.
- C** Punaarmee eest põgenes Eestist 1944. aastal umbes 70 000 inimest. Peamiselt põgeneti Rootsi ja Saksamaale. Põgenikud rajasid tugeva nn väliseesti kogukonna, mille peamised keskused asusid Rootsis, Ameerika Ühendriikides ja Kanadas.

- D** 1944. aasta veebruaris jõudis Punaarmee Eesti piirile. Eesti saared vallutati aga alles novembris. Punaarmee koosseisu kuulus ka Eesti laskurkorpus. Laskurkorpuses võitlesid peamiselt need mehed, kes olid 1941. aastal Nõukogude Liidu poolt Punaarmeesse mobiliseeritud. Juhtus ka nii, et üks Eesti perest pärit vend võitles Saksa ja teine Nõukogude armees.
- E** 1943. aastal algas eestlaste mobiliseerimine Saksa sõjaväkke, kus teenis umbes 70 000 eestlast. Neist moodustati 20. Eesti SS-diviis ja teisi väekoondisi. Osa mehi põgenes sõjaväkke kutsumise eest Soome. Need on nn soomepoisid, kes sõdisid Punaarmee vastu Soome armee Eesti rügemendis. Nõukogude armee koosseisus teenis laskurkorpuses umbes 30 000 Eesti kodanikku.
- F** Nagu 1918. aasta veebruaris, otsustati ka 1944. aasta sügisel kasutada sakslaste lahkumise ja Punaarmee sissetungi vahelist aega ja taastada Eesti iseseisvus. President Päts oli küüditatud. Presidendi kohuseid täitis viimane peaminister Jüri Uluots. Uluots moodustas 18. septembril 1944 valitsuse. Pika Hermannini torni tõmmati sinimustvalge lipp. Valitsust juhtis Otto Tief. Nõukogude Liit ei tunnustanud Uluotsa-Tiefi valitsust ja selle liikmed saadeti Nõukogude Liitu vangilaagrisse.
- G** Ameerika Ühendriigid ja teised lääneriigid ei tunnustanud Eesti okupeerimist. USA-s ja Suurbritannias tegutsesid Eesti diplomaatilised esindajad. Alates 1945. aastast tegutses Rootsis Eesti pagulasvalitsus. Pagulasvalitsus lõpetas oma tegevuse Eesti iseseisvuse taastamise järel.

5. LUGEMINE

Loe ülesande 4 õigesti järjestatud lõikudega tekst valjusti ette.

6. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Loe ülesande 4 teksti veel kord ja vasta küsimustele.

- Miks oodati Eestis 1941. aastal Saksa vägede saabumist ja mida loodeti?
- Mida tegid metsavennad?
- Mida tehti natsismi vastastega?
- Millistesse armeedesse eestlasi mobiliseeriti? Millal?
- Missuguse armee juurde kuulus Eesti laskurkorpus?
- Kes olid soomepoisid?
- Mille poolest olid 1918. aasta veebruari sündmused sarnased 1944. aasta septembri sündmustega?
- Miks kutsuti 1944. aastal moodustatud valitsust Uluotsa-Tiefi valitsuseks?
- Kui palju inimesi põgenes Eestist Punaarmee eest?
- Kuidas reageerisid lääneriigid Eesti okupeerimisele?
- Miks asutati pagulasvalitsus?

7. SÕNAVARA

Vali sõnadele õige tähendus, jooni see alla. Sõnal võib olla ka mitu õiget tähendust.

rügement	väeosa väike kala haldusasutus
puhkema	algama avanema lõppema
küüditama	pesema välja saatma mobiliseerima
sisse tungima	võõrale alale vägisi tulema vallutama külla tulema
pagulane	sugulane emigrant inimene, kes on sunnitud võõral maal elama
hukkama	tapma uppuma surema

8. SÕNAVARA

Täida lüngad ülesande 7 sõnadega.

Punaarmee olid jõudnud Eesti piiri taha. Siberis ei olnud Eesti alguses mitte midagi – ei tööd ega öömaja. Koonduslaagrites tuhandeid süütuid inimesi. 1941. aastal Teine maailmasõda. Kevadel puudel pungad. Vargad korterisse läbi elutoa akna. Inimesi, kes olid Siberisse , hakati Eestisse tagasi lubama peale Stalini surma.

9. LUGEMINE. SÕNAVARA

Loe teksti ja asenda allajoonitud sõna või väljend teksti all oleva sobiva sünonüümiga.

Nõukogude võimu kehtestamine Eestis jätkus 1944. aastal. Jätkusid ka karistused ja surveavaldused. Koonduslaagritesse saadeti üle 30 000 inimese – nii need, kes olid teeninud Saksa armees, kui ka palju „nõukogudevastast elementi”. 1945. aastal saadeti Siberisse paarsada Eestisse jäänud sakslast. 1949. aastal küüditati üle 20 000 inimese ja 1951. aasta alguses Jehoova-tunnistajad.

vangilaagritesse, sovetiseerimine, saadeti välja, repressioonid, sõjaväes, teisitimõtlejaid, küüditati

10. KUULAMINE

Kuula teksti ja ütle, millest see räägib.

- Lastest, kes tulevad koju.
- Küüditatud inimeste mälestustest viimastel küüditamisaastatel.
- Sõja lõppemisest.

11. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Kuula teksti veel kord ja kirjuta välja selle olulisemad laused (kavapunktid).

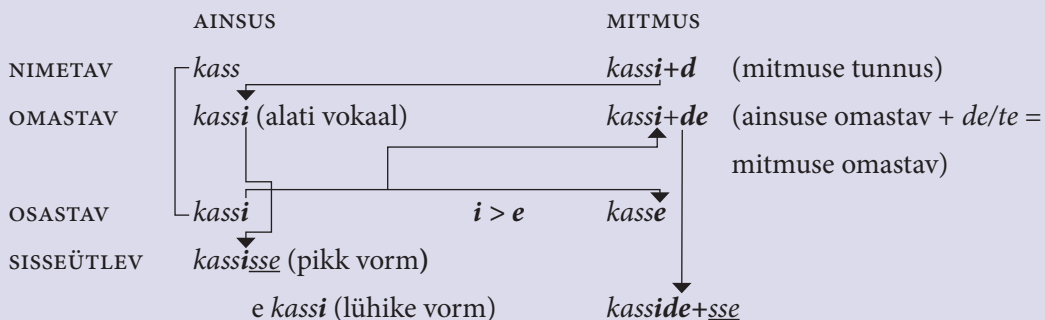
12. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Jutusta ülesande 11 kava järgi, mida tekstist kuulsid.

13. GRAMMATIKA

Eesti keeles on ainsuse **omastav kääne** kõigi ülejäänud ainsuse käänete aluseks. Omastava käände lõpus on alati täishäälik (vokaal). Seda kutsutakse türevokaaliks. Ainsuse omastava käände türevokaalist sõltub ka see, missugune on mitmuse omastava ja osastava käände tüvehäälik. Omastava käände tüvehääliku leiad mitmuse nimetavast käandest, kui jätad selle lõpust ära *-d*.

Käänetevahelised seosed

14. GRAMMATIKA. KIRJUTAMINE

Kirjuta laused ümber mitmuses.

Suurbritannias tegutses Eesti diplomaatiline esindaja.

Perekond küüditati Siberisse.

Represseerimine jätkus.

Lääneriik ei tunnustanud Eesti okupeerimist.

Metsavend võitles ka pärast sõda Nõukogude okupatsiooni vastu.

Perele jäi talu siiski alles.

Koonduslaagris hukati natsismi vastane.

Lehma tohtis pidada.

Mehe põlistalu oli riigi omandiks muudetud.

Küüditatu tuli koju tagasi.

Sõjaväelane jäi Eestisse elama.

15. KIRJUTAMINE

Järjesta sõnad lauseteks. Lausete algused on õiged.

1. Maa oli kuulutatud omandiks kogu rahva 1940. aastal juba.
2. Talud jäid Eestis alles omanikele.
3. Jõukamad talud maksma pidid riigimakse kõrgemaid.
4. Alles 1949. aasta küüditamine suurema talupoegi osa kolhoosidesse hirmutas.
5. Põllumajandus käis alla, uus tõus tuli kümne pärast aasta alles.
6. Eestis jätkus vastupanuliikumine relvastatud ehk metsavendlus.
7. See suudeti alles lõpus 1940. aastate suruda maha.
8. Küüditatud ja arreteeritud inimesed hakkasid Stalini pärast surma Eestisse tulema alles 1953. aastal.
9. Kokku oli tagasitulijat 30 000 umbes.
10. Vastupanu Nõukogude võimule ka jätkus 1960.–1980. aastatel teisitimõtle misena enamasti.
11. Eestis alustati laialdast arendamist tööstuse, Kirde-Eesti põlevkivi piirkonnas eriti ja Tallinnas.
12. Suur osa tööjõust Nõukogude Liidust toodi.
13. Eestisse toodi väeosad armee Nõukogude.

16. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Tee kokkuvõtte sellest, mida 8. teemast teada said. Täida tabel.

Teadsin varem	Sain teada	Tahan veel teada

17. RÄÄKIMINE. KIRJUTAMINE

Küsi lahtris „Tahan veel teada” olevaid küsimusi rühmakaaslastelt ja õpetajalt. Täienda tabelit.

18. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Rääkige ülesande 16 tabeli põhjal sellest, kuidas Nõukogude repressioonid Eestit puudutasid.

19. KEELEKESKKOND

Loe töölehte ja vasta järgmistele küsimustele:

1. Kes on jutustaja?
2. Kas küüditatutele öeldi, miks ja kuhu neid viiakse?
3. Miks ei hakanud arst Elleniga saiavarguse pärast pahandama?
4. Kui kaua oli Ellen Siberis?
5. Missugust tähtpäeva tähistasid eestlased? Mida sel puhul tehti?
6. Miks otsustas Ellen mitte minna tagasi Eestisse?

Küüditatud lapse lugu

25. märtsil 1949 raputas ust koputus ja karm mehehää! hüüdis: „Passikontroll!” 5-aastane Ellen ärkas ema kaisus ega saanud millestki aru. Äkki puhkes toas segadus ja nutt.

„Siis istusime veoauto kastis, ema hüüdis vanaisa. Vanaisa aga läks piki inimtühja tänavat Vabaduse platsi poole,” meenutab Ellen täna. „Ema ütles, et mina hüüaksin, hüüdsin, aga tema läks – selg ikka kühmus, sellel minu sirge seljaga ja julgel vanaisal ...”

Nii algas ühe 5-aastase tüdruku esimene pikk reis tundmatusse. See reis kestis üle viie aasta, kuid alles kuuskümmend aastat hiljem oli Ellen nõus rääkima sellest, mida ta oma lapsepõlvest mäletab.

Meie vagun on suur ja pime, seal on väga palju inimesi. Ma kardan, sest mu ema ei pane mind tähele, ta ainult nutab. Üks tädi hoiab mind süles ja laulab mulle mingisugust unelaulu. Ma olen 5-aastane.

Oleme vist oma esimesse peatuspaika jõudnud. Lund on palju ja kõik täiskasvanud, ka minu kõhn ja haige ema, peavad metsas tööl käima. Maja on rahvast pungil täis. Kui kõik pikali heidavad, ei saa enam kusagil liikuda. On mingi küünal, mis valgust annab. Inimesed ei räägi eriti. Minu ema nutab.

Nüüd oleme ühes väikeses külas ja elame oma „lossis”. Siin peatume juba pikemaks ajaks. Minu sünnipäevahommikutel laulavad siinsed eestlased mind akna taga üles.

Ema ja vanaema õmblevad. Nad räägivad lugusid „eelmisest elust”. Õmblemise eest makstakse meile suhkru, jahu ja munadega. Võib-olla saame ka veidi raha, et poest leiba osta, ma ei tea ...

Emal on jälle väga halb ja mul tuleb minna arsti kutsuma. See on üks ühe jalaga sõdurimundris mees. Astun uksest sisse. Ta ütleb, et ootaksin, ja läheb teise tuppa oma arstiasju tooma. Aga seal laua peal on lahti lõigatud tumedast jahust sai. Ma ei saa sellelt laualt pilku. Ja ühel hetkel võtangi saiatüki ning topin selle kiiresti suhu. Aga juba tuleb arst tuppa ja ta näeb mu saia täis suud. Ta ei ütle mitte ühte sõna. Mul on pisarad silmas. Ma tean, et see, mis ma tegin, oli vargus. Ma tean, et see on väga suur kuritegu – ema on rääkinud.

Aga arst ei tee märkamagi. Ja nii me läheme ema juurde. Emal on väga halb. Ja ma ei saa ju nii haigele emale oma kuriteost rääkida. Seni pole mul tema ees ühtegi saladust olnud. Öhtul puhken nutma. Vanaema vaatab mind imestades, aga ei lausu sõnagi. Emal on väga halb ...

Ma olen 8-aastane ja mul tuleb veel palju kordi minna arsti kutsuma. Ja iga kord pistab ta mulle nüüd paksu saiaivilaka pihku, ilma ühtegi sõna lausumata ...

On talv. Talved on siin külmad. Aga mingitel talveõhtutel kogunevad eestlased meile. Ema on kaunistanud ühe toanurga kolme riideribaga. Üks on sinine, keskmine must ja siis tuleb valge. Meie tuba on nii ilus. Ühe küünla asemel põleb mitu küünalt. Nad räägivad millestki, millest ma kuigi palju aru ei saa. Ja siis nad laulavad. Need on ilusad laulud. Millegipärast ajavad need ilusad laulud neid aga nutma. Nad nutavad kõik ja ma ei saa millestki aru. Ema ütleb, et see on Eesti sünnipäev ...

Eesti ... Vahel ma mõtlen Eestile. Ma tean, et mu vanaema ja vanaisa on seal. Ma kirjutan neile sageli. Nad saadavad meile palju pakke. Ma lohutan ennast ühe salamõttega, mida ma teistele rääkinud pole. Ma nimelt kujutan ette, et praegu ma näen lihtsalt und ja kui ma ärkan, olen jälle kodus Pärnu maanteel ja kõik on korras ...

Nüüd olen juba 10. Poodi tuleb mõnikord leiba. Juba mitu tundi enne seisavad naised ja lapsed pikas sabas. Mina ka. Mu ema on haige ja vanaema peab tema juures olema. Ma seisan kannatlikult ja ootan. Ma tean, mis varsti juhtuma hakkab. Niipea kui leib letile jõuab, algab kohutav trügimine. Mind ja teisi lapsi lükatakse järjekorrast välja. Ma saan haiget, aga ma trügin ennast järjekorda tagasi. Vahel kordub see mitu korda. Mu peas on üksainus mõte: ma pean selle leiva kätte saama, mu ema on haige ja ma ei saa tühjade kätega koju minna. Vahel lõpeb mu võitlus võiduga ehk leivapätsiga. Vahel tuleb mul aga nuttes koju tagasi minna: leib lõppes otsa ja mina jäin ilma. Vanaema vaatab mulle siis etteheitvalt otsa ... Aga mu ema on nii haige ...

Juulis sain 11. On augustikuu. Millegipärast on kõik hakanud mulle rääkima, et varsti saadetakse mind Eestisse. See on võimatu! Minu ema on ju nii haige ja ma ei saa tema juurest ära minna. Aga nad muudkui räägivad ... Ma seon rätiku sisse mõned leivatükid ja peidan selle siis voodi alla. Nüüd ma tean, mis ma teen, kui ärasõidu päev kätte jõuab. Ma jooksen varahommikul kodust minema ja olen ära täpselt nii kaua, kuni teised, kellega koos pidin minema, on ära sõitnud. Siis tulen tagasi ja jään oma haige ema juurde.

On varahommik, see on 29. august. Vanaema äratab mind üles ja saadab ühte tädi appi kutsuma. „Su ema on suremas ...” Tegelikult ei saa ma nüüd pikka aega millestki aru. Täidan vanaema käsku masinlikult. Ei, minu ema ei sure, isagi pole ju veel koju jõudnud. Pärast öeldakse mulle, et ema on surnud ... Ma ei saa ikka veel millestki aru ... Alles matustel saan aru, mis tegelikult toimub ...

1. septembri hommikul saadetakse meid Eestisse.

<http://naistekas.delfi.ee/persoon/> (lühendatult)

Laulev revolutsioon

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: õigesti kasutada mitmuse osastavat käänat, *v-* ja *tav*-kesksõna; rääkida laulvast revolutsioonist.

Õppija teab: mida tähendab väljend „laulev revolutsioon”, kuidas on Eesti taasiseseisvumine seotud Nõukogude Liidu lagunemisega ja mis on Eesti iseseisvuse taastamise printsiibid.

Uued sõnad ja väljendid: laulev revolutsioon, riigipööre, haripunkti saavutama, fosforiidisõda, ajendama, vastuseis, võimustusüsteem, haripunkt, keskkond, ohtlik, hiigelsuur, isamaaline, muinsuskaitse, erakond, käsikäes, meelde tuletama, sõlmima, õigusjärglane, tühistama, külm sõda.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Mida tähendab väljend „laulev revolutsioon”?

- revolutsiooniliste laulude laulmist
- rahulikult toimunud riigipööret Eestis
- laule, mis räägivad Oktoobrirevolutsioonist

2. RÄÄKIMINE

Vaata fotosid ja ütle, mida need sinu arvates kujutavad. Sirvi tööraamatut ja leia, millisel pildil on kujutatud sarnast inimhulka. Millega on tegemist?

3. LUGEMINE

Loe teksti ja ütle, missugustest sündmustest oled lugenud juba eelmistes teemades.

1985. aastal sai Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei keskkomitee peasekretäriks Mihhail Gorbatsšov. Tema alustas riigis uuenduspoliitikat – perestroikat ja glasnostit. Eestis saavutas perestroika haripunkti 1987. aastal ja kasvas nn laulvaks revolutsiooniks 1988. aastal. Üks esimesi uuenduspoliitika sündmusi Eestis oli nn fosforiidisõda. NSV Liidu väetisetööstuse ministereium kavandas Lääne-Virumaale hiigelsuurt fosforiidikaevandust. See oleks olnud keskkonnale ohtlik. Samuti oleks tulnud uusi töötajad sisse tuua Nõukogude Liidust. Avalik vastuseis sundis võime plaanist loobuma.

1988. aasta aprillis asutati Rahvarinne, aktiivne oli isamaaline muinsuskaitseliikumine. Uuesti hakati kasutama Nõukogude Liidu poolt keelatud rahvusvärve – sinist, musta ja valget. Asutati esimesed erakonnad.

16. novembril 1988 võttis Eesti ülemnõukogu vastu iseseisvusdeklaratsiooni ja 24. veebruaril 1989 heisati Tallinnas Pika Hermannini tornis sinimustvalge lipp riigilipuna.

23. augustil 1989 korraldati nn Balti kett: kaks miljonit inimest seisis käsikäes Tallinnast kuni Vilniuseni, et tuletada maailmale meelde salaprotokolli, mille Saksamaa ja Nõukogude Liit olid 1939. aastal sõlminud. Öhtul kell 19.00 hakkas Eesti ja Läti piiril liikuma nii Tallinna kui ka Vilniuse poole sõna „vabadus” ning kõlas kolmekeelne, spetsiaalselt selleks ürituseks loodud laul „Ärgake, Baltimaad!”. Inimeste rivi kogupikkus oli ligikaudu 620 kilomeetrit. 24. detsembril 1989 tühistas Nõukogude Liidu rahvasaadikute kongress mittekallaletungi pakti ja selle salaprotokolli.

7. detsembril 1989 võttis ENSV Ülemnõukogu vastu konstitutsiooniparanduse, mis tunnistas Eestis riigikeeleks eesti keele.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009) ja www.wikipedia.ee põhjal

4. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Missugustest ülesande 2 juures olevatel fotodel kujutatud sündmustest rääkis ülesande 3 tekst? Jutusta, mida piltidel näed.

5. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

Kirjuta 9-lauseline kokkuvõte 1980. aastate sündmustest Eestis ülesande 3 teksti põhjal. Kasuta kasti olevaid sõnu.

salaprotokoll, ajendama, vastuseis, keskkond, ohtlik, hiigelsuur, erakond, käsikäes, meelde tuletama, sõlmima, tunnistama, liikuma, kõlama, rivi

6. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Koostage dialoog vastavalt rollikaartidele. Kasutage ülesande 3 teksti.

Balti ketis osaleja	Ajakirjanik
<ul style="list-style-type: none"> • Teatad, et võtad Balti ketist osa. • Põhjendad oma osalemist. • Räägid oma tunnetest. • Avaldad oma arvamust. • Hindad, kui kaua võib keti moodustamine aega võtta. • Jätad hüvasti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tahad teada, mis toimub. • Soovid teada, miks küsitletav on otsustanud Balti ketis osaleda. • Soovid teada, mida osaleja tunneb. • Palud hinnata, kui pikk kett võib olla ja kui kaugele ulatuda. • Uurid, kui kaua ketis seistakse. • Tänad ja lahkud.

7. GRAMMATIKA

Mitmuse osastav lühikestest sõnadest

	AINSUS	MITMUS
-i > e	roosi	roose
-e > i	lille	lilli
-u > e	laulu	laule
u	linna	linnu
-a i	pesa	pesi
e	luba	lube

Mitmuse osastav pikkadest sõnadest

-id

a) pikemate sõnade lõpus

AINSUSE OMASTAV (mille?)	MITMUSE OSASTAV
valge	valgeid
järeltulija	järeltulijaid
aasta	aastaid
saadiku	saadikuid

b) väga lühikeste sõnade lõpus

AINSUSE OMASTAV (mille?)

kuu

tee

maa

puu

NB! MITMUSE OSASTAV

kuid

teid

maid

puid

-sid

AINSUSE OMASTAV/OSASTAV

isa

ema

õde

tädi

MITMUSE OSASTAV

isasid

emasid

õdesid

tädisid

Tuleta meelde!

Selle, missugune on ainsuse omastava tüvevokaal, saad teada, kui jätad mitmuse nimetava lõpust ära *-d*.

maad > *maa*

sinised > *sinise*

koerad > *koera*

8. GRAMMATIKA

Loe teksti ja leia sellest kõik mitmuse osastava vormid. Jooni need alla.

Juunis, kui peeti Tallinna vanalinna päevi, toimus mitmeid öiseid laulupidusid, kus palju noori inimesi kõndis üksikute sinimustvalgete lippudega Tallinna kesklinnast Lauluväljakule, kus korraldati öiseid rokk-kontserte.

Väidetavalt võttis nimetuse „laulev revolutsioon” kasutusele Heinz Valk oma öölaulupidusid käsitlevas artiklis ajalehes Sirp ja Vasar.

1988. aastal oli hakatud moodustama Eesti Kodanike Komiteesid, eesmärgiga registreerida kõiki Eesti Vabariigi veel elavaid kodanikke ja nende järeltulijaid. Kõigil Eesti elanikel oli õigus registreerida end Eesti Vabariigi kodakondsuse taotlejaks. Kodanike Komiteedes registreeritud Eesti kodanikel oli võimalus valida Eesti Kongressi. 1990. aasta 11. märtsil teatas Eesti Kongress, et Eesti rahvas soovib taastada Eesti Vabariiki õigusliku järjepidevuse alusel. 3. märtsil 1991 korraldati iseseisvusreferendum, mida jälgis palju välisvaatlejaid. 77,8 protsenti osalejaid hääletas seal Eesti iseseisvuse taastamise poolt.

9. KUULAMINE

Kuula laulu ja ütle, mis võiks olla selle pealkiri.

10. KUULAMINE

Kuula laulu veel kord ja järjesta lauluread kuulates õigesti.

Eestlane olen ja eestlaseks jään

Viis: Alo Mattiisen

Sõnad: Jüri Leesment / Karl August Hermann

sama ränk on nagu orjaks müüa end.
 Oma rahvust maha salata
 Tuhat korda kas võib alata?
 Tuhat aastat tõusu, mitte luigelend.
 Eestlane olla on uhke ja hää
 vabalt vaarisa moodi.
 Jah, just nõnda vabalt – vaarisa moodi.
 Eestlane olen ja eestlaseks jään,
 kui mind eestlaseks loodi.

Vaba meri. Põlistalud. Püha muld.
 Tuhat kõuehäälsset küsijat
 kõige kiuste elus hoiab püha tuld.
 Tuhat korda tuhat püsijat

kui mind eestlaseks loodi.
 Eestlane olen ja eestlaseks jään,
 vabalt vaarisa moodi.
 Eestlane olla on uhke ja hää
 Nende mehiste meeste moodi.
 Jah, just nõnda vabalt – vaarisa moodi.

11. SÕNAVARA. PAARISTÖÖ

Vali sõnale sobiv tähendus. Võrdle oma lahendust naabriga.

mehine	arg, mehemoodi, julge ja kartmatu
hää	hea, halb, naljakas
vaarisa	väga vana vanaisa, vaarikas, vanavanaisa
ränk	kivi, raske, äike
põlistalu	suurtalu, pikka aega ühe pere omandis olnud talu, võlgades olev talu
kõuehääln	valju ja madala häälega, vaikse häälega, ilmastikunähtus

12. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

A. Mida on laulusõnade autor nende ridadega mõelnud?

Tuhat korda kas võib alata?
Tuhat aastat tõusu, mitte luigelend.

Oma rahvast maha salata
sama ränk on nagu orjaks müüa end.

Vaba meri. Põlistalud. Püha muld.
Tuhat korda tuhat püsijat
kõige kiuste elus hoiab püha tuld.

Jah, just nõnda vabalt – vaarisa moodi.
Nende mehiste meeste moodi.

B. Selgitage ja põhjendage oma arvamust.

13. KUULAMINE

Kuula laulu veel kord ja laula töölehe abil kaasa.

14. KIRJUTAMINE

Täienda lauseid sobiva sõnaga ülesande alt. Vali kolme sõna hulgast õige variant.

Riigipöördekatse Moskvast 1991. aasta augustis Eesti lõpliku iseseisvumise. Tallinna oli küll Pihkvast õhudessantdiviisi üksused. Vaatamata nende kohalolekule ja konfliktidele Eesti NSV Ülemnõukogu ja Eesti Kongress 20. augustil 1991 Eesti iseseisvuse. Seda tunnustasid lääneriigid ja Vene Föderatsioon kiiresti. Esimesena Eesti taasiseseisvust Island. Sellepärast üks Tallinna kesklinna väljakutest Islandi väljaku nime. 1991. aasta septembris Eesti Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) liikmeks. 1994. aastal Vene väed lõplikult Eestist. Uus Eesti põhiseadus 3. juulil 1992. 2004. aastal Eesti Euroopa Liidu ja NATO-ga, 2007. aasta detsembris Schengeni viisaruumiga.

muutis	tõi kaasa	andis võimaluse
saadetud	sõidetud	lennatud
taastasid	tõid tagasi	võitsid
kohustust	otsust	mõistatust
tunnistas	tunnustas	kiitis heaks
annab	kannab	on
võeti	pandi	anti
saabusid	lahkusid	tulid
jõustus	nõustus	kehtis
liitus	sai kokku	sai liikmeks

15. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Loe ülesande 14 teksti ja leia sellest kolm sinu meelest kõige olulisemat fakti.

16. GRAMMATIKA

Tegusõnadest saame moodustada omadussõnu (küsimus *missugune?*) *v*- ja *tav*-tunnuse abil. Nende vormide kasutamine muudab laused lühemaks.

v-vorm iseloomustab tegijat

Rahvas, kes laulis, kogunes lauluväljakule. > Laulev rahvas kogunes lauluväljakule.

tav-vorm iseloomustab tegevuse objekti

Laul, mida laulupeol lauldakse, on pärit 19. sajandi lõpust. >

Laulupeol lauldav laul on pärit 19. sajandi lõpust.

17. GRAMMATIKA

A. Moodusta tegusõnadest *v*- ja *tav*-vormi abil omadussõnad. Pane tähele sõnade järjekorda.

Nt *mees, kes mängib pasunat > pasunat mängiv mees*

- a telefon, mis pildistab
- b raamat, mis jutustab Eesti ajaloost
- c kaamera, mis salvestab
- d inimene, kes tantsupeol tantsib
- e mees, kes maja ehitab
- f film, mida salvestatakse
- g trepp, mida ehitatakse
- h jutt, mida räägitakse
- i supp, mis pliidil keeb
- j supp, mis maitseb

B. Vali 4 sõnapaari ja tee nendega laused.

18. GRAMMATIKA

Leia ülesande 8 tekstist kõik tegusõnad ja moodusta nendest *v*- ja *tav*-vormi abil omadussõnad. Tee viie omadussõnaga laused nii, et saaksid koomilise ja seotud jutu.

19. SÕNAVARA

Loe ülesandes 20 allakriipsutatud sõnu ja väljendeid ning leia nende tähendus sõnaraamatu abil.

20. RÜHMATÖÖ. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Lugege teie rühmale antud teksti ja arutage selle tähendust oma rühmas. Seejärel vahetage rühmi nii, et igasse rühma satuksid inimesed, kes on lugenud ühte tekstidest, ning jutustage rühmakaaslastele loetust.

Tekst A

Eesti iseseisvus taastati õigusliku järjepidevuse printsiibil. See tähendab, et 1991. aasta augustis taastati 1918. aastal välja kuulutatud ja 1940. aastal okupeeritud Eesti Vabariik. Enamik maailma riike tunnustab Eestit 1918. aastal asutatud riigina. Venemaa ametlik poliitika käsitleb Eestit 1991. aastal Nõukogude Liidu lagunemisel tekkinud uue riigina.

Tekst B

Eesti taastati kodanike õigusliku järjepidevuse printsiibil. See tähendab, et sünnijärgsed Eesti kodanikud on kõik need, kes elasid Eestis 16. juunil 1940, ning nende otsesed järeltulijad. Kõik ülejäänud peavad taotlema kodakondsust naturalisatsiooni korras.

Tekst C

Eestis taastati omandi järjepidevus. See tähendab, et taastati 1940. aastal kehtinud omandisuhted. Endised omanikud või nende järeltulijad said tagasi vara, mis Nõukogude võim oli ära võtnud. Omandiküsimuse kiire lahendamine pani aluse kiirele majandusarengule.

21. KEELEKESKKOND

Vaata filmi „Laulev revolutsioon”. USA-s on paljudes koolides film kasutusel õppefilmina. Leia viis põhjendust, miks just seda filmi kasutatakse külma sõja lõppemise teemat õppides.

Eesti lipp ja vapp

Eesmärgid teema lõpuks

Õppija oskab: kasutada umbisikulist tegumoodi, luua ja kasutada liitsõnu, väljendada kõneväljendite abil oma seisukohta, leida kuuldust ja loetust vajalikku infot.

Õppija teab: Eesti lipu lugu, lipupäevi, suurt ja väikest riigivappi.

Uued sõnad ja väljendid: riigilipp, rahvuslipp, vapp, heiskama, langetama, lipupäev, iseseisvuspäev, sinimustvalge, võidupüha, keelama, viir.

1. SISSEJUHTAV ÜLESANNE. PAARISTÖÖ

Ühendage lipp ja riigi nimi. Kontrollige paariti, kas saite samad vastused.

Soome
Eesti
Läti
Leedu
Venemaa
Rootsi
Taani
Ühendkuningriik
Lõuna-Aafrika Vabariik
Botswana
Austraalia

2. LUGEMINE

Loe teksti ja leia vastused järgmistele küsimustele:

1. Kuidas kutsutakse kolmevärvlist lippu?
2. Millal võeti kasutusele esimene sinimustvalge lipp?
3. Kellele see kuulus?
4. Miks ja millal sinimustvalge lipu kasutamine keelati?
5. Millal võeti riigilipp uuesti kasutusele?
6. Missuguses järjekorras on Eesti lipu värvid ülalt alla lugedes?
7. Kus heisatakse igal hommikul riigilipp?
8. Millal langetatakse riigilipp?
9. Missugune erand tehakse lipu langetamisel?
10. Millal peab kodanik Eesti lipu heiskama?
11. Missugust lippu kutsutakse viiruks?
12. Millal võib viiru kasutada?

Eesti lipp

Eesti riigilipp on trikoloor, mis tähendab, et lipp on kolmevärviline. Eesti lipu värvid on sinine, must ja valge. Sinimustvalge lipp on Eesti rahvuslipp. Esimene sinimustvalge lipp pühitseti ja õnnistati Eesti Üliõpilaste Seltsi lipuna Otepääl 4. juunil 1884. aastal. Eesti lipu kinnitas riigikogu ametlikult riigilipuks 1922. aastal. 1940. aastal, kui Nõukogude Venemaa Eesti okupeeris, keelati selle kasutamine. Sinimustvalge lipp hakkas uuesti lehvima laulva revolutsiooni ajal 1987.–1988. aastal. Uuesti võeti see riigilipuna kasutusele 1990. aasta augustis. Eesti lipu kasutamist reguleerib Eesti lipu seadus, mis sätestab, kuidas tuleb riigilippu kasutada.

Lipp heisatakse päikesetõusul, kuid mitte hiljem kui kell 8.00, ja langetatakse päikeseloojangul, kuid mitte hiljem kui kell 22.00. Eesti riigilipp lehvib iga päev Tallinnas Toompeal Pika Hermanni tornis. Pika Hermanni tornis olev riigilipp heisatakse samuti igal hommikul päikesetõusul, kuid mitte varem kui kell 7.00, ja see langetatakse päikeseloojangul. Jaaniööl Eesti lippu ei langetata.

Eesti lippu on õigus heisata igapähele, lipu heiskamine on kohustuslik kolmel lipupäeval: iseseisvuspäeval, võidupühal ja taasiseseisvumispäeval. Lippu võib heisata ka teistel lipupäevadel, avalike ürituste, perekondlike sündmuste ja tähtpäevade puhul.

Riigilipp heisatakse lipumasti või pannakse hoidjasse, mis asub selleks sobivas, väärikas ja hästinähtavas kohas. Lipul peab olema piisavalt ruumi ja see ei tohi puutuda vastu hoonete seinu, puid ega juhtmeid.

Heisatud riigilipu alumine serv peab olema vähemalt kolme meetri kõrgusel maapinnast.

Eesti lipu sinine, must ja valge triip on ühelaiused. Heisatava lipu suurus on 105x165 cm.

Viir on pikk ja kitsas rahvusvärvides lipp, mida võib kasutada näiteks koduses lipumastis iga päev. Heisatud viirul on ka oma tähendus: külalised on teretunud.

„Abiks Eesti kodakondsuse taotlejale” (2009),

„Kodaniku käsiraamatu” (2007) põhjal

3. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

A. Leia ülesande 2 tekstis allajoonitud sõnade tähendus sõnaraamatu abil.

B. Vali viis sõna ja koosta nendega laused.

4. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

Täida lüngad. Kasuta ülesande 2 tekstis olnud sõnu uues kontekstis.

Laev purjed ja lahkus juba varahommikul sadamast. Millal nad oma võitu ? Kirikuõpetaja noorpaari. Ma ei saa aru, miks ta, et oskab hästi purjetada? Pontu saba kodu poole tultes rõõmsalt, sest koer oli uhke, et suutis vaenlased karjamaalt kaugel hoida. Lepinguga mõlema poole kohustused ja õigused. Leinajad pead. Üks tähtsaid on meil kindlasti vanaema sünnipäev, siis viir.

5. SÕNAVARA.

- A. Leia ülesande 2 tekstist liitsõnad ja selgita nende tähendust.
 B. Leia liitsõnad, mis koosnevad enam kui kahest sõnast. Selgita nende sõnade tähendust.

Nt *taasiseseisvuspäev – päev, millal Eesti uuesti iseseisvaks riigiks sai*

6. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Loe teksti ja leia, missuguseid tähendusi on Eesti lipu värvidele antud.

Sinise, musta ja valge kombinatsioon on tänaseks juba rohkem kui 120 aastat vana. Seepärast ei ole värvidele ka ühtainukest seletust ning igaüks võib ise neile tähenduse anda. Levinud seletuse järgi on sinine Eesti taeva, järvede ja mere värv ning vabaduse sümbol; must Eesti mulla ja eesti mehe rahvariide värv, eestlaste saatuse ja kaotatud iseseisvuse värv; valge sümboliseerib rahva püüdu õnne ja valguse poole, helgemat tulevikku.

7. RÄÄKIMINE. GRAMMATIKA

- A. Vaata ülesande 1 lippe ja ütle, mitmevärvilised need on.

Nt *Taani lipp on kahevärviline.*

- B. Leia oma ümbrusest erinevat värvi asju ja esemeid ning kasuta nende nimetamisel liitsõnaosa *-värviline*.

8. GRAMMATIKA

Umbisikuline tegumood

Umbisikulise tegumoe olevikku kasutatakse siis, kui räägitakse olevikus või tulevikus toimuvast tegevusest, kuid ei nimetata, kes on tegija.

Umbisikulise tegumoe tunnused olevikus on **-takse**, **-dakse** või **-akse**.

Eituses on tunnuseks **-ta** või **-da**.

Lihtminevikus on umbisikulise tegumoe tunnuseks **-ti** või **-di**. Umbisikulise tegumoe lihtminevikku kasutatakse siis, kui tegevus, millest räägitakse, on juba toimunud ja me teame, millal see toimus (nt eile). Eitus moodustatakse sõna **ei** ja tegusõna **tud/-dud**-vormi abil. **tud**-vorm moodustatakse enamasti tegusõna nõrgast vormist.

MIDA TEHAKSE?

lõpeta-takse *ei lõpeta-ta*
heisa-takse *ei heisa-ta*
vaada-takse *ei vaada-ta*
puha-takse *ei puha-ta*

võe-takse *ei võe-ta*
pee-takse *ei pee-ta*
saa-dakse *ei saa-da*
õmmel-dakse *ei õmmel-da*

MIDA TEHTI?

lõpeta-ti *ei lõpeta-tud*
heisa-ti *ei heisa-tud*
vaada-ti *ei vaada-tud*

võe-ti *ei võe-tud*
pee-ti *ei pee-tud*
saa-di *ei saa-dud*
õmmel-di *ei õmmel-dud*

TÄHELEPANU!

tuu-akse *ei too-da* *too-di* *ei too-dud*
süü-akse *ei söö-da* *söö-di* *ei söö-dud*
müü-akse *ei müü-da* *müü-di* *ei müü-dud*
käi-akse *ei käi-da* *käi-di* *ei-käi-dud*
vii-akse *ei vii-da* *vii-di* *ei vii-dud*

minn-akse *ei min-da* *min-di* *ei min-dud*
pann-akse *ei pan-da* *pan-di* *ei pan-dud*
oll-akse *ei ol-da* *ol-di* *ei ol-dud*
tull-akse *ei tul-da* *tul-di* *ei tul-dud*
teh-akse *ei teh-ta* *teh-ti* *ei teh-tud*
näh-akse *ei näh-ta* *näh-ti* *ei näh-tud*

9. GRAMMATIKA

Leia ülesande 2 tekstist kõik umbisikulises tegumoes olevad sõnad.

Muuda lauseid nii, et saad neis kasutada isikulist tegumoodi. Loe muudetud laused ette.

10. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Kuula laulu „Eesti lipp” ja laula kaasa. Missugustest Eesti lipu värvide tähendustest laulus juttu on?

11. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Fantaseeri, missuguseid tähendusi Eesti lipu värvidel veel võiks olla. Põhjenda oma arvamust, mida lipu värvid sinu jaoks tähendavad. Kasuta siinseid kõneväljendeid.

12. KIRJUTAMINE

Koosta värvide tähenduste kohta kolm mõtteskeemi.

13. KUULAMINE

Vaata ja kuula lipupäevade multifilme (www.riigikantselei.ee).
Missugustest lipupäevadest seal räägitakse?

Eesti lipupäevad on:

- 3. jaanuar – Vabadussõjas võidelnute mälestuspäev
- 2. veebruar – Tartu rahulepingu aastapäev
- 24. veebruar – iseseisvuspäev, Eesti Vabariigi aastapäev
- 14. märts – emakeelepäev
- maikuu teine pühapäev – emadepäev
- 9. mai – Euroopa päev
- 4. juuni – Eesti lipu päev
- 14. juuni – leinapäev (lipud heisatakse leinalipuna)
- 23. juuni – võidupüha
- 24. juuni – jaanipäev
- 20. august – taasiseseisvumispäev
- 1. september – teadmispäev
- novembrikuu teine pühapäev – isadepäev

Riigikogu või kohaliku omavalitsuse volikogu valimise päev, rahvahääletuse toimumise päev ja Euroopa Parlamendi valimise päev

14. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Kuula ja vaata multifilme lipupäevadest veel kord ning kirjuta tabelis oleva lause juurde õige lipupäev. Üks lause jääb üle.

	Selleks tulebki kurbi sündmusi meenutada, et neid edaspidi ära hoida.
	Kas jaanilaupäeval on alati lipud üleval?
	Kingime emale ühe ilusa kimbu nurmenukke.
	Euroopa Liitu kuulub kakskümmend seitse riiki.
	Eesti keelt peaks hoidma nagu mõnd haruldast lindu.
	Just sel päeval 1888. aastal õnnistati Otepääl Eesti Üliõpilaste Seltsi lipp.
	Kell 10.30 meenutatakse Vabadussõjas võidelnuid.
	Meile on see leping hästi tähtis, sest nii Venemaa kui ka teised maailma riigid tunnustasid Eesti riigi iseseisvust.
	Läheme Toompeale vaatama, kuidas Eesti lipp heisatakse.
	Täna heisatakse samuti lipud, sest on kohalikud valimised.

15. KUULAMINE. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Koosta iga kuulnud lipupäeva kohta üks küsimus. Esita see naabrile. Vahetage seejärel osad.

16. KUULAMINE. RÄÄKIMINE. GRAMMATIKA

Kuula ja vaata lipupäevade multifilme veel kord. Jutusta lühidalt, mida erinevatel lipupäevadel tehakse, kasutades umbisikulist tegumoodi.

Nt *Emadepäeval heisatakse lipp ja korjatakse emadele lilli.*

17. LUGEMINE. SÕNAVARA

Loe ja täida lüngad teksti all olevate sõnadega.

Väike riigivapp

Suur riigivapp

Eesti vapp

Eesti riigivapil on kuju: suur riigivapp ja väike riigivapp. Mõlemal vapil on kujutatud kilbil kolm lõvi. Suurel riigivapil kilpi külgedelt ja alt kuldsed tammeoksad. Suurt riigivappi kasutatakse tähtsatel dokumentidel ja presidendi sümboolikas. Väikese kilp ja kujund on samad. Seda kasutatakse riiklikel dokumentidel ja valitsustasutuste sümboolikas.

Eesti riigivapi motiiv pärineb 13. sajandist, kui Taani kuningas Valdemar II andis Tallinna linnale Taani meenu-tava kolme lõviga vapi. Riigikogu Eesti riigivapi 1925. aastal. Koos Eesti lipuga keelati 1940. aastal ka Eesti riigivapi Uuesti võeti Eesti riigivapp 1990. aasta augustis.

„Abiks Eesti kodakondsuse taotlejale” (2009)
ja „Kodaniku käsiraamatu” (2007) põhjal

kuldsel, riigivapi, kasutusele, kaks, kinnitas, ümbritsevad, riiklikel, vähem tähtsatel, riigivappi, kasutamine

18. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Tuletage meelde, kus olete Eesti vappi näinud. Kas tegu on olnud väikese või suure riigivapiga?

19. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Joonistage koos paarilisega vapid ja lipud Eesti teistele „pealinnadele”. Kirjeldage, mida kujutasite, miks valisite just niisugused motiivid. Millega need seotud on? Mis linnadega on tegemist, vajadusel kasutage interneti abi?

Suvepealinn

Lillepealinn

Talvepealinn

Sügispealinn

10

Tarkusepealinn

Klaasipealinn

Metsapealinn

20. KEELEKESKKOND

- A. Tutvu Riigikantselei kodulehel www.riigikantselei.ee olevate linkidega Eesti vapi ja lipu kohta. Loe teksti Eesti lipust ja leia sellest kolm huvitavat fakti, mida sa varem ei teadnud. Täida loetu põhjal tabel.

Teadsin varem	Sain teada	Tahan veel teada

- B. Tutvu samal kodulehel maakondade lippude ja vappidega ning leia, missugused on sinu kodukoha (maakonna, linna või valla) lipp ja vapp. Koosta selle kohta lühike tutvustus, mille saad järgmises tunnis rühmale ette kanda.

Eesti maa ja rahvas

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: kasutada *ik-* ja *stik-*liidet, rääkida Eesti territoriaalsest jaotusest ja maakondadest, näidata maakondasid kaardil, sobitada küsimust ja vastust.

Õppija teab: Eesti rahvastiku koosseisu, Eesti territoriaalset ja rahvastiku jaotust, ühte rahvusvähemuste ühendust.

Uued sõnad ja väljendid: territoorium, rahvastik, rahvaloendus, rahvus, maakond, pindala, maavanem, vald, õigusakt, kohalik omavalitsus, volikogu, üksus, pühapäevakool, vähemusrahvus, ühendus.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Missuguste riikide pindala on sinu arvates Eesti pindalast väiksem?

Läti, Malta, Holland, Sloveenia, Horvaatia, Küpros, Belgia, Taani

2. LUGEMINE

Loe teksti ja kontrolli, kas lahendasid ülesande 1 õigesti.

Eesti kuulub rahvaarvu poolest maailma väiksemate riikide hulka, kuid pindalalt on isegi Euroopas Eestist palju väiksemaid riike. Euroopa Liidu riikidest on Eestist väiksema pindalaga näiteks Taani, Holland, Belgia, Luksemburg, Sloveenia, Malta ja Küpros. Eesti pindala on 45 227 km² (ruutkilomeetrit). 56% Eestist on kaetud metsaga.

Eesti territoorium on jagatud 15 maakonnaks, need omakorda jagunevad valdadeks. Eestis oli 2009. aasta alguses 194 valda ja 33 linna. Linnades elab 69% Eesti rahvastikust. Eesti asustus pole kuigi tihe. Ühel ruutkilomeetril elab keskmiselt ainult 32 elanikku. Eestist palju väiksemal Maltal on aga elanike arv ühe ruutkilomeetri kohta näiteks 1309.

Eestis oli 2000. aasta rahvaloenduse andmetel 1 370 052 elanikku. Umbes 30% Eesti elanikest elab pealinnas Tallinnas (407 954 elanikku). Tallinna kõrval on suuremad linnad veel Tartu (98 473 elanikku), Narva (65 900) ja Pärnu (43 447).

Maakonnas esindab riigi huve maavanem, kelle nimetab ametisse Vabariigi Valitsus. Maavanem hoolitseb maakonna arengu eest ja kontrollib, et maakonda kuuluvate linnade ja valdade õigusaktid vastaksid riigi seadustele.

Linn ja vald on kohaliku omavalitsuse üksused. Linnade ja valdade volikogud otsustavad ning linna- ja vallavalitsused korraldavad kõiki kohaliku elu küsimusi.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009),
uudised.err.ee, www.euroinfo.ee põhjal

3. LUGEMINE

Otsusta ülesande 2 teksti põhjal, kas järgnevad väited on õiged või valed.

	ÕIGE	VALE
Eesti pindala on 45 227 000 000 m ² .	☐	☐
Eesti on väiksem kui Horvaatia.	☐	☐
Eestis on rohkem kui kümme maakonda.	☐	☐
Eestis elab ühel ruutkilomeetril üle saja inimese.	☐	☐
Eestis on neli linna, kus on üle 100 000 elaniku.	☐	☐
Igal maakonnal on maavanem.	☐	☐
Maavanem tegeleb ainult oma maakonna arenguga.	☐	☐
Linnad ja vallad esindavad kohalikku omavalitsust.	☐	☐
Eestis oli 2009. aastal veidi vähem kui kakssada valda.	☐	☐

4. KIRJUTAMINE. LUGEMINE

Lõpeta laused ülesande 2 teksti põhjal.

Eesti on

Eesti pindala on

Eesti rahvastiku tihedus

Maakonnad jagunevad

Eestis on kokku

Eesti suuremad linnad

Maavanema paneb ametisse

Maavanema ülesandeks on

Linnad ja vallad on

5. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Täienda linna õige maakonnaga ja maakonda sobiva maakonnakeskusega.

Rapla	Järvamaa	Kuressaare	Kärdla	Harjumaa
Tartu	Võru	Valga	Pärnumaa	Läänemaa
Lääne-Virumaa	Narva	Viljandi	Põlvamaa	Jõgeva

6. RÄÄKIMINE

Millised linnad ja maakonnad on sulle tuttavad? Kus oled ise käinud?
Näita kaardil ja jutusta.

Ma tunnen hästi ...

Ma olen käinud ...

Ma olen reisinud ...

Mulle meeldis (väga) ...

Pärnumaa

Lääne-Virumaa

Saare maakond

Jõgevamaa

Harjumaa

Põlvamaa

Ida-Virumaa

Valgamaa

Raplamaa

Hiiumaa

Järvamaa

Läänemaa

Tartumaa

Viljandimaa

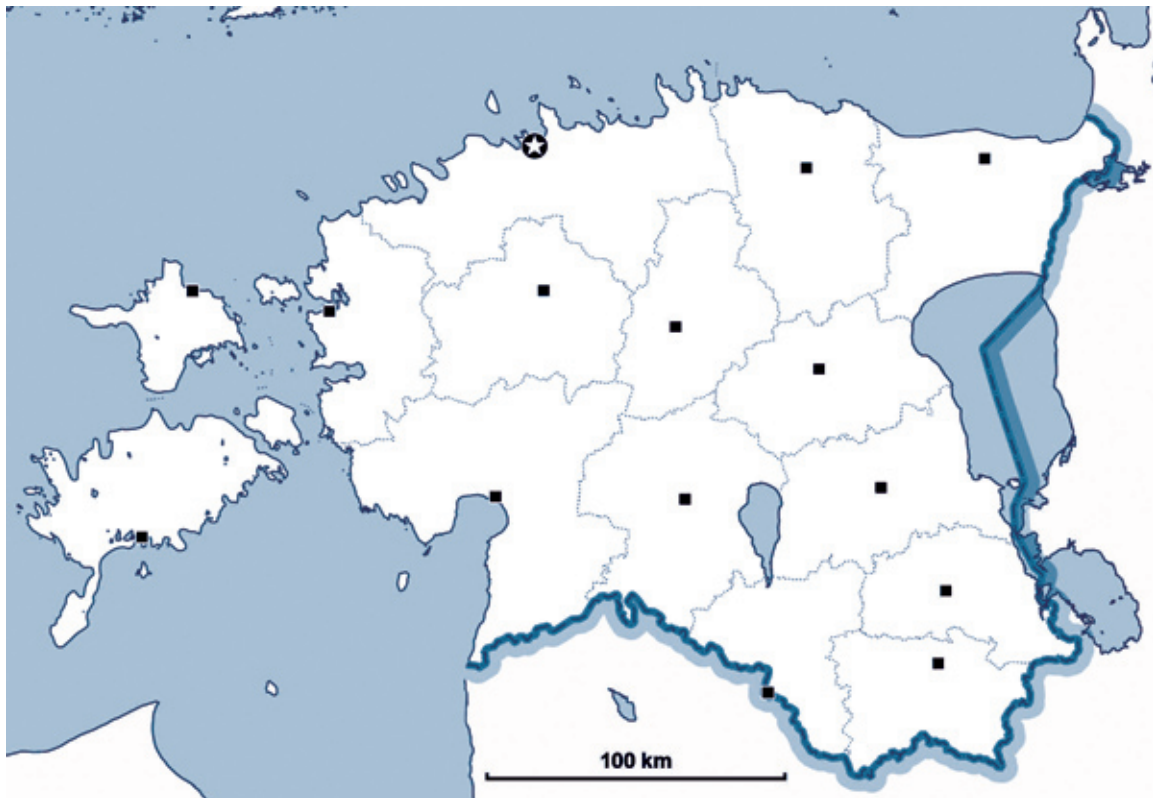
Võrumaa

7. RÄÄKIMINE

Vaata Eesti maakondade vappe ja leia, missugune nendest on sinu maakonna oma. Kirjelda seda ja ütle, miks sinu meelest on vapil just niisugust kujundust kasutatud.

8. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

- Püüa maakonnad õigesti Eesti kontuurkaardile kirjutada. Kontrolli, kas täitsid ülesande õigesti.
- Värvi iga maakond selle värviga, mis sellele maakonnale sinu arvates sobib. Põhjenda oma seisukohta. Miks sa just sellise värvi valisid?
- Kirjuta iga maakonna juurde maakonnakeskuse nimi.

www.geo.ut.ee

9. KUULAMINE

Kuula laulu ja pane kirja kõik maakonnad, mida laulust kuuled.

10. KUULAMINE

Kuula laulu uuesti ja täida lüngad.

Ei ole ükski ükski maa

Jäeb ikka nii, et

näeb õhtupäikse õitsemist.

Ta kõrval tunneb

üht õiget sugu õitsilist.

Veel linnupesi

võib leida rannaraal.

Veel aru annab

me rahva sünniloost.

Ei taha, ei või, ei saa sind jätta,!

Teab loodus vaid, isamaa –

meil tuleb üksteist aidata ...

Ei ole ükski maa,

ei taha, ei saa sind jätta, !

Ei ole jännis

kui seemne ootel põld on must.

Ei peleta mind

jutt põlismaade eksinust.

Ehk tarkust toitev

teab, mis on meel.

Kui kaua suudab

end hoida õigel teel?

Ei taha, ei või, ei saa sind jätta, !

Teab loodus vaid, teab isamaa –

meil tuleb üksteist

Ei ole ükski ükski maa,

ei taha, ei saa sind jätta, !

Kas jääb ka nii, et
 ka pügada ei lase end?
 Kas vaikust valvav
 on hüüdjatega ühine?
 Kui puhtaks jäävad
 kõik selge veega allikad,
 siis alles julgen
 et elan omal maal ...

Et elan omal maal ...

Teab loodus vaid, teab isamaa –
 meil tuleb üksteist aidata ... aidata ...
 Ei ole üksi ükski maa,
 ei taha, ei saa sind jätta, !

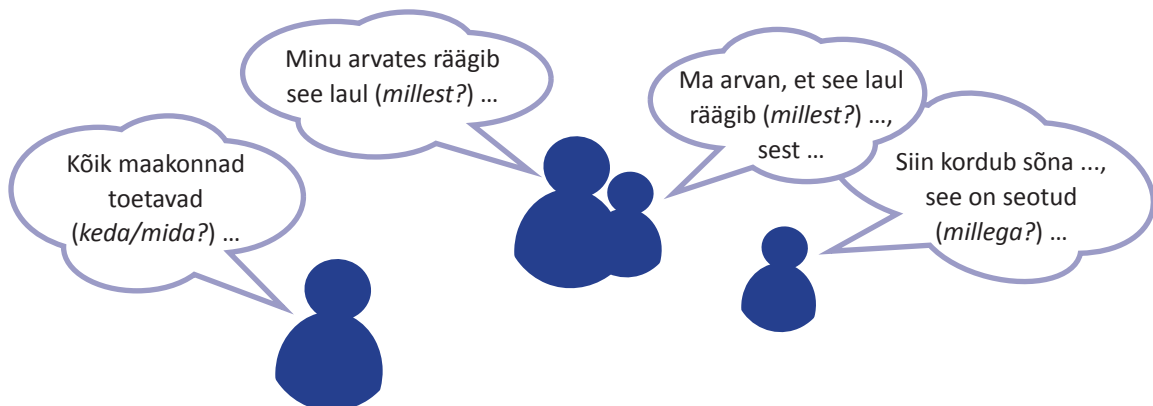
Ei ole üksi ükski maa ...

11. KUULAMINE

Kuula laulu veel kord, tuleta meelde peatükkides 9 ja 10 õpitut ja otsusta, milline Eesti ajaloo sündmus on seda looma inspireerinud. Põhjenda, miks sa nii arvad.

- Eesti 1918. aasta iseseisvusdeklaratsioon
- „Fosforiidisõda”
- Eesti muistne vabadusvõitlus
- Laulev revolutsioon

Kasuta vajaduse korral siinseid väljendeid.

12. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Ütle, mida tähendavad need lauluread.

Jäab ikka nii, et Saaremaa
näeb õhtupäikse õitsemist.

Teab loodus vaid, teab isamaa –
meil tuleb üksteist aidata.

13. RÄÄKIMINE. KIRJUTAMINE

A. Missuguseid vähemusrahvusi on Eestis sinu arvates kõige rohkem?

Vaata tabelit ja kontrolli, kas arvasid õigesti.

B. Vaata tabelit Eesti rahvastiku kohta ja koosta selle põhjal ülevaade Eesti rahvastikust.

Alusta nii: *Eesti on rahvaarvult üks maailma kõige väiksemaid riike.*

Eestis elab 1 370 052 inimest ja umbes 120 eri rahvust.

Rahvus	Arv	%
EESTLASED	930 219	67,9
VENELASED	351 178	25,6
UKRAINLASED	29 012	2,1
VALGEVENELASED	17 241	1,3
SOOMLASED	11 241	0,8
TATARLASED	2582	0,2
LÄTLASED	2330	0,2
POOLAKAD	2193	0,2
JUUDID	2145	0,1
LEEDUKAD	2116	0,1
SAKSLASED	1870	0,1
MUUD RAHVUSED	9410	

14. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Loe teksti ja ütle ka ülesande 13 andmeid kasutades, kuidas on muutunud aja jooksul Eesti rahvastiku koosseis.

1939. aastal oli Eesti rahvaarv üle 1,1 miljoni. 90 protsenti rahvastikust moodustasid eestlased, umbes 8 protsenti venelased, sakslasi oli üle 1 protsendi, rootslasi ja juute kumbagi umbes 0,5 protsenti.

1945. aastaks oli Eestisse jäänud alla 900 000 elaniku. Eesti oli sõjas kaotanud oma põlised baltisaksa, rannarootsi ja juudi vähemusrahvused. Eestlaste osatähtsus rahvastikus oli seetõttu tõusnud 95 protsendini.

Suure sisserände tagajärjel muutus Eesti rahvastiku rahvuslik koosseis Nõukogude Liidu okupatsiooni ajal aastatel 1940–1991 kiiresti. Eelkõige kasvas venelaste arv: kui detsembris 1941 elas Eestis 72 000 venelast, siis 1959. aastal juba 240 000 ja 1989. aasta rahvaloenduse andmeil 475 000. Põlisrahvastiku osa kahanes 1989. aastaks 61,5 protsendini.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)

15. GRAMMATIKA

-ik ja -stik

-ik on liide, mida saab liita mitmele sõnaliigile ja mis liitub konsonandile:

madal + ik = madalik, päev + ik = päevik

ik-liitega sõnad võivad väljendada asja (*külm + ik = külmik*), isikut (*põgenema + ik = põgenik*), kohta (*mänd : männi + ik = männik*). Vahel harva annab ik-liide sõnale ka vähendava tähenduse (*alev + ik = alevik* ehk väike alev).

-stik tuletab nimisõnadest nimisõnu, mis väljendavad asjade või nähtuste kogu, nt *sõna > sõna/stik*, loodusobjektide rühma, nt *saar : saare > saare/stik*.

-stik liitub omastava tüvele, nt *mägi : mäe > mäe/stik*.

16. GRAMMATIKA

Tee järgmistest sõnadest *ik-* ja *stik-*liidet kasutades uusi sõnu. Selgita saadud sõnade tähendust, vajaduse korral kasuta sõnaraamatut.

järv	vesi	hää
laul	rahvas	kuusk
jooksma	sõrm	kohv
kõrgus	sügav	parem
nimi	täht	

17. GRAMMATIKA. KIRJUTAMINE

Kasuta ülesandes 16 loodud sõnu lausetes. Koosta vähemalt viis lauset.

18. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Pikenda lauset, kuni saad 10-sõnalise lause. Lisa sõnu nii etteantud sõna ette kui ka taha.

..... elanikud

19. LUGEMINE

Loe ülesande teksti ja vasta küsimustele.

- Missugused on kohaliku omavalitsuse üksused?
- Millega tegeleb kohalik omavalitsus?
- Kas vanadekodu või lasteaiakohtade eest hoolitseb riik või kohalik omavalitsus?
- Mis on kohaliku omavalitsuse volikogu ülesanded?
- Kes valib linnapea?

Kohaliku omavalitsuse üksused on vallad ja linnad. Kohaliku omavalitsuse kõige tähtsam ülesanne on lahendada ja korraldada kõiki kohaliku elu küsimusi. Linnas ja vallas tuntakse ju kohalikke olusid kõige paremini, sellepärast saab just seal teha kohalike elanike jaoks kõige paremaid otsuseid.

Vallad ja linnad korraldavad näiteks eakate inimeste hoolekannet, veevarustust, prügi-majandust, teede ja tänavate korrashoidu jne. Samuti peab kohalik omavalitsus üleval lasteaeda, kooli, raamatukogu ja rahvamaja. Elanike esindamiseks ja otsuste tegemiseks valitakse igas kohalikus omavalitsuses valla- või linnavolikogu. Volikogu valitakse neljaks aastaks. Volikogu valib vallavanema või linnapea ning kinnitab ametisse valla- või linnavalitsuse. Valla- või linnavalitsus korraldab volikogu antud ülesannete kohaselt igapäevaseid valla- või linnaasju.

20. KUULAMINE

Kuula intervjuud Lidiaga ja vali iga Lidia vastuse juurde sobiv küsimus.

Üks küsimus jääb üle.

1. Kus Lüüra tegutseb?
2. Kuidas te Eestisse sattusite?
3. Millega Lüüra tegeleb?
4. Kas Eestisse tulek oli teile raske?
5. Kas te tundsite ennast Eestis kindlalt?
6. Aga tänaseks olete te Eesti kultuuri sisse elanud?
7. Mis on pühapäevakoolid?
8. Kuidas sünnib pühapäevakool?
9. Missugused rahvused teie juures käivad?
10. Mida soovitaksite teises kultuuris hakkama saamiseks?
11. Kas Lüüra korraldab lisaks pühapäevakoolidele veel mingeid üritusi?

21. KUULAMINE

Kuula teksti veel kord ja leia selles mainitud rahvused. Loe ülesannete 13 ja 14 teksti ning leia, kas selles on kuuldud rahvusi mainitud. Miks?

22. LUGEMINE

Ühenda lausepooled.

Mida paremini inimene tunneb oma päritolu,	siis oli ta sel lest šokeeritud, et ma korealane olen.
Kuna mu ämm ei teadnud mu rahvust,	kui selleks on vajadus.
Pühapäevakool tekib siis,	sest meil ei olnud rohkem aega oodata.
Me remontisime on maja vaid kolme kuuga,	see on hoopis väärtus.
Teine keel ja kultuur ei ole puudus –	kas mind on siin üldse kellelegi vaja.
Küsisin endalt varem kogu aeg,	siis on tal raske oma kodu leida.
Kui inimene ei tea, kes ta rahvuselt on,	sega kindlamini ta ennast tunneb.

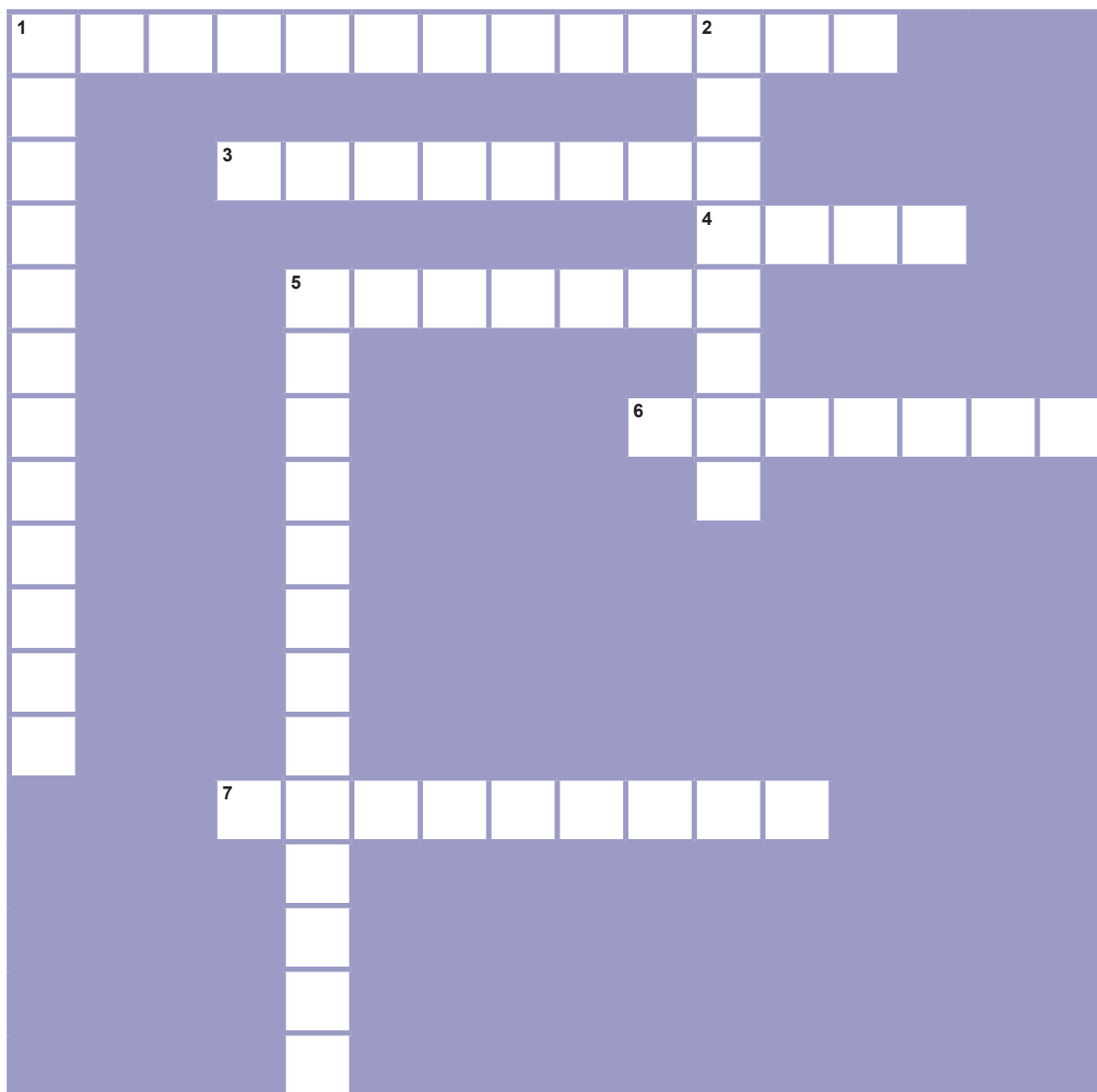
23. KEELEKESKKOND

Tutvu Rahvusvahelise Rahvuskultuuride Ühenduse Liidu Lüüra kodulehega aadressil www.lyra.ee. Leia sellelt vastused järgmistele küsimustele:

- Mis aastal Lüüra asutati?
- Missuguseid üritusi Lüüra on korraldanud?
- Kus Lüüra tegutseb?
- Missugune on kõige värskem uudis Lüüra kodulehel?
- Kuidas Lüüraga ühendust võtta?

Lahenda ristisõna.

HORISONTAALREAD

- 1 riigi põhirahvusest erinev rahvusrühm
- 3 linnavalitsust juhtiv isik
- 4 maakonda kuuluv omavalitsuslik haldusüksus Eestis
- 5 millegi pinna suurus
- 6 riigi haldus- ja poliitiline keskus
- 7 teatud maa-ala elanikkond

VERTIKAALREAD

- 1 andmete kogumine riigi elanike arvu kohta
- 2 maakonna kõige kõrgem ametiisik
- 5 nädalalõppudel korraldatav õpetus vähemusrahvuste keele ja kultuuri õppeks ja säilitamiseks, ka usuõpetuskool

Keel on see, mis üht rahvast rahvaks teeb

Eesmärgid **Õppija oskab:** kasutada lauses õigesti ühendverbe, leida vajalikku teavet eesti keele eksami kohta.

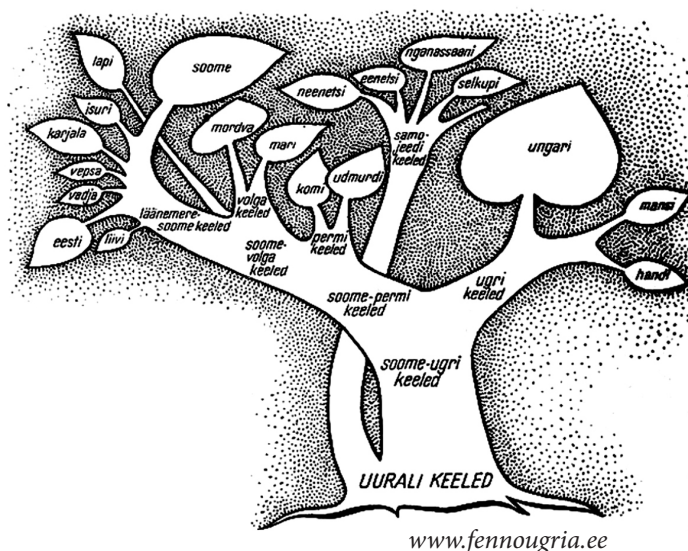
Õppija teab: kuidas on reguleeritud eesti keele kasutamine, kust leida teavet eesti keele tasemeeksamite kohta, kuidas näevad Eestis toimuvat integratsiooni siinsed noored venelased.

Uued sõnad ja väljendid: asjaajamine, sooritama, riigiasutus, püsielanik, toime tulema, oskustase, tasemeeksam, omandama, ühitama, taotlema, hüvitis, huvi pakkuma, ahvatlus, ennustama, multikultuuriline, huvijuht, lähendama, põnev, keelekümbel, eestipärane, välja pakkuma, tegutsema, teavet hankima, sinatama, eesmärki saavutama.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Missugused loetletud keeltest on eesti keelega suguluses?

urdu, liivi, vepsa, soome, karjala, hindi, ungari, kõmri, ersa, mari, fääri, sorbi

2. LUGEMINE

Mida tähendab sinu arvates selle teema pealkiri, mis on tsitaat Carl Robert Jakobsoni luuletusest? Kasuta kõneväljendeid.

*Keel on see, mis üht rahvast rahvaks teeb.
Ta varjab üht lõpmata väge ja pühadust enda sees ...*

3. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

A. Vali välja maad, kus kõneldakse põhiliselt ülesandes 1 nimetatud keeli.

Indias, Lätis, Eestis, Venemaal, Karjalas, Soomes, Norras, Ungaris,
Marimaal, Mordvas, Saksamaal, Inglismaal, Pakistanis, Nigeerias, Indoneesias,
Ukrainas, Valgevenes, Jaapanis

B. Mis on sinu emakeel? Kus seda räägitakse?

4. SÕNAVARA

Leia kaaslaste abil või eesti keele seletavast sõnaraamatust aadressilt www.eki.ee/dict/ekss/ selgitused järgmistele sõnadele:

sooritama	riigiasutus
püsielanik	toime tulema
oskustase	tasemeeksam
omandama	ühitama
taotlema	hüvitis

5. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe teksti ja vasta küsimustele.

1. Kui palju on eesti keele kõnelejaid?
2. Mitu riigikeelt on Eestis?
3. Kus võib alati eesti keelt kasutada?
4. Mis on keeleseaduse ülesanne?
5. Missugusel juhul on võimalik asjaajamisel kasutada ka näiteks vene keelt?
6. Missugusel tasemel peab oskama eesti keelt kodakondsuse taotleja?
7. Kellel ei ole tarvis eesti keele tasemeeksamit teha?
8. Missuguse osa eksamist peavad sooritama enne 1. juulit 1930 sündinud inimesed?

Eesti riigikeel on eesti keel. Eestis on ainult üks riigikeel, kuid näiteks Soomes on riigikeeleks ka rootsi keel, mida räägitakse seal vähemuskeelena. Eesti keelt räägib emakeelena veidi üle miljoni inimene, 922 000 neist Eestis. Sellega on eesti keel üks väiksemaid keeli maailmas.

Eesti keel on asjaajamise keel riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes. Igaüks võib pöörduda riigiasutuse ja ametnike poole eesti keeles ning talle peab ka vastama eesti keeles.

Eesti keele kasutamist reguleerib keeleseadus. Keeleseadus ütleb, et omavalitsuses, kus vähemalt pooled püsielanikest on vähemusrahvusest, on igaühel õigus pöörduda omavalitsuse poole ja saada ametlik vastus ka selle rahvuse keeles. Nii näiteks moodustasid Mustvee linna Eesti kodakondsuses olevatest elanikest 2000. aasta rahvaloenduse järgi üle poole vene keelt kõnelevad inimesed. Mustvee linna elanikel on seega õigus ja võimalus suhelda linnaametnikega vene keeles. Samas peavad Mustvee ametnikud oskama nii palju eesti keelt, et nad vajaduse korral ka selles keeles oma tööga toime tulevad.

Eesti keel on Euroopa Liidu ametlik keel. Seepärast on igapäevaelus õigus kasutada eesti keelt suhtlemisel Euroopa Liidu asutustega.

Eesti keele oskuse taset reguleerivad üldised standardid, mis on kõigile Euroopa Liidu riikidele enam-vähem ühesugused. Eesti keele oskus jaguneb A-, B- ja C-tasemeks. Igaüks neist tasemetest on omakorda jaotatud kaheks (nt A1 ja A2). Eesti kodakondsuse taotleja peab oskama eesti keelt vähemalt B1-tasemel, millest piisab eesti keeles suhtlemiseks. Infot eesti keele tasemeeksamite sooritamise ja konsultatsioonide kohta annab Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus ja infot leiab eksamikeskuse kodulehelt www.ekk.edu.ee. Konsultatsioonid ja eksami tegemine on tasuta.

Eesti keele eksamit ei ole vaja teha, kui on omandatud eestikeelne põhi-, kesk- või kõrgharidus. Kooliõpilastel on võimalik ühitada eesti keele tasemeksam põhikooli või gümnaasiumi eesti keele lõpueksamiga. Õpilane, kes saab eesti keele kui teise keele lõpueksamil või riigieksamil vähemalt 60 punkti, saab ka eesti keele oskuse tunnistuse. Nendel inimestel, kes on sündinud enne 1. juulit 1930, ei ole vaja teha tasemeeksami kirjalikku osa. Inimesed, kes tervise tõttu ei saa eksameid või mõnda eksami osa sooritada, on sellest vabastatud.

Kodakondsuse taotlejal, kes on sooritanud nii keeleeksami kui ka seaduste tundmise eksami, on õigus taotleda eksamikeskuselt ühekordset hüvitist eesti keele õppimisele tehtud kulutuste eest. Taotlus tuleb esitada kolme kuu jooksul pärast viimase eksami tegemist.

*„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)
ja Interneti materjalide põhjal*

6. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Koosta ülesande 5 teksti kohta vähemalt viis küsimust.

7. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Esita oma küsimused rühmakaaslastele. Vasta nende küsimustele. Tee vajaduse korral endale märkmeid.

8. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Vaadake ülesande 1 juures olevat keelepuud ja leidke, missuguste keeltega on eesti keel kõige lähemalt suguluses.

9. RÄÄKIMINE

Jutusta ülesannete 5 ja 8 põhjal, mida said eesti keele, seaduste ja eesti keele kasutamise kohta teada. Mida said teada seoses eesti keele oskuse ja kodakondsuse taotlemisega?

10. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Koosta mõtteskeem eesti keelega seotud nõudmiste kohta. Kuula kaaslasi ja täienda skeemi vajaduse korral.

11. SÕNAVARA

Tõlgi sõnad.

	leidma		ütleva
	tõstma		tegeva
ÜLES	otsima	ÄRA	kuluma
	kirjutama		eksima
	ütleva		viskama
			kaduma

12. SÕNAVARA

Täida lüngad sobivate ülesande 11 sõnadega.

Kas sa talle meie külaskäigu ?
 Ma otsin juba pool tundi, aga ei suuda oma kohvrit Kas
 sa aitad mul selle ? mahavisatud
 paberitükk kohe ! Ma ei tea, kuhu elama minna, korteriomanik
 mu üürilepingu Enne nädalalõppu pean veel
 nii palju asju Kahju, et loteriivõit meile ei tulnud, see oleks väga
 Need püksid on täiesti , need
 on aeg Ma Londonis lootusetult
 ja lisaks ka mu kindad kusagile

13. GRAMMATIKA

Loe ülesande 15 lauseid, leia tekstist järgmised sõnaühendid ja tõlgi need konteksti abil.
 Pööra tähelepanu sõnajärjele.

tulema õppima	huvi pakkuma
hakkama töötama	välja pakkuma
hakkama saama	pärit olema
	selgeks saama
	huvi tundma

14. GRAMMATIKA. KIRJUTAMINE

Koosta ülesande 13 sõnadega laused. Pööra tähelepanu sõnajärjele.

15. LUGEMINE

Loe teksti 1. osa. Lõpeta teksti viimane lause.

1.

Kohtla-Järve neiu Julia Kuusmets tuli Viljandi kultuuriakadeemiasse õppima multikultuurilist huvijuhtimist, et oma tegevusega eesti ja vene noori lähendada.

„Me ei hakka töötama ainult eestlaste või ainult venelastega, vaid mõlematega ja see on väga põnev,“ usub Julia Kuusmets.

Talle pakub huvi, kuidas kaks rahvust omavahel hakkama saavad, ning ta tahab nende suhete parandamiseks ideid välja pakkuda.

Julia Kuusmets räägib, et tema eestipärane nimi on pärit vanaisalt, kes on küll eestlane, kuid emakeelt ei kõnele. Tema on eesti keele omal käel selgeks saanud.

Neiu on pärit Kiviõlist, kus ta elas kümme aastat. Siis kolis pere Kohtla-Järvele. Seal õppis Julia Kuusmets venekeelses slaavi gümnaasiumis.

„Tundsin juba siis huvi eesti keele vastu. Teadsin,“ rõhutab ta ning lisab: „.....“

16. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Koosta ülesande 15 teksti kohta 4 küsimust. Esita need kaaslasele.

17. RÄÄKIMINE

Kuidas ülesande 15 tekst jätkuda võib? Paku oma variant.

18. LUGEMINE

Loe teksti 2. osa ja kontrolli, kas aimasid õigesti.

2.

Ema soovitas Julia Kuusmetsal edasi õppima minna eesti kooli. Ta valis Ahtme gümnaasiumi. Sealses keelekümbeluse klassis oli 60 protsenti õppimisest eesti keeles ja 40 protsenti vene keeles.

Keelekümbeluse klassis õppimine oli igati positiivne. Julia pääses eestikeelsesesse keskkonda ja see meeldis talle väga. Pärast kooli otsustas ta, et läheb Viljandisse, ja ei kartnud seda. Ta teeb eesti keelt kasutades küll vigu, aga keelebarjääri enam pole.

Multikultuurilist huvijuhtimist õpivad kultuuriakadeemias peamiselt vene rahvusest noored. Kui Julia Kuusmets oli oma eesti kursusekaaslastelt küsinud, kuidas nad loodavad õppimisega hakkama saada – sel erialal on ju enamik venelased –, olid need öelnud, et valisid loovtegevuse asemel multikultuurilist huvijuhtimise just seepärast, et teise rahvusega töötada.

Praegu korraldab üks Julia Kuusmetsa kursusekaaslane seminari, et algatada seal arutelu eestlaste ja venelaste läbisaamisest. Tema tähelepaneku järgi vestlevad venelased oma seltskonnas küll vene keeles, kuid Viljandis püüavad nad rohkem eesti keelt kõnelda, et seda paremini selgeks saada.

19. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Kirjuta ülesande 18 tekst ümber nii, nagu seda räägiks Julia.

20. RÄÄKIMINE

Loe ülesande 19 koostatud jutt ette. Mida tekstis muutsid?

21. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Loe teksti 3. osa ja pane selle igale lõigule sobiv pealkiri. Jutusta pealkirja järgi iga lõigu peamõte.

3.

Julia Kuusmets leiab, et kultuuriakadeemia rahvas on tore ja seltskonnas ununeb kõigil, et ollakse eri rahvustest. „Palju sõltub seejuures muidugi inimese iseloomust ja käitumisest, tema valmisolekust teistega arvestada,” lisab ta.

Julia Kuusmets on tähele pannud, et venelased on eestlastest temperamentsemad ja aktiivsemad, neile meeldib kogu aeg tegutseda.

Integratsiooniküsimused on Eesti venekeelse elanikkonna seas tema arvates väga aktuaalsed. Ida-Virumaa venelased seostavad ennast rohkem Venemaaga ja peavad end vene rahvuse esindajaks. Eestikeelses keskkonnas elavad venelased seovad end aga rohkem eestlaste ja Eestiga.

„Ida-Virumaal on täiesti teistsugune rahvas. Nad isegi mõtlevad teistmoodi,” ütleb Julia Kuusmets. Tema sõnul hangivad nad teavet rohkem Venemaa meediakanalitest ning eelistavad vene kultuuri eesti omale. Julia Kuusmetsale meeldivad Viljandi ja siinne loodus väga, kuigi siin on tema meelest veidi igav. „Kui siia tulin, sain lausa šoki: kõik suhtlevad sõbralikult, sinatavad, on positiivsed. Ida-Virumaal nii ei ole. Sealne suhtlemisstiil on range,” võrdleb ta.

Julia Kuusmets on kindel, et oma tulevase elukaaslase valib ta venelaste hulgast.

„Kui ma räägin eesti poisiga, on mul raske emotsioone väljendada, öelda, mida ma tahan ja mida mõtlen. Seda saan teha ainult vene keeles. Minu arvates on vene keel eesti keelega võrreldes rikkam,” kõneleb ta.

Pärast kultuuriakadeemia lõpetamist kavatab Julia Kuusmets Tallinnas või Tartus edasi õppida. Praegu meeldib talle Tallinnas puhkamas käia.

„Viljandis ma õpin ja teen tööd. Tallinnas on seda raskem teha, sest seal on palju ahvatlusi,” kõneleb ta.

Seda, mida toob tulevik, neiu siiski ei ennusta. „Ma ei tea, mis homme saab. Teen kõik, et saavutada oma eesmärk: pääseda ülikooli ja õppida selgeks eesti keel,” lausub ta.

Ajalehest Sakala (19. november 2006), mugandatud.

22. SÕNAVARA

Leia ülesannete 15, 18 ja 21 tekstidest tulpades olevad sõnad ja selgita konteksti abil nende tähendust. Vajaduse korral kasuta sõnaraamatu abi.

huvi pakkuma	ahvatlus
ennustama	multikultuuriline
huvijuht	lähendama
põnev	keelekümblus
eestipärane	välja pakkuma
tegutsema	teavet hankima
sinatama	eesmärki saavutama

23. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

Täida tabel ülesannetest 15, 18 ja 21 loetu põhjal. Kasuta tabelis vähemalt viit ülesande 22 sõna.

Julia seisukoht/arvamus/soov	Minu seisukoht/arvamus/soov

24. RÄÄKIMINE

Jutusta ülesande 23 tabeli põhjal, milles oled Juliaga nõus ja milles mitte.

25. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Loe teksti ja koosta koos paarilisega ülesannetest 15, 18 ja 21 loetu põhjal eestlasest üliõpilase intervjuu Juliaga. Leppige eelnevalt kokku, kes millist rolli täidab.

26. KEELEKESKKOND

Mine Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse kodulehele www.ekk.edu.ee ning leia sealt B1-keele taseme oskuskõuded. Tee neist lühike kokkuvõte. Mida on sinu hinnangul kõige tähtsam osata?

Riik ja rahvas. Kodanikuühiskond

Eesmärgid teema lõpuks **Õppija oskab:** jutustada lühidalt Eesti riigistruktuuri põhimõtetest, usu, kultuuri, hariduse, majanduse ja kodanikuühiskonnaga seotust; tajuda lause ja sõnade piire, moodustada *des*-lühendit.

Õppija teab: Eesti riigisüsteemi ülesehitust, Eesti kui demokraatliku riigi toimimisprintsipi.

Uued sõnad ja väljendid: iseseisev, sõltumatu, otsus, üldtunnustatud, rahvahääletus, riigielu, otsuse langetamine, riiklik, riigivõimu teostama, usuvabadus, osalema, kodanikuühiskond, põhiseadus, õigusakt, seadusandlik võim, täidesaatev võim, kohtuvõim, vaidlus, võimude lahusus, usuvabadus, põhiharidus, portaal, usuühing, usukombed, riigikirik, rahastama, rikkus, maa-vara, põlevkivi, elektrienergia, tootma.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Otsusta, missugused laused on õiged. Põhjenda oma seisukohta.

1. Eestis on parlamentaarne võim.
2. Eesti on föderaalne riik.
3. Eestis kuulub kõrgeim võim rahvale.
4. Kõige tähtsam seadus Eestis on keeleseadus.
5. Seadused kehtivad Eestis ainult Eesti kodanikele.

2. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Loe teksti ja ütle, millest selles räägitakse. Kontrolli, kas lahendasid ülesande 1 õigesti.

Eesti põhiseadus ütleb, et Eesti on iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik.

Kõik otsused teeb riik ise. See tähendab, et otsused riigielu kohta langetavad Eesti kodanikud enda valitud esindajate kaudu või rahvahääletusel. Ükski teine riik ei saa oma seadusi või otsuseid Eestile kohustuslikuks teha.

Põhiseaduse järgi ei saa Eesti riiki muuta ühegi teise riigi osaks. Demokraatlik on riik, kus on vabad ja ausad valimised ja kus riiklike otsuste langetamisel arvestatakse rahva arvamust. Eestis on kõrgema võimu kandja rahvas, mis tähendab, et kõigi riiklikult tähtsate otsuste tegemiseks on vaja rahva toetust. Eesti kodanik saab riigivõimu teostada Riigikogu valides ja rahvahääletusel ehk referendumil osaledes.

Hääleõigus ehk õigus hääletada Riigikogu valimistel ja referendumitel on Eestis vähemalt 18 aasta vanustel Eesti kodanikel. Hääletada ei saa need inimesed, kes on piiratud teovõimega, samuti need, kes on kuriteos süüdi mõistetud ja kannavad vanglas karistust. Lisaks parlamendile valib Eesti rahvas saadikud Euroopa Parlamenti ja kohaliku omavalitsuse liikmed.

Eestis ei anta võimu edasi ühe perekonna sees, nagu see on näiteks kuningriikides. Eesti parlamendi ehk Riigikogu valib rahvas neljaks aastaks. Presidendi valib Riigikogu või valimiskogu viieks aastaks.

Eesti on riiklikult korralduselt ühtne ehk unitaarriik, selle vastand on föderatsioon ehk liitriik. See tähendab, et Eesti riigi sees kehtivad ühtsed seadused. Need on kohustuslikud kõigile Eestis viibijatele. Vallad ja linnad otsustavad küll kohaliku elu küsimuste üle, aga ainult nendes piirides, mille kehtestavad riiklikud seadused.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)

3. SÕNAVARA

Selgita ülesandes 2 allajoonitud sõnade ja väljendite tähendust sõnaraamatu abil.

4. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe ülesande 2 teksti veel kord ja tee iga lõigu kohta 1-lauseline kokkuvõte. Kasuta lausetes ülesandes 3 selgitatud sõnu.

5. LUGEMINE

Loe ülesande 4 laused ette. Kuula teiste lauseid ja täienda või paranda vajaduse korral enda omi.

6. LUGEMINE. GRAMMATIKA

Loe teksti ja kirjuta see ümber nii, et saad seotud jutu. Kasuta õigesti lause suurtähte.

Kõige tähtsam seadus Eestis on põhiseadus see on vastu võetud rahvahääletusel kõik ülejäänud seadused, õigusaktid ja välislepingud peavad olema põhiseadusega kooskõlas kõik seadused peavad olema avaldatud ja inimestele kättesaadavad seadusi avaldatakse Riigi Teatajas aadressil www.riigiteataja.ee alles pärast seal avaldamist hakkavad seadused kehtima ehk jõustuvad Eestis kehtivaid seadusi peavad täitma kõik Eestis viibijad põhiseaduse järgi kehtivad Eestis ka kõik rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid Eestile on kohustuslikud need rahvusvahelised lepingud, millega Eesti on ühinenud Eestis on Riigikogu, Vabariigi Presidendi, valitsuse ja kohtute tegevus korraldatud võimude lahususe printsiibil see tähendab, et seadusandlik võim ehk Riigikogu, täidesaatev võim ehk valitsus ja kohtuvõim on üksikeisest eraldatud neile on põhiseadusega antud oma ülesanded nii ei saa üks isik olla korraga seaduste vastuvõtja ja täitja ning nendest seadustest tekkivate vaidluste lahendaja

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)

7. SÕNAVARA

Leia ülesande 6 tekstist järgmised sõnad ja sobita need seletusega.

põhiseadus	dokument, mis korraldab riigi toimimist; kitsama jõuga dokument kui seadus
õigusakt	konstitutsioon, määrab riigikorra
täidesaatev võim	Riigikogu
seadusandlik võim	valitsus
kohtuvõim	sõnavahetus, erimeelsus, arusaamatus
vaidlus	kohtud
täitja	üldiselt heaks kiidetud
üldtunnustatud	millegi teostaja, elluviija

8. LUGEMINE

Lõpeta laused ülesande 6 põhjal.

Põhiseadus on

Kõik ülejäänud seadused

Seadused hakkavad kehtima siis, kui

Eestis kehtivaid

Eestis kehtivad ka kõik

Eestile on kohustuslikud

Võimude lahususe põhimõtte tähendab, et

9. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Kujutage skemaatiliselt (joonistage) ja jutustage, kuidas saite aru võimude lahususest.

10. KIRJUTAMINE

Jaga tähejada sõnadeks. Pööra tähelepanu suure algustähe kasutamisele.

Kuiriigikoguvõtavastuseadusemiseivastapõhiseadusele võib president jätta seaduse väljakuulutamata samuti võib riigikohus otsustada et seadus on põhiseadusega vastuolus ning seadus muutub kehtetuks

11. GRAMMATIKA

Eesti keeles kasutatakse **des-vormi** siis, kui räägitakse mingi tegevusega samal ajal toimuvast tegevusest.

Siis, kui ta loeb, sööb ta alati kommi. > Luges sööb ta alati kommi.

Tunnused: **-des, -tes, -es**. *des*-vorm moodustatakse *da*-infiniitivist.

DA-INFINIITIIV	DES-VORM
<i>vaada/ta</i>	<i>vaada/tes</i>
<i>joos/ta</i>	<i>joos/tes</i>
<i>ütel/da e öel/da</i>	<i>ütel/des e öel/des</i>
<i>jutusta/da</i>	<i>jutusta/des</i>
<i>tegutse/da</i>	<i>tegutse/des</i>
<i>langeta/da</i>	<i>langeta/des</i>
<i>võtt/a</i>	<i>võtt/es</i>
<i>viia/a</i>	<i>vii/es</i>
<i>tuu/a</i>	<i>tuu/es</i>

12. GRAMMATIKA

Pane sulgudes olev tegusõna *des*-vormi. Lõpeta laused.

- Koju (jõuda)
- Puuvilju (osta)
- Seda nõuannet (järgida)
- Muusikat (kuulata)
- Piisavalt (magada)
- Liiga pimedas (lugeda)
- Ainult arvutit (kasutada)
- Seadust (lugeda)
- Teksti (mõista)
- Tervisesporti (teha)

13. GRAMMATIKA

Kirjuta laused ümber, kasutades *des*-vormi.

Nt *Õpetaja tuli klassi ja palus õpilastel istuda.* > *Klassi tülles palus õpetaja õpilastel istuda.*

1. Kui seadusi vastu võetakse, vaieldakse Riigikogus alati.
2. Kui sa liiga palju aega ühele punktile kulutad, jäävad teised lugemata.
3. Õpi koos sõbraga, siis saad asjast paremini aru.
4. Kui eksamile registreerid, siis kontrolli üle, et kõik andmed on õiged.
5. Kui soovid keelekursuste raha tagasi, peavad mõlemad eksamid tehtud olema.
6. Pildistamise ajal peavad silmad lahti ja pea liikumatu olema.
7. Kui valid Riigikogu, oled oma kodanikukohustuse täitnud.
8. Kui digitaalset allkirja annad, pead enne vajaliku programmi arvutisse laadima.
9. Kui osaled aktiivselt ühiskondlikus tegevuses, muudad ühiskonda inimestele sõbralikumaks.
10. Kui tellid ID-kaardi, saad selle valmimist kontrollida riigiportaalis www.eesti.ee.

14. GRAMMATIKA. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Anna paarilisele nõu, mida ta kodakondsuse eksamiks valmistumiseks tegema peab või teha ei tohi. Kasuta *des*-vormi.

Nt *Eksamiks valmistudes ära ole öösiti üleval.*

15. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Sorteeri laused nii, et saad kaks teksti: „Usk” ja „Haridus”.

Eestis kehtib usuvabadus. Eestis on tugev haridussüsteem. Põhiharidus on kõigile kohustuslik ja tasuta. Laps peab koolis käima, kuni ta omandab põhihariduse. Põhiharidus on tavaliselt 9 klassi. Igaüks võib kuuluda kirikusse või muusse usuühingusse ning täita usukombeid. Riigikirikut Eestis ei ole. Mingit kindlat usundit tunnistab umbes kolmandik Eesti rahvastikust. Koole rahastavad riik ja kohalikud omavalitsused. Eestis tegutsevad ka erakoolid, kus õppimise eest tasuvad osaliselt lapsevanemad. Eestis on registreeritud üle viiesaja usulise ühenduse. Enamik õpilasi jätkab pärast põhikoolis õppimist gümnaasiumis või kutsekoolis. Suurim on 180 000 liikmega Eesti Evangeelne Luterlik Kirik. Pärast gümnaasiumi on võimalik edasi õppida ülikoolis, rakenduskõrgkoolis või kutsekoolis. Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirikul on 170 000 ja Eesti Apostlik-Õigeusu Kirikul 25 000 liiget. Eestis tegutseb praegu kuus avalik-õiguslikku ülikooli, mida rahastab riik.

Usk	Haridus

16. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Loe ülesande 15 tekst paarilisele ette. Kontrolli tema teksti alusel, kas lahendasid ülesande õigesti.

17. KUULAMINE

Kuula teksti ja täienda lauseid. Kuula teksti veel kord ja kontrolli, kas lahendasid ülesande õigesti.

Eesti rikkused on

Eestis toodetakse elektrienergiat peamiselt

Ka keemiatööstuses kasutatakse

..... muutub maailmas üha väärtuslikumaks.

Igal inimesel tuleb

Eesti kõige olulisem kaubanduspartner on

18. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Selgitage, mida tähendab teie arvates väljend „roheline mõtlemine”.
Nimetage, mis selle mõiste alla teie meelest kuulub.

- a Mõte sellest, et Eestimaa peab olema kaetud metsaga.
- b Keskkonda hoidev mõtlemis- ja tegutsemisviis.
- c Taimetoitlus.
- d Mõte sellest, et inimesed peavad sööma mahetoitu.
- e Mõtlemine looduskaitsele.

mahetootmine – taastuvatel loodusvaradel põhinev ja loodusseadusi järgiv taime- ja loomakasvatus

19. LUGEMINE. GRAMMATIKA.

Paranda vead. Igas lauses on üks keeleline viga.

1. Kodanikuühiskond on tugev, kui inimesed riiki tegevuses aktiivselt osalevad.
2. Umbes iga neljas Eesti inimene pühendan vahel oma vaba aega vabatahtlikule tegevusele.
3. Osalusveebis www.osale.ee on igal inimesel võimalik esitada valitsusele ettepanekuid, koguda allkirju oma ideede toetuseks ja avaldada arvamust seaduseelnõude kohta.
4. Riigiasutustega saab inimene suhelda riigiportfelli www.eesti.ee kaudu.
5. Riigiportaalis saab registreerida ennast tasemeksamile.
6. Eesti elanike ametlik isikutunnustus on ID-kaart, mille abil saab anda ka digitaalset allkirja.
7. Digitaalne allkiri kehtib nagu käsikirjutatud allkiri.

20. RÜHMATÖÖ

Jagage rühmas töölehel olevad alateemad. Iga rühma liige koostab oma alateema kohta iseseisvalt 10-lauselise jutukese. Rühmad ühendavad oma tulemused ühiseks ettekandeks, mille nad järgmisel tunnil esitavad.

Eesti kultuur	Eesti sport
Eesti teater	Kuulsamad sportlased
Eesti kirjandus	Tervisesport
Eesti rahvakultuur	Eesti olümpiamängudel
Eesti muusika	Maadlejad
Eesti kunst	Suusaspord Eestis

21. KEELEKESKKOND

Külasta kodulehte www.kumu.ee. Missuguseid kunstinäitusi saab praegu Tallinnas vaadata? Kui kaua neid veel külastada saab? Kus neid näitusi vaadata saab?

Eesti kui rahvusvaheliste organisatsioonide liige

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: nimetada, missugustesse rahvusvahelistesse organisatsioonidesse Eesti kuulub; eristada olulist infot väheolulisest; kasutada õigesti liitlause sõnajärge.

Õppija teab: Eesti kodaniku olulisemaid õigusi Euroopa Liidus, missugustesse olulisematesse institutsioonidesse Eesti kuulub ja mis on nende roll; tegusõna asukohta liitlause.

Uued sõnad ja väljendid: poliitiline organisatsioon, julgeolek, elamis-luba, sõltumatu, direktiiv, valima, hääletama, parlament, saadik, volinik, stabiilsus, viisaruum, kandideerima, ühisraha, institutsioon, julgeolek, liikmesriik, eelarvet kinnitama.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Sobita lipp ja nimi.

Eesti Vabariik
Euroopa Liit
Ühinenud Rahvaste Organisatsioon
Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon
olümpialipp

2. LUGEMINE

Loe teksti ja täida lüngad teksti all olevate sõnadega.

2003. aastal võeti vastu Eesti põhiseaduse täiendus, mille järgi Eesti võib kuuluda Euroopa Liitu. Eesti kuulumisel Liitu kehtib küll Eesti põhiseadus, aga arvestada tuleb Euroopa Liidu Euroopa Liidu õigusaktid on kõrgemad kui Eesti, aga need peavad olema kooskõlas Eesti põhimõtetega.

Eesti on Euroopa Liidu alates 2004. aasta 1. maist.

Euroopa Liit on majanduse ja poliitilise organisatsioon. Selle loomise mõte Prantsuse välisministrilt Robert Schumanilt, kes esitas idee Euroopa Liidu loomisest 9. mail 1950. aastal. 2011. aastal Euroopa Liitu 27 Euroopa riiki. Euroopa Liit korraldab ühiselt näiteks ja põllumajandust. Paljudes Euroopa Liidu riikides, ka Eestis, on kasutusel Euroopa – euro. Euroopa Liidu on „Ood rõõmule” Beethoveni 9. sümfooniast. Euroopa Liidu lipu 12 tähte sümboliseerivad Euroopa vahelist solidaarsust ja harmooniat. Kodanikel ei ole Euroopa Liidu heiskamise kohustust. Ametiasutused peavad Euroopa Liidu lipu heiskama Euroopa päeval ja Euroopa Parlamendi valimiste päeval. Kui Eesti ja Euroopa Liidu lipp koos, asub Euroopa Liidu lipp lippude tagant vaadates Eesti lipust vasakul.

lipu, Vabariigi, Euroopa, õigusaktidega, hümn, heisatakse, seadused, põhiseaduse, liige, koostöö, on pärit, kuulus, kaubandust, rahvaste, ühisraha

3. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe ülesande 2 teksti ja vasta küsimustele.

1. Millal sai Eesti Euroopa Liidu liikmeks?
2. Kumb on kõrgem, kas Eesti või Euroopa Liidu seadus?
3. Millega peavad olema kooskõlas Euroopa Liidu seadused?
4. Millega tegeleb Euroopa Liit?
5. Millal esitati Euroopa Liidu idee?
6. Kes esitas idee Euroopa Liidu loomisest?
7. Mitu riiki kuulus Euroopa Liitu 2011. aastal?
8. Mis on Euroopa Liidu riikidele ühine?
9. Missugune muusikapala on valitud Euroopa Liidu hümniks?
10. Mida väljendavad tähed Euroopa Liidu lipul?
11. Kuidas kasutatakse Euroopa Liidu lippu?

4. LUGEMINE

Loe ja sobita lausepooled.

1. Euroopa Liidu ehk EL-i peamised institutsioonid	mis on liikmesriikidele kohustuslikud.
2. Euroopa Liidu organisatsioonidel on õigus välja anda õigusakte,	on Euroopa Parlament, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjon.
3. Seda nimetatakse ka	kuidas mõnda küsimust tuleb lahendada.
4. Kaks peamist õigusaktide liiki	mida liikmesriigid peavad oma õigusaktidega ellu viima.
5. Euroopa Liidu määrus ütleb täpselt,	on määrused ja direktiivid.
6. Euroopa Liidu direktiiv aga seab eesmärgi,	Euroopa Liidu institutsioonide töös ja oluliste otsuste tegemisel.
7. Euroopa Liidu ühisõigus on kohustuslik,	kuid see ei tähenda, et Eestil oleks väiksem võimalus ise otsuseid teha.
8. Eesti osaleb koos teiste liikmesriikidega	Euroopa Liidu ühisõiguseks.

5. LUGEMINE

Loe ülesande 4 laused ette. Kuula teiste lauseid ja paranda enda omi, kui vaja.

6. RÄÄKIMINE

Selgita oma sõnadega ülesandest 4 loetu põhjal, mis vahe on Euroopa Liidu määruisel ja direktiivil.

7. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Vali üks tekst ja loe see läbi. Tee loetust kokkuvõtte ja jutusta sellest.

Euroopa Parlament koosneb saadikutest, kes valitakse igast riigist selle riigi elanike arvu järgi. Euroopa Parlamendi valimised toimuvad iga viie aasta tagant. Parlamendi tähtsaim ülesanne on Euroopa Liidu õigusaktide vastuvõtmine. Parlament lähtub selles Euroopa Komisjoni ettepanekutest ja täidab seda ülesannet koos Euroopa Liidu Nõukoguga. Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu vastutavad koos ka Euroopa Liidu eelarve kinnitamise eest. Eestist valitakse Euroopa Parlamenti kuus saadikut.

Euroopa Liidu Nõukogu ehk Ministrite Nõukogu koosneb Euroopa Liidu liikmesriikide valitsuste ministritest. Nõukogu koosolekust võtavad iga kord osa just need ministrid, kes selle valdkonna eest vastutavad. Näiteks majandusküsimuste arutamiseks kogunevad majandusministrid. Ministrite Nõukogu on Euroopa Liidu peamine otsustaja. Eestil on Euroopa Liidu Nõukogus neli häält.

Euroopa Komisjon esindab Euroopa Liidu kui terviku huvisid. Euroopa Komisjoni peamine ülesanne on Euroopa Liidu poliitika elluviimine. Komisjon koosneb volinikest, kes on liikmesriikide poolt valitud, aga kes esindavad Euroopa Liidu huve ja on liikmesriikidest sõltumatud. Euroopa Komisjon töötab välja uued õigusaktid ja esitab need kinnitamiseks Euroopa Parlamendile ja Ministrite Nõukogule. Kui öeldakse, et „Brüssel otsustas midagi”, siis mõeldakse tavaliselt Euroopa Komisjoni. Volinikke on kokku 27. Euroopa Komisjoni asepresident on praegu eestlane Siim Kallas, kes vastutab transpordiküsimuste eest.

Euroopa Nõukogu on Euroopa riikide poliitiline organisatsioon. Selle peamine ülesanne on kaitsta inimõigusi ja demokraatiat Euroopas. Euroopa Nõukogu asutati 1949. aasta mais ja sinna kuulub 47 riiki. Eesti on Euroopa Nõukogu liige 14. maist 1993. Euroopa Nõukogu asub Strasbourgis. Euroopa Nõukogu ei ole Euroopa Liidu institutsioon ning seda ei tohi segamini ajada Euroopa Liidu Nõukoguga. Euroopa Nõukogu üheks olulisemaks saavutuseks on 1950. aastal vastu võetud Euroopa inimõiguste konventsioon, mille raames asutati ka Euroopa Inimõiguste Kohus.

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO) on ülemaailmne organisatsioon, mille eesmärk on tagada rahu, inimõigused ja rahvusvaheline koostöö kogu maailmas. ÜRO asutati 1945. aastal ja sellel on praegu 192 liiget. ÜRO päev on 24. oktoober. ÜRO töökeelteks on inglise, prantsuse, vene, hispaania, hiina ja araabia keel.

Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO) on sõjaväeline ühendus või ka kaitseorganisatsioon. See asutati 1949. aastal. NATO eesmärk on koostöös oma Euroopa liikmete, Ameerika Ühendriikide ja Kanadaga tagada rahu ja stabiilsus kogu maailmas. NATO-l on 28 liiget. Põhja-Atlandi pakti viies artikkel ütleb, et ühe liikmesriigi vastane rünnak on kui kallaletung kogu ühenduse vastu. Eesti ühines NATO-ga 2004. aasta 29. märtsil.

8. KIRJUTAMINE

Tee ühe lausega kokkuvõtte, millega institutsioon tegeleb.

NATO –

ÜRO –

Euroopa Nõukogu –

Euroopa Liidu Nõukogu –

Euroopa Komisjon –

Euroopa Parlament –

9. KUULAMINE

Kuula dialoogi ja ütle, kes räägivad, kui vanad nad on ja kas nad tunnevad üksteist.

10. KUULAMINE. LUGEMINE

Kuula ülesande 9 teksti ja otsusta, missugune väide on õige, milline vale.

	ÕIGE	VALE
1. Eesti kodanik on Euroopa Liidu kodanik.	☐	☐
2. Inimene võib olla ka ainult Euroopa Liidu kodanik.	☐	☐
3. Eesti kodanik peab teises Euroopa Liidu riigis õppimiseks luba taotlema.	☐	☐
4. Euroopa Liidu kodanik saab vajaduse korral abi kõigi Euroopa Liidu riikide diplomaatilisest esindusest.	☐	☐
5. Euroopa Liitu reisimiseks piisab ID-kaardist.	☐	☐
6. Üheski Euroopa riigis ei ole piirikontrolli.	☐	☐
7. Iirimaa ei kuulu Schengeni viisaruumi.	☐	☐

11. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Kuula ülesande 9 teksti veel kord ja täida tabel.

Eesti kodaniku õigused Euroopa Liidus	Mittekodaniku õigused Euroopa Liidus

12. GRAMMATIKA

Lihtlause koosneb ühest lausest. Liitlause koosneb vähemalt kahest lausest, mis on omavahel seotud sidesõnadega. Liitlause kõige tähtsam lause on pealause ja ülejäänud on kõrvallaused.

Lihtlause on tegusõna alati lauses 2. kohal:

(1) kus? (2) mida teeb? (3) mis?
Paljudes Euroopa Liidu riikides kehtib ühisraha euro.

Liitlause on tegusõna pealause tavaliselt 2. kohal, kõrvallauses 1. või 2. kohal

pealause	kõrvallause
kes? (2) mis?	(2) mille?/mis? milleks?

EL-i liikmesriigid on iseseisvad riigid, mis ühendavad oma jõud ühise tugevuse saavutamiseks.

Lauseliikmete paremaks mõistmiseks on hea esitada nende kohta küsimus.

Euroopa ühisraha (mida?) saab kasutada (mida teha?) paljudes Euroopa Liidu riikides (kus?).

13. GRAMMATIKA

Leia ülesandest 2 liitlauseid. Tõmba üks joon alla kõrvallausele ja kaks joont pealausele. Tõmba üht värvi markeriga alla ülesande 2 pealause tegusõna(d) ja teist värvi markeriga kõrvallause tegusõna(d). Mitmendal kohal on tegusõnad pea- ja kõrvallauses?

14. SÕNAVARA. GRAMMATIKA

Koosta ülesannete 2, 4 ja 9 teksti põhjal liitlauseid järgmiste sõnadega:

direktiiv, valima, hääletama, parlament, saadik, volinik, stabiilsus, viisaruum, kandideerima, ühisraha, institutsioon, julgeolek, liikmesriik

Püüa teha humoorikad laused.

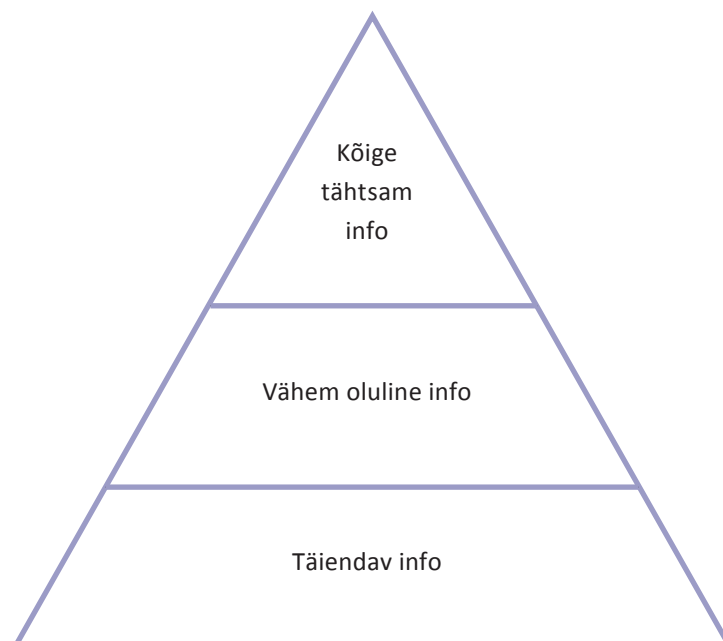
15. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Moodusta sõnapaarist lause, lisa selle ette ja taha uusi sõnu. Pikenda lauset vähemalt kümne sõnaga. Sõnade vormi võid muuta.

..... Euroopa Liit

16. LUGEMINE. KIRJUTAMINE. PAARISTÖÖ

Täitke faktipüramiid. Mida saite ülesannetest 2, 4, 7 ja 9 Euroopa Liidu kohta teada?

17. RÄÄKIMINE

Tutvustage oma faktipüramiidi rühmakaaslastele.

18. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Koostage väitlus euroskeptikute ja Euroopa Liidu pooldajate vahel.

Esitage põhjendatud poolt- ja vastuargumente. Oma seisukohta kaitsta ja teist osapoolt veenda on aega 8 minutit. Kasutage argumenteerimisel õppetüki ülesandeid.

Kasutage järgnevaid sõnu ja väljendeid.

19. KEELEKESKKOND

Mine Euroopa Liidu kodulehele aadressil http://europa.eu/index_et.htm ja leia vastused küsimustele.

Kes on praegu Euroopa Liidu kandidaatriigid?

Kes on praegu Euroopa Liidu liikmesriigid?

Missugused riigid on võtnud kasutusele Euroopa ühisraha euro?

Eesti valitsemiskorraldus

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: selgitada Riigikogu töö ja valimiste põhimõtteid, rääkida Riigikogu ülesannetest, jutustada Riigikogu struktuurist ja seaduste vastuvõtmisest, moodustada ja kasutada tegusõna *ma-*, *mas-*, *mast-* ja *mata-* vormi.

Õppija teab: Eesti valitsemiskorralduse aluseid, Riigikogu ülesandeid, Riigikogu valimis- ja töökorraldust, Riigikogu liikme kohustusi ja õigusi.

Uued sõnad ja väljendid: valimissüsteem, seadusandlik võim, kaasajastamine, riigieelarve, kaitseväge juhataja, õiguskantsler, nõukogu esimees, riigikontrolör, istungjärk, seaduseelnõu, parlamendifraktsioon, kandidaat.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Sobita riik ja parlamendi nimi.

Eesti	Riksdag
Läti	Eduskunta
Saksamaa	Seim
Taani	Riigikogu
Soome	Folketing
Rootsi	Bundestag

2. LUGEMINE. SÕNAVARA

Loe teksti ja tõmba joon alla kõigile sõnadele, millest sa aru saad.

Eesti on parlamentaarne vabariik. Eesti parlament on 101 liikmega Riigikogu. Riigikogu töötab Tallinnas Toompea lossis. Riigikogu on kõige tähtsam Eesti rahvast esindav kogu. Rahvas valib Riigikogu neljaks aastaks. Riigikogu võtab vastu kõik seadused ja tähtsad riiklikud otsused – Riigikogul on seadusandlik võim. Seaduste vastuvõtmine ja kaasajastamine on Riigikogu kõige tähtsam ülesanne. Näiteks otsustab parlament, mis makse tuleb maksta ja missuguseid toetusi riik annab. Seaduste koostamisel ja otsuste tegemisel tuleb leida enamikule sobiv lahendus, mis ei riku ka vähemuse õigusi.

Riigikogu tegevus koosneb täiskogu istungitest, komisjonide ja fraktsioonide istungitest ning tööst valijatega. Seadused ja otsused võetakse vastu Riigikogu täiskogu istungil.

Riigikogul on aastas kaks istungjärku. Kevadistungjärk kestab jaanuari teisest esmaspäevast kuni juuni kolmanda neljapäevani ja sügisistungjärk septembri teisest esmaspäevast detsembri

kolmanda neljapäevani. Kui on vaja kiireid küsimusi lahendada, korraldatakse erakorraline istungjärk.

Seadusi saab vastu võtta ka rahvahääletusel, mille korraldamise saab otsustada ainult Riigikogu. Rahvahääletuse otsus (kui üle poole rahvast on otsuse poolt hääletanud) on Riigikogule, valitsusele ja teistele riigiorganitele kohustuslik.

Riigikogu võtab vastu riigieelarve ehk otsuse, kuidas riigi raha avalike teenuste osutamiseks kasutada. Riigikogu otsustab ka riigi laenuvõtmise.

Riigikogu nimetab ametisse Riigikohtu esimehe, Eesti Panga nõukogu, riigikontrolöri, õiguskantsleri ja kaitseväge juhataja ning riigikohtu liikmed.

Riigikogu valib Eesti presidendi. Selleks peab ühe kandidaadi poolt hääletama vähemalt 68 liiget.

Riigikogu ratifitseerib ja tühistab välislepingud ja lepingud, mille rakendamiseks on vaja muuta või tühistada Eesti seadusi või võtta vastu uusi seadusi.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)

3. LUGEMINE

Loe ülesande 2 teksti uuesti ja keskendu ainult sellele tekstiosale, kus on kõige rohkem allajoonitud sõnu.

4. LUGEMINE

Pane silmad kinni ja püüa ülesandes 2 allajoonitud osa meelde tuletada. Ava silmad ja vaata uuesti teksti. Sule silmad ja korda oma tegevust.

5. KIRJUTAMINE

Kirjuta kokkuvõte, nagu sina loetust aru said.

6. SÕNAVARA

Koosta nimekiri sõnadest ja väljenditest (või lausetest), millest sa aru ei saanud.

7. LUGEMINE. PAARISTÖÖ

Võrdle ülesandes 5 tehtud kokkuvõtet paarilise omaga. Pööra tähelepanu erinevustele ja sarnasustele.

8. SÕNAVARA. RÜHMATÖÖ

Käi rühmas ringi ja võrdle tundmatute sõnade, väljendite või lausete nimekirja oma rühmakaaslaste omadega. Pane kirja info, mis sul puudub. Püüdke ühiselt arvata, mida tundmatud sõnad või väljendid tähendavad. Vajaduse korral võite kasutada sõnaraamatut.

9. LUGEMINE

Loe tekst uuesti üle ja tõmba joon alla sellele, mida juurde õppisid. Pane silmad kinni ja püüa loetut meelde tuletada.

10. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Võrdle oma kokkuvõtet tekstiga ja tee vajaduse korral täiendusi.

11. SÕNAVARA

Pane kirja teksti võtmesõnad, õpi need selgeks.

12. RÄÄKIMINE

Jutusta ülesande 11 võtmesõnade järgi ülesande 2 teksti põhjal Riigikogu tegevusest.

13. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Arva ära, mida tähendab väljend „salajane hääletamine”.

- a hääletamine, mis toimub nii, et avalikult ei ole teada, kes kelle poolt hääletab
- b hääletamine, mis korraldatakse hilja öösel, kui suurem osa inimestest on magama läinud
- c hääletamine, mis toimub nii, et rahvas sellest ei tea
- d hääletamine, mis toimub salajases kohas

14. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Loe teksti ja leia, kuidas ja kes saab Riigikogu valimistel hääletada.

Riigikogu liikmeks saab kandideerida ainult Eesti Vabariigi kodanik, kes on vähemalt 21 aastat vana. Riigikogu valitakse neljaks aastaks.

Riigikogu valimised on vabad – iga valija võib otsustada, kas ta läheb valima ja keda ta valib. See tähendab ka õigust üles seada saadikukandidaate. Hääletada saab ainult oma valimisringkonna kandidaatide poolt. Eestis on 12 valimisringkonda. See, mitu saadikukohta ringkonnal on, sõltub valimisõigusega kodanike arvust selles piirkonnas.

Valimised on üldised – kõigil valijaõigusega kodanikel on õigus hääletada.

Valimiste ühetaolisus tähendab, et kõigil valijatel on võrdselt üks hääl. Valimised on salajased, kui ei ole võimalik kindlaks teha, kelle poolt valija hääletas.

Riigikogu valimised toimuvad alati märtsikuu esimesel pühapäeval. Valimistele eelneval nädalal korraldatakse eelvalimised. Eelvalimistel saab hääletada ka väljaspool oma elukohajärgset jaoskonda. Samuti saab siis hääletada elektrooniliselt ID-kaardi abil aadressil www.valimised.ee. Esimesel Riigikogu istungil annavad kõik saadikud ametivande, milles lubavad tegutseda lähtuvalt Eesti põhiseadusest.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)

15. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Lõpeta laused ülesande 14 teksti põhjal.

- Riigikogu valimistel
- Parlament töötab
- Vabadel valimistel võib valija
- Kõigil valimisõigusega kodanikel.....
- Kõigil valijatel on
- Salajastel valimistel ei
- Valimised on
- Eelhääletada saab
- Iga Riigikogu saadik

16. GRAMMATIKA

ma-, mas-, mast-, mata-vorm

VORM	SELGITUS	NÄITELAUSE
-ma	Väljendab sihtkohta ja teise tegevuse suhtes järgnevat tegevust.	<i>Parlamendisaadik läks valijatega kohtuma.</i>
	<i>ma-vorm + s</i>	
-mas	Väljendab asukohta ja teise tegevusega samaaegset tegevust.	<i>Kui saadik oli valijatega kohtumas, toimus olulise seaduseelnõu arutamine.</i>
	<i>ma-vorm + st</i>	
-mast	Väljendab lähtekohta ja teisele tegevusele eelnenud tegevust.	<i>Parlamendisaadik ei jõudnud õigeks ajaks valijatega kohtumast tagasi, sest valijatel oli palju küsimusi.</i>
	<i>ma-vorm + ta</i>	
-mata	Väljendab tegemata tegevust.	<i>Nii jäigi saadikul oma hääl andmata.</i>

17. GRAMMATIKA

Vali ülesande 14 tekstist neli tegusõna ja moodusta neist *ma-*, *mas-*, *mast-* ja *mata-*vormid. Kasuta neid vorme lausetes. Kokku saad 16 lauset.

18. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe teksti ja leia vastused järgmistele küsimustele.

1. Kuhu kuuluvad Riigikogu liikmed?
2. Mida teevad Riigikogu alalised komisjonid?
3. Kellest koosnevad Riigikogu fraktsioonid?
4. Mille moodustavad koalitsioonierakonnad?
5. Keda kutsutakse opositsioonierakondadeks?
6. Kes võib seadusi algatada?
7. Kuidas kutsutakse seaduseelnõu arutamist?
8. Kuidas seadus vastu võetakse?
9. Missuguste seaduste vastuvõtmiseks on vaja vähemalt 51 poolthäält?
10. Millega peab oma tegevuses arvestama Riigikogu liige?
11. Mis on Riigikogu liikmele keelatud?
12. Kellena Riigikogu liige töötada ei tohi?
13. Kes asendab Riigikogu liiget parlamendis?
14. Kes võib pöörduda Riigikogu liikmete poole?

Kõik Riigikogu liikmed kuuluvad komisjonidesse. Kokku on Riigikogus 11 alalist komisjoni. Alalised komisjonid on näiteks väliskomisjon, kultuurikomisjon ja keskkonnakomisjon. Iga komisjon arutab oma valdkonna probleeme ja seaduseelnõusid. Riigikogu täiskogu hakkab küsimust alles siis arutama, kui komisjon on selle põhjalikult läbi kaalunud.

Riigikogu fraktsioonid koosnevad ühe erakonna Riigikokku valitud liikmetest. Fraktsioonides lepitakse kokku poliitilised otsused, mille alusel oma arvamus esitatakse ja hääletatakse. Erakondi, mis moodustavad Riigikogus valitsuse, kutsutakse valitsus- ehk koalitsioonierakondadeks. Need erakonnad, kes pole valitsusega seotud, on opositsioonierakonnad.

Seaduste algatamise ehk seaduseelnõu esitamise õigus on Riigikogu igal liikmel, fraktsioonil, komisjonil ja valitsusel. Tavaliselt algatab seaduseelnõu valitsus. Seaduseelnõu arutamist Riigikogus kutsutakse seaduseelnõu lugemiseks. Tavaliselt arutatakse seaduseelnõu kolmel lugemisel. Seaduse vastuvõtmiseks on vaja tavaliselt lihtthälteenamust, aga on ka seadusi, mille vastuvõtmiseks on vaja vähemalt 51 poolthäält. Sellised seadused on näiteks kodakondsuse ja riigieelarve seadus. Riigikogu liige peab oma tegevuses arvestama rahva huve. Ta on oma otsustustes vaba ja vastutab oma valijate ees. Riigikogu liige ei tohi olla üheski muus riigiametis. Näiteks ei tohi Riigikogu liige olla minister, kohtunik või mõne riigiasutuse töötaja. Kui Riigikogu liige valitakse ministriks, alustab tema asemel Riigikogus tööd asendusliige. Igaühel on õigus pöörduda Riigikogu liikmete poole isiklikult või avalikult.

19. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. SÕNAVARA

Tee ülesande 18 tekstist suuline kokkuvõte. Kasuta jutustamisel allpool olevaid sõnu ja väljendeid. Aruta need enne paarilisega läbi, et tähendust täpsustada. Vajaduse korral kasuta sõnaraamatut.

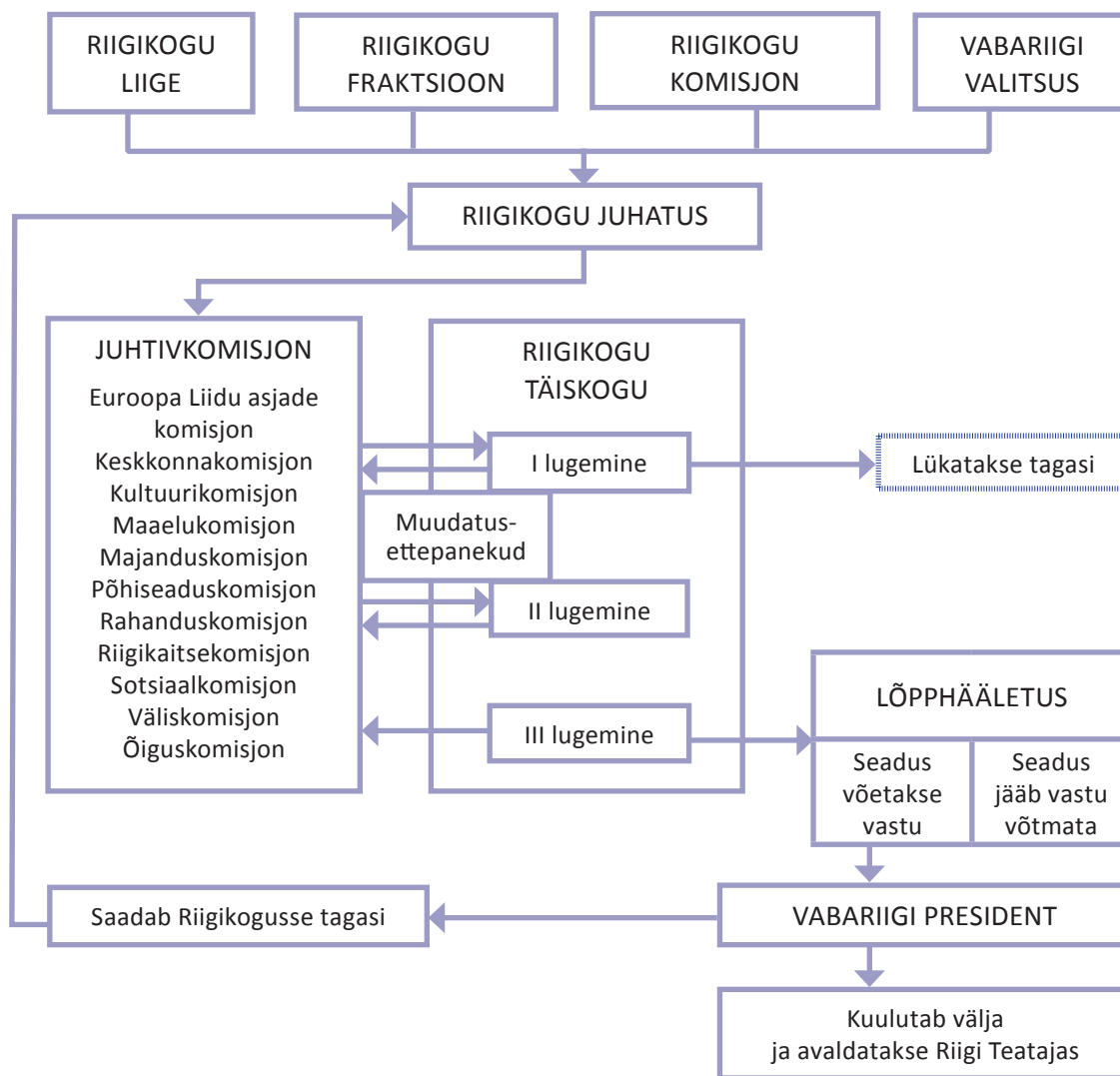
arutatakse seaduseelnõu, lükatakse tagasi, tehakse muudatusi ja parandusi, esitatakse esimesele lugemisele, president kinnitab, seadus saadetakse teisele lugemisele, parandusettepanek, kinnitatakse poolthältega, avaldatakse

20. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe ülesande 18 teksti veel kord ja lõpeta skeemi põhjal laused seaduseelnõude arutamise ja seaduse vastuvõtmisest Riigikogus. Loe oma laused ette.

- Seaduse võib algatada
- Tavaliselt algatab
- Valdkonna komisjon
- Pärast seda arutab
- Seaduseelnõu arutab
- Seda kutsutakse
- Seaduse vastuvõtmiseks
- Riigikogu liige
- Igäühel on õigus

Seaduseelnõu menetlemine Riigikogus

21. RÄÄKIMINE. KIRJUTAMINE. RÜHMATÖÖ

Küsi rühmakaaslastelt küsimustele vastuseid.

1. Kes on Eesti Vabariigis kõrgeima võimu kandja?
2. Kui vanalt tohib kandideerida Riigikogu valimistel?
3. Kuidas saavad Eesti kodanikud kõrgeimat riigikogu liikmet valima?
4. Kes tohivad kandideerida Riigikokku?.....
5. Kes otsustab rahvahääletuse korraldamise?.....
6. Kui tihti valitakse Riigikogu?.....
7. Millal toimuvad Riigikogu valimised?.....
8. Kes kinnitab riigieelarve?.....
9. Mis on riigieelarve?.....
10. Mitu liiget on Riigikogus?.....
11. Kuidas toimub seaduseelnõude hääletamine Riigikogus?.....
12. Kas minister tohib olla ka Riigikogu liige?.....

22. RÄÄKIMINE

Räägi, missugused vastused rühmast said. Missugune küsimus oli kõige keerulisem? Millele sa ise vastata ei osanud?

23. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Koosta vastus ajakirjaniku küsimusele „Kuidas veedad oma päeva saadikuna Riigikogus?“, nagu oleksid ise saadik.

24. KEELEKESKKOND

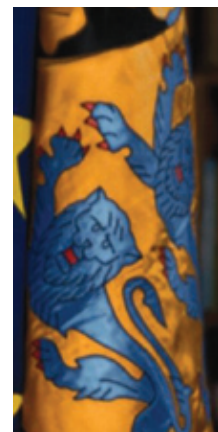
Mine veebilehele www.riigikogu.ee ja uuri, mitu fraktsiooni on praeguses Riigikogus. Missugused need on? Mis on parlamendirühm?

Eesti Vabariigi president

Eesmärgid **Õppija oskab:** selgitada Eesti presidendi rolli ja õigusi, rääkida tema ülesannetest, nimetada Eesti seniseid presidente; kasutada tegusõnade *saama, tegelema, töötama, õppima, tegutsema* reksiooni.

Õppija teab: presidendi valimise aluseid, Eesti seniseid presidente ja nende elulugusid, presidendi ülesandeid.

Uued sõnad ja väljendid: valimiskogu, sünnijärgne, ametiaeg, rahvusvaheline suhtlemine, esindama, välja kuulutama, on kooskõlas, laiali saatma, erakorralised valimised, umbusaldust avaldama, Riigikohus, kohtunik, õiguskantsler, riigikontrolör, saadik, suursaadik, sihtasutus, diplomaat, volikiri, surma mõistma, humoorikas, teravmeelne, heaks kiitma.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Tuleta meelde või uuri tööraamatust, missugustest Eesti presidentidest oled juba kuulnud või lugenud.

2. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Leia lauselõppudele teksti alt sobivad algused.

1. Eesti riigipea.
2. riigi tseremoniaalne esindaja.
3. Riigikogus või valimiskogus.
4. hääletama vähemalt 68 Riigikogu liiget.
5. ainult presidendi valimiseks.
6. ja kohaliku omavalitsuse volikogude esindajad.
7. 40 aastat vana ja sünnijärgne Eesti Vabariigi kodanik.
8. viis aastat.
9. kauem kui kaks ametiaega järjest.

Eestis on president eelkõige ..., Vabariigi President on ..., President valitakse ..., Valimiseks peab ühe presidendikandidaadi poolt ..., Valimiskogu moodustatakse..., Keegi ei tohi president olla ..., Valimiskokku kuuluvad Riigikogu liikmed ..., Presidendiks kandideerija peab olema vähemalt ..., Presidendi ametiaeg kestab ...

3. LUGEMINE

Loe teksti ja pane igale lõigule pealkiri.

President esindab riiki rahvusvahelises suhtlemises. President nimetab ametisse Eesti diplomaatilised esindajad, võtab vastu Eestisse saadetud diplomaatide volikirjad.

Kui Riigikogu on seaduse vastu võtnud, saadetakse see Vabariigi Presidendile. President kuulutab seaduse välja, kui see on põhiseadusega kooskõlas, või saadab selle Riigikokku parandamiseks. Ükski seadus ei hakka kehtima enne, kui president pole seda välja kuulutanud ja seda pole Riigi Teatajas avaldatud. Kui Riigikogu võtab uuesti sama seaduse vastu, peab president selle kinnitama või otsima abi Riigikohtust.

Presidendil on õigus Riigikogu laiali saata ja kuulutada välja erakorralised valimised, kui Riigikogu on avaldanud umbusaldust valitsusele või peaministrile. President määrab ka peaministrikandidaadi. Tavaliselt saab selleks valimised võitnud erakonna esimees. Kui peaministrikandidaadi on heaks kiitnud ka Riigikogu, esitab ta presidendile ametisse nimetamiseks uue valitsuse koosseisu. President teeb peaministri ettepanekul ka muudatusi valitsuses, vabastab ametist ja nimetab ametisse ministreid.

President teeb Riigikogule ettepaneku kõrgete riigiametnike ametisse nimetamiseks. Näiteks esitab ta Riigikogule Riigikohtu esimehe, Eesti Panga Nõukogu esimehe, riigikontrolööri ja õiguskantsleri kandidaadid. President nimetab Riigikohtu ettepanekul ametisse kohtunikud.

President annab üle riiklikud autasud ehk teenetemärgid. Eestis antakse välja kuut liiki teenetemärke. Kõrgeim neist, mida Eesti kodanikule antakse, on Riigivapi teenetemärk. Eesti riigile osutatud teenete eest välismaalastele antav kõrgeim autasu on Maarjamaa Risti teenetemärk.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)

4. SÕNAVARA

Tõlgi sõnaraamatu abil ülesande 3 tekstis allajoonitud sõnad. Missugustes tekstides neid sõnu tavaliselt kohtab? Vali loetelust.

luuletustes	ajaleheartiklites
kasutusjuhendites	uudistes
ilukirjanduses	kuulutustes
reklaamides	

5. SÕNAVARA. KEELEKESKKOND

Leia virtuaalsest või paberajalehest uudistekst, kus esineb vähemalt viis ülesande 3 tekstis allajoonitud sõna. Loe need laused ette.

6. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Koosta ülesannete 2 ja 3 põhjal loend presidendi ülesannetest.

7. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Tõmba valele lausele joon alla. Paranda sisulised vead.
Vajaduse korral loe veel kord ülesande 3 teksti.

1. President valib valitsuse.
2. Eesti presidendil on õigus ise muuta valitsuse koosseisu.
3. President nimetab ametisse kõrged riigiametnikud.
4. President on täidesaatva võimu osa.
5. President nimetab ametisse kohtunikud.
6. President nimetab ametisse saadikud ja suursaadikud.
7. President annab eestlastele Maarjamaa Risti.
8. President kuulutab seadused igal juhul välja.
9. President võib Riigikogu laiali saata.

8. LUGEMINE

Loe tekste Eesti presidentide kohta ja leia:

1. Kes Eesti presidentidest on tundnud huvi soome-ugri rahvaste vastu?
2. Kes on olnud seotud põllumajandusega?
3. Kes on pärit õigeusklikust perest?
4. Kes on olnud Eesti Vabariigi valitsuses välisminister?
5. Kes on töötanud ajakirjanikuna?
6. Kes on elanud välismaal?
7. Kes on valimistel omavahel konkureerinud?

Konstantin Päts (.....) sündis Pärnumaal.

Konstantin Päts oli õigeusklik. Ta õppis kohalikes kihelkonnakoolides, Riia vaimulik seminaris, Pärnu gümnaasiumis ja Tartu ülikooli õigusteaduskonnas. Päts töötas Tallinnas advokaadi abilisena, andis välja ja toimetas ajalehte Teataja. 1905. aastal sai Pätsist Tallinna linnaape abi ja linnaape kohusetäitja. 1905. aastal mõisteti ta surma. Päts põgenes Šveitsi ja hiljem Soome. Seal kirjutas ta ajaleheartikleid ja põllumajandust puudutavaid kirjatöid. Päts osales soome-ugri rahvastega tegeleva Fenno-Ugria sihtasutuse rajamisel ning oli selle esimees. Koos Johan Laidoneriga korraldas Konstantin Päts 1934. aastal sõjaväelise riigipöörde, et vältida vabadussõjalaste võimulesaamist ja kindlustada oma poliitilist tulevikku. Riigikogu saadeti laiali, poliitilisi vabadusi piirati. Päts valitses riiki peaministrina riigivanema ülesannetes, riigihoidjana ja alates 1938. aastast kuni Nõukogude Liidu okupatsiooni alguseni presidendina. Päts vahistati 1940. aastal ja küüditati koos perega. Seejärel oli ta vang Ufas, Baškiirias ja Kaasani vanglahaiaglas. Lühikeseks ajaks toodi Päts Eestisse, kuid viidi kiiresti uuesti Kalinini oblasti psühhiaatriaiglasse, kus ta ka suri. Vaimuhaige Päts ei olnud. Psühhiaatriaigla oli mugav koht tülika riigipea paigutamiseks. 1990. aastal maeti Konstantin Pätsi säilmed ümber Tallinna Metsakalmistule.

Lennart Meri (.....) isa oli diplomaat ja viibis tihti välismaal, seepärast käis Lennart Meri koolis Saksamaal ja Prantsusmaal, kuid lõpetas gümnaasiumi Tallinnas. Lapsepõlvest on pärit ka tema väga hea keelteoskus. Lennart Meri rääkis vabalt inglise, prantsuse, saksa, soome ja vene keelt. 1941. aastal küüditati pere Siberisse. Pärast Siberist naasmist õppis Lennart Meri Tartu ülikoolis ajaloolaseks, pärast lõpetamist ei lubatud tal aga ajaloolasena töötada. Sellepärast töötas ta teatris Vane muine ja Eesti Raadios toimetajana. Lennart Meri kirjutas ajaleheartikleid, reisikirju, novelle, esseesid ja filmistsenaariume. Ta oli Eesti Kirjanike Liidu liige. Lennart Meri on teinud ka mitmeid filme, tema dokumentaalfilm „Linnutee tuuled” sai New

Yorgi filmifestivalil hõbemedali. Lennart Meri on teinud palju soome-ugri rahvaste tutvustamiseks maailmas. Lennart Meri tegutses Eesti välisministrina ja Eesti suursaadikuna Soomes. 1992. aastal kandideeris Lennart Meri presidendiks, kaotas esimeses voorus Arnold Rüütlikele, kuid valimiskogu valis ta presidendiks. Merist sai esimene demokraatlikult valitud Eesti president. 1996. aastal sai ta presidendiks teiseks ametiajaks. Presidendina tegi ta väga palju ära Eesti tutvustamiseks ning aitas riigis stabiilset demokraatiat kehtestada. Ta oli tuntud teravmeelsete ütluste ja humoorikate tegude poolest. 1998. aastal valis Prantsuse ajaleht La Vie Lennart Meri aasta eurooplaseks. Pärast presidendiametit jätkas Lennart Meri aktiivset ühiskondlikku tegevust. 2001. aastal valiti Lennart Meri Eesti Teaduste Akadeemia liikmeks. 2009. aasta 29. märtsil anti Tallinna Lennujaamale Lennart Meri nimi.

Arnold Rüütel (.....) on sündinud Saaremaal õigeusklikus peres. Arnold Rüütel õppis Jäneda põllumajandustehnikumis. Pärast lõpetamist töötas ta Saaremaal agronoomi ja õpetajana. Seejärel töötas ta Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Teadusliku Uurimise Instituudis peazootehnikuna ja seejärel direktorina. Hiljem õppis ta Eesti Põllumajanduse Akadeemias agronoomiks. 1969. aastal valiti Arnold Rüütel Eesti Põllumajanduse Akadeemia rektoriks, ta tegeles aktiivselt ka teadustööga. Ta on tegutsenud Eesti Looduskaitse Seltsi esimehena ning olnud Forseliuse Seltsi esimees. Arnold Rüütel asutas Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituudi, ta on ülemaailmse Rohelise Risti Eesti rahvusliku organisatsiooni president. See

organisatsioon on tegeleenud Eestimaa puhastamisega Nõukogude armee poolt tekitatud reostusest. Arnold Rüütel on tegutsenud ka liikumise Hoiu Eesti Merd esimehena. See liikumine tegeleb Eesti rannajoone heakorra ja väikesadamatega. Arnold Rüütel kuulub 1999. aastal valitud 20. sajandi suurkujude hulka ja ta on valitud ka aasta inimeseks. Alates 1971. aastast oli Arnold Rüütel Eesti Kommunistliku Partei Keskkomitee liige, 1983. aastast alates oli ta Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees. Ta töötas ülemnõukogu viimase esimehena kuni uue Riigikogu ametisse astumiseni 1992. aastal. Rüütli oli oluline roll Balti riikide iseseisvusvõitluses. 1992. aastal kandideeris ta Eesti Vabariigi presidendini ametikohale, sai esimeses voorus 43% Riigikogu häältest, kuid kaotas valimiskogus Lennart Merile. 1995. aastal sai temast rekordarvu häältega Riigikogu liige. 2001. aastal sai Arnold Rüütlist Eesti Vabariigi president. 2006. aastal andis ta presidendiameti üle Toomas Hendrik Ilvesele.

Toomas Hendrik Ilves (.....) sündis Stockholmis. Alates 2006. aastast on ta Eesti Vabariigi president, sest ta on sünnijärgselt Eesti Vabariigi kodanik. Toomas Hendrik Ilves on õppinud psühholoogiat Columbia ja Pennsylvania ülikoolis. Ta on töötanud teadlasena Columbia ülikoolis ja Kanadas Vancouveri kirjanduskeskuses. Ta on olnud raadio Vaba Euroopa analüütik, hiljem sai temast Vaba Euroopa Eesti toimetuse direktor. Ilves on töötanud Eesti Vabariigi suursaadikuna Mehhikos, USA-s ja Kanadas ning olnud kahel korral Eesti Vabariigi välisminister. Aastatel 2004–2006 oli ta Euroopa Parlamendi liige. 2006. aasta presidendivalimistel kandideeris Toomas Hendrik Ilves valimiskogus koos Arnold Rüütliga ning võitis valimised vajalike poolthältega.

9. SÕNAVARA. PAARISTÖÖ

- A. Jagage paarilisega tekstid omavahel ning koostage mõlemad sõnaloend kahe teksti sõnadest, mida te ei tea. Vahetage sõnaloendid ja kirjutage kaaslase nimekirja sõnade tähendused, mida teate.
Vahetage sõnaloendeid taga- ja eesistujatega. Kirjutage sinna nende sõnade tähendused, mida teate.
- B. Vaadake oma sõnaloend üle. Leidke ülejäänud sõnade tähendused sõnaraamatust.

10. RÄÄKIMINE

Jutusta ülesande 8 põhjal mina-vormis, nagu oleksid ise üks Eesti presidentidest. Kasuta seejuures ka ülesandes 2 loetut. Kaaslased peavad ära arvama, kellega on tegemist.

Nt *Ma olen sündinud 23. veebruaril Pärnumaal.*

11. GRAMMATIKA

Koos tegusõnadega *saama*, *tegelema*, *töötama*, *õppima*, *tegutsema* kasutatakse käändsõna järgmistes käänetes:

saama kelleks? milleks? (saav)

saama kellest? millest? (seesütlev)

tegelema millega? (kaasaütlev)

õppima kelleks? (saav)

õppima mida? (osastav – kestev tegevus)

õppima (ära/selgeks/pähe) mille?

(omastav – lõpetatud tegevus)

õppima kus? (seesütlev, alalütlev)

töötama kellenä? (olev)

töötama kus? (seesütlev, alalütlev)

tegutsema kellenä? (olev)

tegutsema kus? (seesütlev, alalütlev)

Ta sai suureks meheks.

Temast sai suur mees.

President tegeleb paljude küsimustega.

Lennart Meri õppis ajaloolaseks.

Lennart Meri õppis ajalugu.

Poiss õppis luuletuse ära/selgeks/pähe.

Lennart Meri õppis Tartu ülikoolis.

Ta õppis varakult lugema.

Ta töötab osakonnajuhatajana.

Ta töötab büroos osakonnajuhatajana.

Ta on tegutsenud sotsiaaltöötajana.

Ta on tegutsenud Kanadas ja Mehhikos.

12. GRAMMATIKA

Leia ülesande 8 tekstist kõik tegusõnad *saama, tegelema, töötama, õppima* ja tõmba neile koos nende juurde kuuluva sõnaga joon alla.

13. GRAMMATIKA. KIRJUTAMINE

Koosta laused kõigi ülesandes 11 olevate sõnaihenditega. Võid kasutada ühes lauses ka mitut vormi. Seo laused jutukeseks.

14. KIRJUTAMINE

Kirjuta luuletus Eesti presidendist nii, et alustad iga rida etteantud tähega.

P
R
E
S
I
D
E
N
T

15. KIRJUTAMINE. RÜHMATÖÖ

Valige välja kõige rohkem meeldinud read ja koostage neist rühma ühine luuletus.

16. KIRJUTAMINE

Koosta kirjalikult viis küsimust ühele Eesti senistest presidentidest.

17. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Esita küsimused paarilisele. Paariline vastab küsimustele kui president. Vasta ise paarilise küsimustele. Vajaduse korral otsige küsimustele vastuseid internetist.

18. RÄÄKIMINE. ROLLIMÄNG. PAARISTÖÖ

Koostage dialoog, kasutades 16. teema tekste.

Konstantin Päts	Toomas Hendrik Ilves
<ul style="list-style-type: none"> • Tervitad ja tutvustad ennast. • Tahad teada, mida teeb praegune president. • Avaldad oma arvamust praeguse presidendivõimu kohta. • Räägid, mis juhtus aastatel 1938–1939. • Küsid Eesti tuleviku kohta. • Jätad hüvasti. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tervitad ja tutvustad ennast. • Jutustad oma tegevusest ja õigustest ning presidendi kohustustest. • Küsid, mis oli põhjuseks, et Päts parlamendi laiali saatis ja erakonnad ära keelas. • Räägid Eesti tulevikuplaanidest. • Jätad hüvasti.

19. RÄÄKIMINE

Jutusta, mida teeksid, kui oleksid Eesti Vabariigi president. Tuleta meelde tingivat kõneviisi.

20. KUULAMINE

Kuula teksti ja leia vastuse juurde sobiv küsimus.

- Milliseid riike sa veel tead?
- Kui vana on sinu praegune kodu?
- Kas sulle meeldib siin?
- Kuidas Asko nii palju asju teab?
- Mis sind huvitab?
- Kelleks sa suurena saada tahad?
- Kas sa tead ka, missugused valimised tulevad?
- Kas sa telerist presidendi vastuvõttu ka vaatasid?
- Kas sa tahaksid presidendi vastuvõtule minna?
- Kas on midagi, mida sa muudaksid, kui oleksid näiteks Riigikogus või koguni Eesti president?

21. KUULAMINE

Kuula teksti ja ütle:

- Kui vana on lastekodu, kus poiss elab?
- Missuguseid riike Ahto tunneb?
- Kelleks Ahto saada tahab?
- Kellena ta tahab presidendi vastuvõtule minna?
- Mida ta Eestis paremaks teeks?

22. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Nimeta kolm asja, mida sina Eestis paremaks teeksid.

23. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Vasta õpitu põhjal küsimustele.

- Kes tohib kandideerida Eesti presidendiks?
- Kes valib Eesti presidendi?
- Kes nimetab ametisse valitsuse?
- Kui kauaks valitakse Eesti Vabariigi president?
- Mida teeb president üks kord aastas?
- Millal on seadus vastu võetud?
- Kellel on õigus valitsus laiali saata?

24. KEELEKESKKOND

Leia veebist kõigi Eesti presidentide sünniajad, kirjuta need punktiirile presidentide nimede juurde. Leia iga presidendi kohta üks sind huvitav fakt ja koosta selle kohta küsimus. Esita see järgmisel korral kaaslastele.

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: jutustada Vabariigi Valitsuse ülesannetest ja tegevusest, selgitada skeemi järgi Eesti kohtusüsteemi ja koostada valitsuse ülesannete kohta tegevuste skeemi; kasutada õigesti tegusõnade *sõltuma, aitama, rahul olema, käima ja minema* rektsiooni.

Õppija teab: Eesti Vabariigi valitsuse ülesandeid ja õigusi, Eesti kohtusüsteemi ülesehitust.

Uued sõnad ja väljendid: peaminister, majandusminister, haridusminister, kultuuriminister, välisminister, äriühing, juhtorgan, portfelli minister, riigiasutus, riigivõimu teostama, riigikantselei, vaidlus, õigusi rikkuma, vaidlust lahendama, maakohus, ringkonnakohus, halduskohus, Riigikohus, kuritegu, süütuse presumpatsioon, toimepanemine, süüdi mõistma, süütu, karistus, inimsusevastane, inimõigus, sõjakuritegu, genotsiid, sätestama, eelnõu, otsust langetama, aeguma, jõustuma, õigeks mõistma, vastust andma, edasi kaebama.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Kas sa tead, kes on praegu ... ?

Eesti Vabariigi peaminister
välisminister
haridusminister
kultuuriminister
majandusminister

2. LUGEMINE

Loe teksti ja leia sellest info, mis on sulle tuttav. Tõmba joon alla neile osadele, mis on tekstis kõige olulisemad.

Valitsuse moodustavad peaminister ja ministrid. Peaminister juhib valitsuse istungeid ja esindab valitsust. Minister juhib ministeeriumi ja esindab Eestit oma valdkonnas Euroopa Liidu Nõukogus. Valitsuse liige ei tohi olla muus riigiametis. Ta ei tohi kuuluda ka äriühingu juhtorganisse.

Igal ministeeriumil on oma valitsemisala ehk vastutusvaldkond, millega ta tegeleb. Lisaks võib ministeeriumide valitsemisalas olla muid riigivõimu teostavaid riigiasutusi – ameteid ja inspektsioone. Valitsust, peaministrit ja portfelli ministreid teenindab ja toetab riigikantselei.

Valitsuse peamine ülesanne on korraldada seaduste täitmist. Selleks on valitsusel õigus välja anda õigusakte, milleks on määrused ja korraldused. Õigusakte saab valitsus vastu võtta ainult siis, kui seaduses on selgelt öeldud, et valitsus peab seda tegema. Näiteks on Riigikogu vastu

võtnud liiklusseaduse, kus on sätestatud põhilised nõuded liikluse korraldamiseks ja liiklusohutuse tagamiseks Eestis. Seaduses on öeldud, et täpse liikluskorra kehtestab valitsus. Valitsus on võtnud vastu määruse „Liikluseeskiri”, mis on kõigile Eesti teedel liiklejatele kohustuslik.

Valitsus koostab riigieelarve eelnõu ning esitab selle Riigikogule. Tavaliselt alustatakse järgmise aasta riigieelarve koostamist juba kevadel. See esitatakse Riigikogule hiljemalt oktoobri alguses. Valitsuse liikmetel on õigus osaleda Riigikogu ja selle komisjonide istungitel ja seal sõna võtta.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)
ja Interneti materjalide põhjal

3. SÕNAVARA

Vali väljendile õige tähendus.

portfellita minister	minister, kellel ei ole kotti minister, kellel on vähe ülesandeid minister, kelle valitsusalas ei ole ministeeriumi
istuv president	president, kelle valitsemisaeg parajasti on president, kes on istet võtnud presidendiportree
õigusakt	alasti modell, kelle õigusi on rikutud määrused, korraldused, eeskirjad mapp määruste hoidmiseks

4. KIRJUTAMINE. LUGEMINE

Koosta ülesande 2 alusel skeem valitsuse struktuuri ja ministrite ülesannete kohta, kasutades järgmisi küsimusi.

- Kes juhib valitsust?
- Missugused ministrid kuuluvad valitsusse?
- Missuguse valdkonna eest mingi minister vastutab?
- Mis on iga ministri ülesanded? Kes teenindab valitsust?

5. RÄÄKIMINE

Jutusta ülesande 4 skeemi järgi valitsuse ülesannetest.

6. LUGEMINE

Sobita amet ja inspeksioon sobiva ministeeriumi juurde.

Amet	Ministeerium	Inspeksioon
Kaitseressursside amet	Haridus- ja Teadusministeerium	Keeleinspeksioon
Muinsuskaitseamet		
Keskkonnaamet	Justiitsministeerium	
Maa-amet		
Konkurentsiamet	Kaitseministeerium	
Lennuamet		
Maanteeamet	Keskkonnaministeerium	
Patendiamet		
Tarbijakaitseamet	Kultuuriministeerium	Keskkonna-inspeksioon
Veeteede Amet		
Tehnilise Järelevalve Amet	Majandus- ja Kommunikatsiooni-ministeerium	
Ravimiamet		
Sotsiaalkindlustusamet		
Terviseamet	Põllumajandusministeerium	
Kaitsepolitsei amet		
Politsei- ja Piirivalveamet	Rahandusministeerium	
Päästeamet		
Maksu- ja Tolliamet	Siseministeerium	
Statistikaamet		
Põllumajandusamet	Sotsiaalministeerium	
Veterinaaramet		
Tebeamet	Välisministeerium	
Riigi Infosüsteemide Amet		

7. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Korrasta sõnad lauseteks. Pane õiged kirjavahemärgid.

1. Tulevased valitsuse annavad liikmed ees Riigikogu ametivande.

.....

2. Valitsusele Vabariigi kuulub riigivõim täidesaatev.

.....

3. See tähendab, et kogumist, korraldab täitmist valitsus seaduste ja maksude korrakaitset.

.....

4. Valitsus otsused valitsusliikmete oma häälteenamusega teeb istungil.

.....

5. Valitsusel algatada õigus ka seaduseelnõusid on.

.....

6. Valitsuse istung tavaliselt kinnine on.

.....

7. Istung Stenbocki majas enamasti Tallinnas toimub Toompeal.

.....

8. Eesti kasutab valitsus infosüsteemi alates istungite valitsuse 2000. aastast.

.....

8. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Loe ülesande 7 teksti. Jutusta, mida teada said.

9. RÄÄKIMINE

Mida sa teeksid, kui oleksid Eesti Vabariigi peaminister?

10. GRAMMATIKA

Tegusõnade **sõltuma**, **aitama**, **rahul olema**, **käima** ja **minema** rektsioon.

käima kus?

minema kuhu?

sõltuma kellest? millest?

aitama keda? mida?

rahul olema kellega? millega?

jääma kuhu?

NB! *Jäin haigeks, sain terveks.*

Käin tihti Kadriorus muuseumis.

Lähen hommikul jalgsi tööle.

Kohtuniku otsus ei sõltu kellegi soovist või sisetundest.

Las ma aitan sind!

President oli parlamendi otsusega rahul.

Jäin terveks suveks suvilasse.

11. GRAMMATIKA. KUULAMINE

Kuula teksti ja vali fraasidest õige. Jooni see alla.

- 1 Viljandimaa talule, Viljandimaa talus, Viljandimaa tallu
- 2 Riigikogu istungil, Riigikogu istungile, Riigikogu istungi
- 3 ühe inimese soovist, ühe inimese sooviga, ühe inimese soovile
- 4 sind, sulle, sinu
- 5 tulemusele rahul, tulemuseta rahul, tulemusega rahul
- 6 koju lauale, kodus laual, koju laual

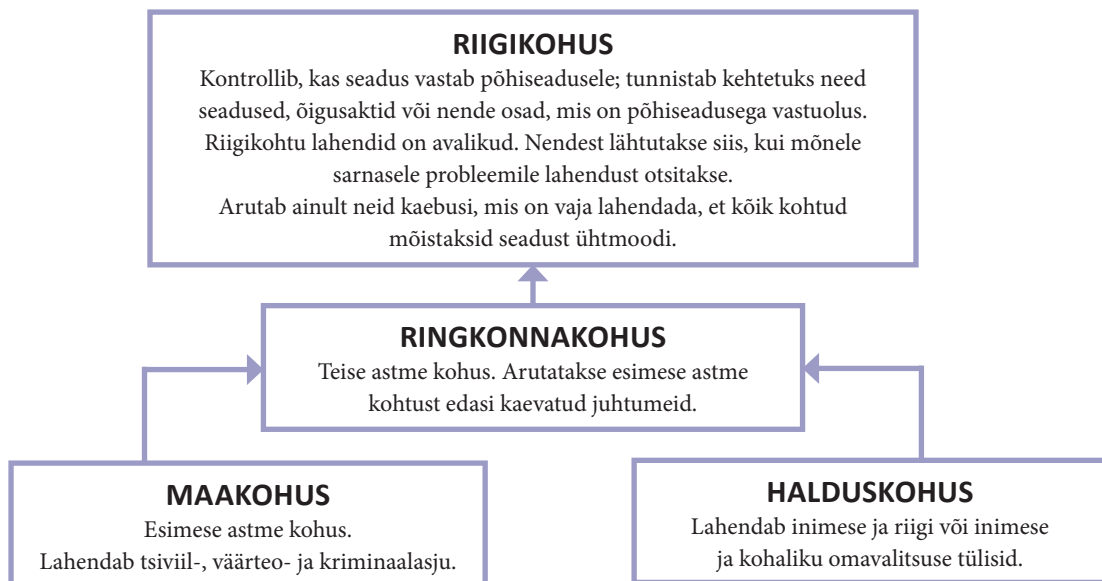
12. GRAMMATIKA. SÕNAVARA

Koosta ülesande 10 sõnadega oma laused nii, et saaksid jutukese.

Lauses peab olema vähemalt viis sõna.

13. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Vaata skeemi ja jutusta, kuidas on Eesti kohtusüsteem üles ehitatud. Mitmeastmeline see on? Missugused on erinevate instantside ülesanded ja seosed.

Lahutuste, varguste, röövimiste ja tapmistega tegeleb esimese instantsina maakohus. Valesti arvestatud parkimistrahvide ja maksuvaidlustega tegeleb aga halduskohus. Eestis on neli maakohut ja kaks halduskohut. Ringkonnakohtuid on kaks – Tallinnas ja Tartus. Riigikohus asub Tartus Toomemäel Lossi tänaval, Ingli- ja Kuradisilla vahel. Kohtute juures tegutsevad ka **kinnistusosakonnad ja registriosakonnad**, mis alluvad kohtudirektorile. Kinnistusosakonnad peavad kinnistusraamatut ja abieluvararegistrit, registriosakonnad äriregistrit, mittetulundusühingute regitrit, kommertspandiregistrit ja laevakinnistusraamatut.

14. RÄÄKIMINE. LUGEMINE

Vasta ülesande 13 skeemi põhjal küsimustele.

- a Missuguse kohtu poole tuleb pöörduda, kui on vaja võlga sisse nõuda?
- b Missuguses kohtus lahendatakse tüli valla ja maaomaniku vahel?
- c Missugune kohus lahutab abielu?
- d Missuguse kohtu poole tuleb pöörduda, kui on vaja edasi kaevata maakohtu otsust?
- e Missugune on kõige kõrgem kohus Eesti Vabariigis?
- f Kuhu saab edasi kaevata ringkonnakohtu otsust?

15. LUGEMINE

Sobita lausepooled.

a Igal Eesti kodanikul ja mittekodanikul on õigus pöörduda kohtusse,	1 saab lõpliku otsuse langetada kohus.
b Ainult kohus saab mõista kuriteo eest karistuseks	2 põhiseaduse ja teiste seaduste kohaselt.
c Kohus mõistab õigust	3 ühestki teisest institutsioonist ega riigiasutusest.
d Kõigil juhtudel, kui inimese õigusi on rikutud,	4 nimetatakse kohtunik ametisse terveks eluks.
e Kohtu otsused on kooskõlas	5 teda ametisse nimetanud isikule ega kõrgemale kohtule.
f Kohtu otsus on sõltumatu	6 et Euroopa Liidu õigusakte mõistetakse ja rakendatakse ühtmoodi kõigis liikmeriikides.
g Selleks, et kohus saaks olla sõltumatu,	7 peab inimese kaebus olema läbinud kõik kohtuastmed nii, et Eestis ei ole end võimalik enam kaitsta.
h Erinevalt teistest riigiametnikest ei allu kohtunik	8 vabadusekaotuse.

i Euroopa Kohus tagab,	9 ehk lõplikult otsustab kõik vaidlused kohus.
j Euroopa Inimõiguste Kohus on	10 Euroopa Nõukogu inimõiguste kaitse asutus.
k Enne kui pöörduda Euroopa Inimõiguste Kohtusse,	11 kui rikutakse tema õigusi või vabadusi või kui on vaja lahendada vaidlus.

16. LUGEMINE. SÕNAVARA

Vali õige lauselõpp.

1. Kohus on oma tegevuses (sõltuv, sõltumatu, sõltlane).
2. Kohtutele kuulub (kohtuvõim, kohtualune, kohtunik).
3. Kohtu otsus sõltub (kohtuniku tujust, valitsuse käsust, seadusest).
4. Kohtunik nimetatakse ametisse (viieks aastaks, kümneks aastaks, terveks eluks).
5. Euroopa Inimõiguste kohtusse võib pöörduda (kui kaebus on läbinud kõik Eesti kohtuastmed, iga inimene otsekaebusega, siis kui Euroopas reisida).

17. SÕNAVARA

Leia ülesande 15 tekstist kõik sulle tundmatud sõnad. Tõlgi need sõnaraamatu abil ja sea tähestikulisse järjekorda.

18. SÕNAVARA. PAARISTÖÖ

Leidke ülesande 19 tekstist järgmised väljendid ja sobitage need tähendusega.

jõustuma	esialgne seaduse plaan või kava
eelnõu	otsust tegema
otsust langetama	vanaks muutuma, kehtivust kaotama
aeguma	määrama
sätetama	kaebusega järgmise kohtuastme poole pöörduma
kuriteo toimepanemine	otsustama, et süüdistatav on süüdi
õigeks mõistma	vastama
vastust andma	leidma, et süüdistatav ei ole süüdi
kohtuotsust edasi kaebama	kuriteo sooritamine
süüdi mõistma	kehtima hakkama

19. LUGEMINE.

Sobita põhiseaduslik õigus ning selle selgitus.

Eesti on õigusriik ja siin kehtib süütuse presumpatsioon.	Kui seadust muudetakse kergemaks, siis peab kergema karistuse määrama ka kõigile varem karistatud inimestele.
Kedagi ei tohi karistada karmimalt, kui seda nägi ette seadus, mis kehtis kuriteo toimepanemise ajal.	See tähendab, et keegi ei ole kuriteos süüdi enne, kui kohus on ta süüdi mõistnud ja süüdimõistev kohtuotsus on jõustunud. Selle põhimõtte vastu eksijal tuleb kohtus vastust anda. Sellega tuleb arvestada ka meedial. Ei tohi nõuda, et süüdistatav isik hakkaks tõendama oma süütust.
Ühtki inimest ei saa süüdi mõista ega karistada teo eest, mis toimepanemise ajal ei olnud kuritegu.	See annab inimesele kindlustunde, et karistust, mille ta sai, ei saa karmimaks muuta ja et pärast seda, kui ta on lõplikult õigeks mõistetud, ei saa talle uut süüdistust samas asjas esitada. Raskema karistuse võib määrata ainult kohus, kui otsus kaevatakse edasi järgmise astme kohtusse.
Kedagi ei saa anda teist korda kohtu alla ega karistada teo eest, milles ta on lõplikult süüdi või õigeks mõistetud.	Eestis ei aegu ainult inimsusevastased kuriteod, sõjakuriteod ja genotsiid.

20. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Otsusta ülesandes 19 loetu põhjal, missugune lause on õige.

1. Ajalehed tohivad avaldada artikleid, kus kuriteos kahtlustatavast kirjutatakse, nagu oleks ta juba süüdi mõistetud.
2. Süüdistatava ülesanne on tõestada oma süütust.
3. Prokuröri ülesanne on tõestada inimese süüd.
4. Küüditamise korraldamise kuritegu ei aegu.
5. Kui inimene on mõistetud teo eest õigeks, saab teda sama teo eest uuesti kohtu alla saata.

21. KIRJUTAMINE

Kirjuta 10-lauseline kokkuvõte Eesti Vabariigi kohtusüsteemist ja Eesti kui õigusriigi toimimisest.

22. RÜHMATÖÖ

- A. Leppige kokku, kumb rühmadest koostab viktoriiniküsimused kohtusüsteemi ja õigusriigi kohta ja kumb valitsuse kohta.
- B. Koostage rühmaga kuus küsimust.
- C. Korraldage viktoriin, kus kumbki rühm vastab teise rühma küsimustele.
- D. Tehke viktoriiniküsimustest kokkuvõte, selgitage välja võitja.

23. KEELEKESKKOND

Mine Vabariigi Valitsuse kodulehele www.valitsus.ee ja leia:

- Mitu ministeeriumi on Eestis?
- Mitu ministrit on Eestis?
- Missugused ametid kuuluvad kultuuriministeeriumi ja majandus- ja kommunikatsiooni-ministeeriumi valitsusalasse?
- Millega tegeleb haridus- ja teadusministeerium?

Inimeste põhiõigused, vabadused ja kohustused

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: nimetada, missugused on inimeste põhilised õigused ja vabadused Eestis; leida sünonüüme tekstis esinevatele sõnadele; moodustada ja kasutada sisseütleva käände lühikest vormi.

Õppija teab: kuidas Eestis kaitstakse demokraatlikke õigusi ja vabadusi.

Uued sõnad ja väljendid: vabadust võtta, kuritegu, viivitamatult, teavitama, turvaline, diskrimineerima, veendumus, meedia, järgima, austama, käsitlema, puutumatus, vabaabiolu, hooldaja, suhe, suhtlema, eraelu, sekkuma, läbi otsima, tungima, loata, kohustus, vabadus, abivajaja, töövõimetus, ülalpeetav, ülalpidamiskohustus, vanemaõigus, rahumeelne, häirima, südame-tunnistus, usuvabadus, usutalitus, riigikirik, kunstiteos, väljendusvabadus, au haavama, väärikus, kõlblusnorm, kinnipeetu, volinik, sooline võrdõigusslikkus, taga kiusama, noortejõuk, järgima.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Mis seostub sul mõistega demokraatia?
Täida mõtteskeem.

2. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Kuula teksti ja leia, kuidas jaotatakse Eestis inimeste õigused ja vabadused.

3. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Kuula teksti veel kord ja leia, mille poolest erinevad üldised inimõigused kodanikuõigustest. Kasuta siinseid sõnu ja väljendeid.

4. LUGEMINE

Loe teksti ja täida lüngad teksti all olevate väljenditega.

Eestis on igapähele Eesti riik on loobunud surmanuhtlusest, tapmise eest määratakse Eestis pikaajaline vanglakaristus. Kohus võib määrata vanglakaristuse ka liiklusõnnetuse põhjustajale, kui liiklusõnnetus lõppes surmaga. Õigus elule ei alga sünniga. Eestis on kaitstud ka nende laste elu, kes pole veel sündinud. Raseduse saab katkestada naise soovil tavaliselt 11. rasedusnädalani. Üks riigi tähtsamaid ülesandeid on inimese turvalisuse tagamine.

Igapähele on õigus Põhiseaduses seisab ka, millal on lubatud inimese vabadust piirata. Need piirangud on selleks, et kaitsta teiste inimeste julgeolekut ja tervist. Julgeoleku kaitsmiseks võib näiteks võtta vabaduse nakkushaigelt või kinni pidada narkomaani, kui nad on enesele või teistele ohtlikud. Süüdimõistva kohtuotsuse puhul võib vabaduse võtta isikult, kes on sooritanud kuriteo. Kui riik on sunnitud kelleltki vabaduse võtma, teavitatakse inimest kinnipidamise põhjusest viivitamatult ja temale arusaadavas keeles. Kohtu loata ei tohi kedagi kauem kinni pidada kui 48 tundi. Kinnipeetul on õigus helistada lähedastele ja kohtuda advokaadiga.

..... Eestis võib iga inimene vabalt ringi liikuda, vahetada töö- ja elukohta ja ka riigist lahkuda. Turvalisuse tagamiseks on alla 18 aasta vanustel noortel keelatud viibida õues pärast kella 23.00 ilma täiskasvanud saatjata. Inimeste liikumisvabadust võib piirata ka siis, kui levivad nakkushaigused. Siis on tegemist enamasti soovitusel, mitte keeluga.

..... Põhiseaduse § 12 järgi ei tohi kedagi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärviga, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste tõttu, ka varalise ja sotsiaalse seisundi põhjal või muudel asjaoludel. Ükski töötaja ei tohi vallandada töötajat tema soo või rahvuse tõttu. Naistele ei tohi meestega võrdsel ametikohal maksta näiteks vähem palka nende soo tõttu. Eestis on ametisse määratud soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik. Tema ülesanne on tegeleda meeste ja naiste ebavõrdse kohtlemise juhtumitega.

..... Inimene saab enda kaitseks pöörduda kohtusse, kui teda on laimatud meedias, raamatus või internetikommentaaris.

Igal inimesel on õigus oma vabaduste ja õiguste rikkumise korral kohtu pole pöörduda. Samuti on õiglase kohtumõistmise aluseks, et inimesel on õigus olla oma kohtuasja käsitlemise juures. Kohtualune peab teadma tema vastu esitatud süüdistuse materjali ja kogunud tõendeid.

..... Seda tuleb järgida ka näiteks politseinikel, kui nad kahtluselust kinni peavad.

Demokraatlikus riigis austatakse kõigi inimeste inimõigusi.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)

vabadusele ja isikupuutumatusel

õigus elule

Kõik inimesed on seaduse ees võrdsed

Eestis on igapähele liikumisvabadus

Kellegi au ega head nime ei tohi laimata

Kedagi ei tohi piinata, julmalt või alandavalt kohelda ega karistada

5. SÕNAVARA. KIRJUTAMINE

Leia ülesande 4 tekstis allajoonitud sõnadele sobivad sünonüümid. Vajaduse korral tõlgi sõnad. Kirjuta laused ümber. Pööra tähelepanu sellele, et lauses olevate sõnade vorm võib sünonüümi kasutamisel muutuda.

Nt *Süüdimõistva kohtuotsuse puhul võib vabaduse võtta isikult, kes on sooritanud kuriteo.*
 > *Süüdimõistva kohtuotsuse puhul võib kinni pidada isiku, kes on toime pannud kuriteo.*

kinni pidada, toime panema, mõista vanglakaristus, on õigus, otsekohe, kaks ööpäeva, kokku saada, omaksed, ohutus, garanteerima, ei ole lubatud, olema, tavaliselt, taga kiusama, arusaam, töölt lahti laskma, samaväärne, töötab, kohtusse kaebama, ajakirjandus, tegutsemisel arvestama, lugu pidama, arutamine

6. SÕNAVARA

Vali ülesande 4 sõnadest seitse ja koosta nendega vähemalt kuuest sõnast koosnevad laused nii, et saaksid seotud jutu.

7. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Tee ülesandes 4 loetu põhjal kokkuvõtte sellest, missugustest põhiõigustest teada said.

8. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Valige üks variantidest, kus Eestis diskrimineerimist ette võib tulla, tooge selle kohta näide ja leidke, mis võib olla selle põhjuseks.

Diskrimineerimine rahvuse või keele tõttu

Põhjus:

Diskrimineerimine nahavärvi tõttu

Põhjus:

Sooline diskrimineerimine

Põhjus:

Diskrimineerimine majanduslikel põhjustel

Põhjus:

Diskrimineerimine hariduse tõttu

Põhjus:

9. KUULAMINE

Kuula teksti ja nimeta, mis kõiki neid lauseid seob.

10. KUULAMINE

Kuula teksti veel kord ja nimeta iga lause puhul, missuguse põhiõiguse, -vabaduse või selle rikkumisega on tegemist.

11. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ.

Otsustage, kas tegemist on põhiseaduslike õiguste rikkumisega. Põhjendage oma seisukohta.

- a Islamiusulisel naisel ei lubatud töökohale kandideerida, sest tema riietus ei olevat selles töökohas sobiv.
- b Isal ei lubatud töö ajal lapsega arsti juurde minna, sest ülemuse arvates peaks seda tegema ema.
- c Meespedagoogil ei lubatud lasteaia noorema rühmaga töötada, sest leiti, et see ei ole sobiv.
- d Meesüliõpilane ei saa võtta akadeemilist puhkust lapse ema raseduse ajal.
- e Gripiviiruse leviku piiramiseks ei ole soovitatav korraldada avalikke lasteüritusi.

12. GRAMMATIKA

Lühike sisseütlev

Eesti keeles kasutatakse paljude nimisõnade puhul sisseütleva lühikest vormi, mis vastab küsimusele *kuhu?*. Lühike sisseütleva vorm võib langeda kokku osastava käände vormiga, käändelõpp võib olla **-de** ja sõna sisekonsonant võib pikeneda.

SISEKONSONANT PIKENEV (kuhu?)	SAMA MIS OSASTAV (kuhu?)	NIMETAV + <i>-de</i> (kuhu?)
<i>maja – majja</i>	<i>õhku</i>	<i>tuul – tuulde</i>
<i>elu – ellu</i>	<i>jalga</i>	<i>keel – keelde</i>
<i>meri – merre</i>	<i>tundi</i>	<i>meel – meelde</i>
<i>tuba – tuppa</i>	<i>parki</i>	<i>suur – suurde</i>
<i>riigikogu – riigikokku</i>	<i>kotti</i>	
NB! <i>kodu – koju</i>		

13. GRAMMATIKA

A. Moodusta järgmistest sõnadest lühike sisseütlev.

mets	aed
kapp	rida
korv	jaam
köök	jõgi
linn	pood

14. GRAMMATIKA

Leia ülesande 16 tekstist lühikese sisseütleva vormid. Tõmba neile joon alla.

15. GRAMMATIKA

Kasuta ülesande 13 ja 14 lühikeses sisseütlevas olevaid sõnu lausetes.

16. LUGEMINE

Loe teksti ja esita iga lõigu kohta küsimus.

Igaühel on õigus perekonna ja eraelu puutumatusel. Perekonnaelu all mõeldakse ametlikult sõlmitud abielu, vabaabielu, mehe ja naise ning lapse ja tema vanemate või hooldajate suhteid. Perekonnaelu kaitse haarab pereelu kõige erinevamaid külgi: õigust koos elada, vanemate õigust oma lapsega suhelda ja teisi.

Eraelu kaitse tähendab, et igaühel on õigus elada nii, et teised sekkuvad võimalikult vähe tema ellu, tal on õigus kontrollida enda kohta kogutud infot, õigus seksuaalelule ja identiteedile. Puutumatu on ka kodu. Näiteks ei tohi kellegi koju või tööruumi loata tungida ega neid ilma kohtu loata läbi otsida. Loata ei tohi lugeda teise inimese kirja paberil ega arvutis ega kuulata pealt telefonikõnesid. Ühesugused õigused on nii täiskasvanutel kui ka lastel. Ka lapse e-kirjade postkasti ei tohi loata minna ega tema kirju lugeda või kõnesid pealt kuulata.

Vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja nende eest hoolitseda. Pere peab hoolitsema ka nende abi vajavate liikmete eest, kes perre kuuluvad, nt vanavanemate eest. Täisealine laps on kohustatud ülal pidama oma töövõimetut vanemat, kes abi vajab. Ülalpidamiskohustust pole siis, kui vanemalt on vanemaõigused ära võetud.

Abikaasadel on võrdsed õigused ja kohustused. See tähendab, et laste käekäigu eest vastutab ka vanem, kes on pere juurest lahkunud. Tal on õigus lastega kohtuda ja kohustus osaleda nende ülalpidamises.

Igaühel on südametunnistuse-, usu- ja mõttevabadus. See tähendab, et igal inimesel on õigus kuuluda enda valitud kirikusse ja osaleda usutalitustel. Eestis ei ole riigikirikut. Riik ja kirik teevad siiski koostööd. Näiteks on vaimulikel õigus abielusid sõlmida. Armees ja vanglate juures töötavad vaimulikud ehk kaplanid.

Eestis kaitstakse väljendusvabadust, kui see on informatiivne. Samuti on igal inimesel õigus propageerida oma vaateid ja õigus oma veendumustele. Oma vaateid ja mõtteid võib esitada kirjalikult, panna kirja raamatusse, artiklisse, interneti. Tingimus on, et need ei tohi haavata teiste inimeste au ega väärikust ega olla avaliku korra vastu suunatud.

Eestis ei ole tsensuuri, see tähendab, et ka erakondade ja poliitikute tegevust võib vabalt kriitiseerida. Kõigil on õigus avalikult sõna võtta, aga see peab lähtuma üldistest kõlblusnormidest. Meediaväljaannetel on siiski õigus piirata selliste kunstiteoste avaldamist või väljapanemist, mis on vastuolus nende põhimõtetega, mille nad on ise kehtestanud, kuid see pole riiklik kontroll.

Kõik inimesed võivad rahumeelselt koguneda ja koosolekuid pidada. Kohalikust omavalitsusest tuleb taotleda luba, kui kogunemine segab liiklust või häirib avalikku korda. Meeleavalduste ja koosolekute pidamist võib piirata siis, kui see rikub avalikku korda või ohustab riigi julgeolekut.

*Eesti Vabariigi põhiseaduse ja
„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009) põhjal*

17. SÕNAVARA

Leia ülesande 16 tekstist järgnevad sõnad, tõmba neile joon alla. Tõlgi sõnaraamatu abil need, mille tähendust sa täpselt ei tea.

puutumatus	luba, loata	südametunnistus
vabaabieliu	kohustus	usuvabadus
hooldaja	vabadus	usutalitus
suhe	abivajaja	riigikirik
koos elama	töövõimetu	kunstiteos
suhtlema	ülalpeetav	väljendusvabadus
eraelu	ülalpidamiskohustus	au haavama
sekkuma	vanemaõigus	väärikus
läbi otsima	rahumeelne	kõlblusnorm
tungima	häirima	

18. SÕNAVARA. GRAMMATIKA

Tõmba ülesandes 17 käändsõnadele alla kaks joont. Leia sõnaraamatu abil nende mitmuse nimetav ning selle abil ainsuse ja mitmuse omastav ja osastav kääne.

19. KIRJUTAMINE. SÕNAVARA

Leia ülesandest 17 kõik liitsõnad. Koosta iga liitsõnaga üks lause.

20. LUGEMINE

Otsusta loetu põhjal, missugune väide on õige, missugune vale. Tõmba valele väitele joon alla, kirjuta õige variant kõrvale.

1. Ema peab laste eest hoolitsema.
2. Pere juurest lahkunud vanemal pole õigust oma lastega kohtuda.
3. Eestis on riiklik tsensuur.
4. Eestis ei ole riigikirikut.
5. Abikaasa kirju tohib igal juhul lugeda.
7. Eestis võib igäüks vabalt oma mõtteid mõelda ja neid informatiivselt väljendada.
.....
8. Rahumeelseid suuri kogunemisi tänavatel ei tule registreerida.

21. RÄÄKIMINE

Jutusta ülesande 16 tekst oma sõnadega ümber.

22. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Tooge näiteid järgmiste õiguste tagamise kohta:

- õigus elada
- õigus olla vaba, õigus isikupuutumatusesele
- õigus eraelu puutumatusesele
- õigus usuvabadusele
- õigus kultuurautonoomiale
- õigus tutvustada oma vaateid

23. KEELEKESKKOND

Uuri Eesti Vabariigi põhiseadusest, missugused paragrahvid tagavad

- õiguse elada
- õiguse olla vaba
- õiguse piirata sõnavabadust
- liikumisvabaduse
- abikaasade võrdsed õigused ja kohustused

Eesmärgid teema lõpuks **Õppija oskab:** nimetada, mis on erinevat Eesti kodanike ja mittekodanike õigustes; kasutada *nud-* ja *tud-*kesksõna; leida kuuldust vajalikku teavet.

Õppija teab: missugused vabadused ja kohustused on Eesti kodanikel ja mittekodanikel; mida väljendavad *nud-* ja *tud-*kesksõna.

Uued sõnad ja väljendid: õiguste teostamine, sätestama, eakas, igakuine, töövõime, mittetulundusühing, tööandja, osaline koormus, keskiga, kodakondsuseta, vanausuline, vereõigus, lojaalne, tagasi pöörduma, kaitseväekohuslane, riikidevaheline leping, ette nähtud, välja andma, ustav.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Loe lauseid ja märgi, kas sinu arvates on tegu inimõiguse (I) või kodanikuõigusega (K).

- Õigus osaleda Riigikogu valimistel
- Õigus oma nimele
- Õigus isikupuutumatusetele
- Õigus kuuluda erakonda
- Usuvabadus

2. LUGEMINE

Loe teksti ja tõmba joon alla nendele sõnadele, mille tähendust sa täpselt tead.

Igäühel on Eestis õigus tervise kaitsele. Eesti kodanikel ja enamasti ka Eestis viibivatel välisriikide kodanikel ja kodakondsuseta isikuil on õigus riigi abile vanaduse, töövõimetuse, toitjakaotuse ja puude korral. Eakad inimesed saavad riigilt igal kuul pensioni. Samuti saavad igakuist pensioni õnnetuse või haiguse tõttu töövõime kaotanud inimesed.

Eesti kodanikel on õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Kui seadus ei sätesta teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikuga ka Eestis viibivatel välisriigi kodanikel ja kodakondsuseta isikuil. Erandi teeb põhiseadus vaid töötamisele riigiametites ja omavalitsustes, kus mõnes ametis töötamise eelduseks on vaja olla Eesti kodanik. Sellest reeglist on ka erandeid, sest kõik ametid ei nõua riigile oluliste andmetega töötamist.

Inimene ei pea töötama tööandja tööruumis. Kui töö seda lubab, võib ta töötada ka interneti teel kodus. Töötada võib osalise koormusega. Inimesel on õigus õppida ka keskeas uus eriala.

Kõigil Eestis elavatel inimestel on õigus kuuluda mittetulundusühingutesse ja -liitudesse. Erakondadesse võivad kuuluda ainult Eesti kodanikud. Mittetulundusühingute aluseks on tavaliselt mõni ühine huvi või probleem. Nii on suur osa Eesti majapidamistest seotud näiteks korteriühistutega, mis samuti on mittetulundusühingud.

Eestis on lubatud tegeleda ettevõtlusega kõigil inimestel, kuid seadus võib seda piirata ja sätestada näiteks vara liigid, mida välismaalased või kodakondsuseta isikud omada ei tohi. Pärismisõigus on tagatud kõigile.

Igaühel on õigus haridusele. Õppimine on kooliealistel lastel kuni põhihariduse omandamiseni või kuni 17-aastaseks saamiseni kohustuslik. See on riigi- ja kohalike omavalitsuste koolides õppemaksuta. Need, kelle põhiharidus on pooleli jäänud 6. või 7. klassis, saavad edasi õppida kutsekoolide juures olevates täiskasvanute klassides.

Igaühel on õigus oma rahvust säilitada. Vähemusrahvustel on Eesti põhiseaduse § 50 järgi õigus luua kultuuriomavalitsusi. Kultuuriomavalitsusi võivad lisaks ajaloolisele traditsioonile moodustada vähemusrahvusest isikud, keda on Eestis rohkem kui 3000. Tänapäevaks on kultuuriautonomia soomlastel ja rootslastel. Riigilt on toetust saanud ka Peipsi-ääre vanausulised.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)

3. SÕNAVARA

Koosta nimekiri ülesande 2 teksti tundmatutest sõnadest ja väljenditest.

4. RÜHMATÖÖ. RÄÄKIMINE

Võrdle tundmatute sõnade ja väljendite nimekirja rühmakaaslaste omaga. Täienda võimaluse korral nimekirja. Tõlkige ühiselt sõnad, mida ei leia, või paluge õpetaja abi nende parafraseerimisel.

5. SÕNAVARA

Tõmba joon alla sõnadele, mille tähenduse sa teada said. Korda neid mõttes. Püüa nende sõnade tähendust ette kujutada.

6. RÄÄKIMINE

A. Tuleta meelde, kellel on ajalooliselt olnud õigus Eestis oma kultuuriautonomiale.

B. Järjesta tähed sõnadeks.

SKSAA
OROIST
ENEV
IDUJU

C. Tuleta meelde, kes neist on kultuuriautonomia õigust kasutanud.

7. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Vasta ülesandes 2 loetu põhjal küsimustele.

1. Kes saavad riigilt pensioni?
2. Kus tohivad tavaliselt töötada ainult Eesti kodanikud?
3. Missugustesse mittetulundusühingutesse tohivad kuuluda ainult Eesti kodanikud?
4. Kellel on lubatud tegeleda ettevõtlusega?
5. Kuidas saab vara pärida kodakondsuseta isik?
6. Kui kaua on koolis õppimine kohustuslik?
7. Kuidas saab pooleli jäänud haridustee lõpetada?
8. Kellel on õigus oma rahvusele?
9. Mis annab õiguse kultuurautonoomiale?
10. Keda on riik toetanud?

8. LUGEMINE

Täida ülesande 2 teksti põhjal tabel.

Eesti kodaniku õigused	Välismaalase / kodakondsuseta isiku õigused

9. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Võrdle ülesande 8 tabelis tehtud kokkuvõtet ülesande 2 tekstiga. Täienda või paranda tabelit vajaduse korral.

10. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Missugustel juhtudel eelistab riik oma kodanikke, kuigi üldiselt tagatakse see õigus kõigile inimestele? Leia vastavad kohad ülesande 2 tekstist.

- Õigus vabalt valida elukutset ja töökohta.
- Õigus kuuluda mittetulundusühingutesse.
- Õigus saada riigilt abi.

11. SÕNAVARA

Selgita sõnaühendite *läbi tegema, läbi otsima, läbi viima, läbi minema, läbi lõikama, läbi käima* tähendust lausetes.

Afganistanis olevad NATO sõjaväelased on teinud eelnevalt läbi põhjalikud õppused. Politsei otsis kahtlusaluse korteri kohtu loal põhjalikult läbi. Mats otsis kõik taskud läbi, aga rahakotti polnud kusagil. Maria viib oma tahtmise alati läbi, kui ta midagi otsustanud on. See mõte tal küll läbi ei lähe. Istung viidi läbi suures saalis. Monumendi avamisel lõigatakse alati läbi avamislint. Martin lõikas ta vabandused teravalt läbi ja lõpetas jutu. Ma ei ole mõne sugulasega aastaid läbi käinud. Tiiu oli kõik muuseumisaalid läbi käinud, aga otsitud skulptuuri ei leidnud ta kusagilt.

12. SÕNAVARA

Koosta ülesande 11 sõnadega lauseid nii, et saad seotud jutu.

13. GRAMMATIKA

nud- ja **tud-**kesksõna

*nud-*kesksõna iseloomustab tegijat; tegevus toimus minevikus.

seaduseelnõu **koostanud** ametkond = ametkond, kes koostas seaduseelnõu

*nud-*kesksõna ei käändu

Kaitseväes **teeninud** mehele anti autasu.

*tud-*kesksõna iseloomustab objekti, millele tegevus on suunatud; tegevus toimus minevikus.

Riigi Teatajas **avaldatud** seadus = seadus, mis avaldati Riigi Teatajas

*tud-*kesksõna ei käändu.

Mitu aastat tagasi **vastu võetud** seadusesse tehti muudatus.

14. GRAMMATIKA

Vali sulgudest sobiv sõna.

1. Sünniga kodakondsuse (saanud/saadud) isik võib valimistel kandideerida.
2. Sünniga (saanud/saadud) kodakondsust nimetatakse vereõiguseks.
3. Emakeelepäeva puhul (heisatud/heisanud) lipud lehvisid uhkelt tuules.
4. Valimistel (kandideerinud/kandideeritud) saadikukandidaadid ootasid tulemusi.
5. Eestis (sündinud/sünnitud) inimesed ei ole automaatselt Eesti kodanikud.
6. Kaua aega (taotlenud/taotletud) diplomit ta ei saanudki.

15. GRAMMATIKA

Täida lüngad sulgudes oleva tegusõna *tud-* või *nud-*vormiga.

Venemaa president on (kirjutama alla) käskkirja, millega võivad setod kaotada õiguse oma Petseri rajoonis asuvatele esivanemate kodudele. Eesti setodes on otsus muret (tekitama) , sellest ei selgu, kas see tähendab, et eestlastel ei ole (lubama) enam Petseri lähedusse maad ja maju osta või tuleb neil loobuda ka seni (ostma) või (pärima) kinnisvarast.

Venemaa presidendi käskkirjas on (ütleva) , et välisriikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud ei tohi olla piiräärsetel aladel asuvate maatükkide omanikud. Sisuliselt tähendab käskkiri ka seda, et setod ja Petserimaaga (siduma) Eesti kodanikud ei saa enam omada maad Petseri rajooni territooriumil.

Käskkirjas on ära (tooma) 380 piiräärse territooriumi nimed, nende hulgas on ka Pihkva oblastisse arvatud Petseri rajoon.

Käskkirjas ei ole (täpsustama) , kas välismaalased ei tohi enam piirialadel kinnisvara osta või tuleb juba (ostma) või (pärima) varadest loobuda.

16. KUULAMINE

Kuula teksti ja leia, kas selles räägitakse

- välismaalaste õigustest Eestis
- Eesti kodaniku õigustest
- Eesti kodaniku kohustustest
- Eesti kodaniku õigustest ja kohustustest

17. KUULAMINE. KIRJUTAMINE

Kirjuta ülesande 16 teksti põhjal tabelisse kodakondsusega kaasnevad õigused ja kohustused.

Kodaniku õigused	Kodaniku kohustused

18. KUULAMINE. PAARISTÖÖ

Kuula ülesande 16 teksti veel kord ja kontrolli, kas täitsid ülesande 17 tabeli õigesti. Võrdle seda paarilise omaga.

19. LUGEMINE. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Kontrolli ülesannete 2 ja 16 põhjal, kas täitsid ülesande 1 õigesti.

20. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Missugune kodanikuõigus on teie arvates kõige olulisem, missugune kõige vähem oluline? Põhjendage oma arvamust. Kasutage siinseid sõnu ja väljendeid.

21. KEELEKESKKOND

Esita tuttavale eestlasele (või eestlasest sõbrale interneti vestlusportaalil) kolm Eesti kodaniku õigusi ja kohustusi puudutavat küsimust. Pane kirja, mida ta vastab.

Ma nägin Eestimaad

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: jutustada Eestimaast ja selle loodusest, avaldada oma seisukohti ja arvamust; moodustada iseseisvalt omadussõnu.

Õppija teab: fakte Eestimaad ja kahe huvitava paiga kohta.

Uued sõnad ja väljendid: pühakoda, rannajoon, rannik, poolsaar, paas, pank, kuppel, karstiaal, vaatlema, siig, kobras, vigane, kajastus, kombetalitus, pillama, kasvuperiood, avastama, usaldama, hindama, hoidma, asja kallale asuma, kinnine, usaldusväärne.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Nimeta kiiresti kolm asja, mis on sinu arvates Eestile kõige iseloomulikumad. Koostage rühma pingerida kõige populaarsematest asjadest.

2. SÕNAVARA. PAARISTÖÖ

Leia sõnaraamatu abil sõnade tähendus.

rannajoon, rannik, poolsaar, pank, juga, kuppel, paljand, karstiaal, vaatlema, siig, ilves, kobras, toiduteravili, kasvuperiood

3. LUGEMINE. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Loe oma tekstilõiku ja tee sellest rühmakaaslastele lühike kokkuvõte.

1. Eesti asub Läänemere ääres. Eesti rannik on rikkalik saarte, poolsaarte, lahtede ja väinade poolest, mille tõttu rannajoon on väga pikk – umbes 3780 km. Ka sõna *meri* on olnud eesti keeles kasutusel juba ligi kümme tuhat aastat. Kokku kuulub Eestile üle pooleteisetuhande saare, kuid vähesed neist on asustatud. Eesti suuremad saared on Saaremaa, Hiiumaa, Muhumaa ja Vormsi.

2. Rannikul tõusevad otse merest hallikad paekivist seinad. Paekivi on ka Eesti rahvuskivi. Kõrgeim on Ontika pankrannik, mis ulatub 56 meetrit üle merepinna. Sealt langev Valaste juga on üks kõrgemaid, kuid see juga on tekkinud inimkäte abil. Kõrgeim looduslik, ligi seitsme meetri kõrgune Jägala juga asub Tallinna lähedal.

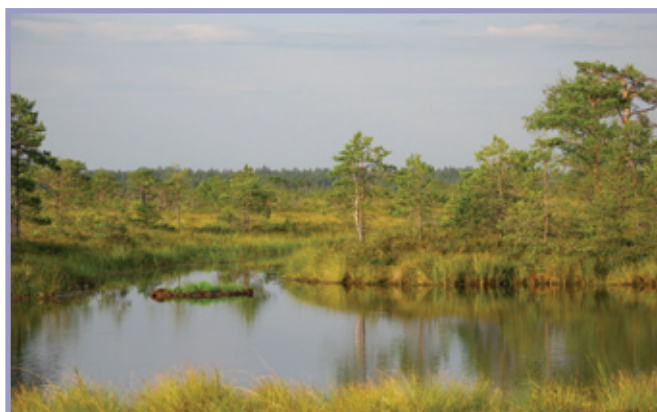
3. Eestis on tuhandeid jõgesid ja järvi. Peipsi järv on Euroopas suuruselt neljas. Peipsi järv on kalavarudelt rikkalik ning siin elavad järve järgi nime saanud Peipsi tint ja Peipsi siig. Suuremad jõed Eestis on näiteks Suur Emajõgi ja Pärnu jõgi. Mõni Põhja-Eesti jõgi voolab osaliselt maa all – ta asub karstialal.

4. Lõuna-Eestis muutub maapind künklikuks ja vaade avaramaks. Siin asuvad Eestimaa „mäed” – kuplid ja künkad, neist kõrgeim on Suur Munamägi kõrgusega 318 meetrit. Munamäe vaatetornist avaneb imeline vaade ümbruskonnale. Selge ilmaga on näha isegi Venemaa linna Petsarit.

5. Lõuna-Eestis tasub vaadata ka „taevaskodasid” – need on ligi 400 miljoni aasta vanused punakad liivakivipaljandid, mis paarikümne meetri kõrguste seintena jõkke ulatuvad. Neid „taevaskodasid” on peetud pühadeks kohtadeks ning ammustel aegadel on käidud seal ohverdamas.

6. Jõesid ei suuda kogu vett merre toimetada ja seetõttu on Eestis palju soid ja rabasid. Soode poolest on Eesti maailmas teisel kohal. Suuremad sood on näiteks Alutaguse ja Soomaa.

7. Eestis elab üle kuuekümmne erineva imetaja, kelle hulka kuuluvad karu, ilves, hunt, rebane, metskits, põder, metssiga ja kobras. Eestis võib kohata üle 300 linnuliigi, nende hulgas on erinevaid kotkaliike ning must toonekurg. Seetõttu käib Eestis palju turiste, keda huvitab lindude vaatlemine.

8. Eesti ei ole pindalalt kuigi suur, kuid ilm Eesti eri paikades võib olla vägagi erinev. Mereline kliima muudab talved saartel pehmeteks ja niisketeks. Sisemaal on seevastu mõõdetud Eesti külma- ja soojarekordid. Kui suvel jätkub Eestimaal päevalgust ligikaudu 19 tunniks, siis talvel vaid kuueks. Pikad talveööd muudab valgemaks umbes kolm kuud püsiv lumikate. Külma võib esineda isegi juunikuu öödel ja taas juba augustis ning taimede kasvuperiood kestab vaid kuus kuud. Eesti on kõige põhjapoolsem maa, mis suudab omakasvatatud toiduteraviljast oma rahva ära toita.

9. Eestis kasvavad suured metsad. Põhilisteks puuliikideks on mänd, kuusk ja kask, kuid leidub ka haaba, tamme, saart, jalakat, leppa ja vahtrat. Põliseid, mitmesaja-aastaseid puid on peetud pühadeks – neile on ohverdatud ning neilt on käidud haiguste puhul abi otsimas.

Kõige põneva mad taimed on Eestis looduslikult kasvavad orhideed – neid kasvab siin üle 20 eri liigi. Orhideedel on ilusad nimed: kärbesõis, kuldking, ööviul, kuradikäpp ja jumalakäpp.

www.estonica.org põhjal

4. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Täida ülesande 2 põhjal tabel.

Teadsin varem	Sain teada	Tahan veel teada

5. RÄÄKIMINE

Vali üks ülesande 2 fotodest ja kirjelda seda.

6. SÕNAVARA

Sobita sõna ja tähendus.

pillama	lehter, rõngakujuline süvend
vigane	rahvalaul
regilaul	puudega, defektne, katkine
motiiv	rahvaluuleteos, mida lauldakse
rahvalaul	kujund, stiimul, põhjus
kajastus	lubjakivi
pööripäev	peegeldus
paas, pae	aastaaja vaheldumise päev, pöördeline päev
noorik	sündimisel saadud perekonnanimi
neiupõlvenimi	laskma maha kukkuda
kombetalitus	pruut, noor naine
mõis	rituaal
kraater	harrastemaja, isanda maavaldus
meteoriit	kirik, tempel
pühakoda	kosmosest maale langenud kivim

7. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Täida lüngad sobiva sõnaga teksti alt.

Üks eriline paik, millela Eesti Eesti ega Saaremaa Saaremaa, on kindlasti Kaali meteoriidikraater. Kaali kraater, mis on meteoriidi langemisest ja sellele järgnenud plahvatusest, Kuressaare–Kuivastu maantee läheduses. Ühe teooria järgi langes Kaali meteoriit taevast alla Saaremaale pronksiajal ning muistsed saarlased seda taevatuleks, mille päikesejumal käest pillas.

Saaremaa vanima, Karja kiriku laemaalingutel kujutatakse selle tähistamiseks vigase jalaga päikest. Usutakse, et regilaulud, milles Saaremaa põlemisest, on samuti inspireeritud meteoriidi langemisest. Sellekohaseid võib leida ka soomlaste ja lätlaste rahvalauludes.

Lennart Meri ja teised uurijad on Kaali plahvatuse kajastusi ja folkloorist, samuti maailmaränduri Pythease ning seostanud seda kreeka päikesejumala poja hukkumise ja muinasskandinaavia Thori saabumisega. Lennart Meri oli Kaali meteoriidikatastroof üks olulisemaid sündmusi kogu Muinas-Skandinaavias ja seda hakati tähistama suvisel pööripäeval rituaalse lõkketule süütamisega – praeguse jaanitulega.

Kraatrisse tekkinud on rahvasuus nimetatud ka Pühajärveks.

Eesti muistendite on aga Kaali järv tekkinud mõisa või lossi maa alla vajumise tagajärjel, kui õde ja vend omavahel keelatud abiellu astuda.

Tänapäeval on kombeks käia Kaali järve ääres neiu-põlvenimega hüvasti jätmas või mõnda muud õnnetoovat kombetalitust läbi viimas.

Kaali järv kui meteoriidikraater võeti alla 19. augustil 1938.

Marju Kõivupuu „101 Eesti pühapaika” (2011) põhjal

asub, pidasid, poleks, paesele, järgi, tekkinud, motiive, nooriku, looduskaitse, sündmuse, jumala, räägitakse, otsinud, mütoloogiast, reisikirjadest, arvates, järvekest, soovisid, noorpaaridel

8. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Tee ülesandes 7 loetust 5 lausega kokkuvõte.

9. KIRJUTAMINE. GRAMMATIKA

Pane sulgudes olevad sõnad õigesse vormi.

Paljude teiste Eesti (kirik *mitm millega?*) võrreldes on Narva Aleksandri kirik suhteliselt noor, kuid temalgi on jutustada oma lugu. Narva Aleksandri kirik ehitati Peterburi (akadeemik *ains kelle?*) , arhitekt Otto Pius von Hippuse (1826–1883) (projekt *ains mille?*) järgi Kreenholmi (tehasekirik *ains milleks?*) ja oli määratud 5000 luteri usku (vabrikutöoline *mitm kellele?*) Sama mees (projekteerima *mida tegi?*) ka Tallinna Kaarli kiriku ja Sangaste mõisa hooned. Pühakoja ehituskulud kandis Kreenholmi manufaktuuri (omanik *ains kes?*) parun von Knoop. 20. oktoobril 1883. aastal (andma *mida tehti?*) Narva linna ja Eestimaa konsistooriumi (otsus *ains millega?*) kirikule Aleksander II nimi – tsaar oli 1. märtsil 1881. aastal (atentaat *ains milles?*) hukkunud. Kirik (pühitsema *mida tehti?*) 28. mail 1884. aastal. Esimese (maailmasõda *ains mille?*) elas kirik vapralt üle, kuigi on kirjeldatud, kuidas pühakoja aknad kuumuses (sulama *mida tegid?*)

(Teine maailmasõda *ains milles?*) läks kogu Narva linnal üsna kehvasti. Suurem osa Narva (hoone *mitm millest?*) sai Nõukogude lennuväe (pommi-rünnak *mitm mille?*) tagajärjel tugevasti kannatada. 1944. aasta 6. märtsi pommitamise käigus (kukkuma *mida tegi?*) üks lennukipomm läbi kiriku (kuppel *ains mille?*) 24. juulil lasti torn õhku. Aleksandri kirik jätkas mõnda aega (töö *ains mida?*) ka pärast sõda. Kui Narva endine kirikuõpetaja Elmar Kull 1956. aastal (vangilaager *ains millest?*) vabanes, püüti hakata ka kiriku torni taastama, kuid juba 1962. aastal (sundima *mida tehti?*) kogudus (kirik *ains kust?*) lahkuma ja pühakoda muudeti (suhkruladu *ains milleks?*) Kogudus jätkas oma tegevust Zinovjevi malmitöökoja (barakk *ains kus?*)

Kirik tagastati (kogudus *ains kellele?*) 1990. aastal. 19. septembril 2000 nimetas president Lennart Meri kiriku Aleksandri Suurkirikuks. Peidetud ajalooline kirikukell, mis (valama *mida oli tehtud?*) 1900. aastal Gattšinas ja mida (kaunistama *mida teevad?*) Eestimaa kubermangu kolm lövi ning keisrikrooni vapp, toodi välja kiriku 120. aastapäevaks. 2007. aasta augustis tõsteti uuesti üles tornikiiver ning Narva linna ja Eesti riigi üks (sümbol *mitm mida?*) , Aleksandri Suurkirik, oli oma ajaloolise (ilme *ains mille?*) tagasi saanud. Narva kirik on Eesti

suurimaid (pühakoda *mitm mida?*) , kuhu mahub 5000 inimest. Ja muu-
seas, Narva Aleksandri kiriku torni paigaldati Eesti (kirik *mitm millest?*)
esimesena lift.

Marju Kõivupuu „101 Eesti pühapaika” (2011) põhjal

10. LUGEMINE

Loe ülesande 9 teksti veel kord ja esita kaaslasele selle kohta 3 küsimust.

11. GRAMMATIKA

Omadussõnaliited *-kas*, *-lik* ja *-line*

-kas Nimisõnale liitudes näitab *-kas* seda, et mingit omadust on palju:
anne > *ande* (om) > *andekas*

Omadussõnale liitudes näitab *-kas*, et seda omadust on vähe:
hall > *halli* (om) > *hallikas*

NB! *-kas* on ka nimisõnade liide: *pastakas*, *purjekas*. Seda liidet kasutatakse kõnekeeles väga tihti.

-lik *lik*-liite abil moodustatakse omadussõnu ja see liitub peamiselt nimisõnale. Selle liitega sõnad näitavad sageli tegevuse või oleku omadust: *laps* > *lapse* (om) > *lapselik* (lapsesarnane, lapse moodi käituv); *peremees* > *peremehe* (om) > *peremehelik* (peremehesarnane). Aga ka: *riiklik*, *murelik*, *kirjalik*, *loomulik*, *arglik*, *asjalik*, *rikkalik*.

Kui *-lik* liitub tegusõnale, tähendab see, et niisugune tegevus on kellelegi või millelegi iseloomulik: *kart/ma* > *kartlik poiss* (poiss, kes kardab).

-line *-line* liitub omastavas käändes olevale nimisõnale ja iseloomustab tavaliselt mingit (välist) omadust, nt *joon* > *joone* (om) > *jooneline* (vihik), *plekk* > *pleki* (om) > *plekiline* (kleit), *korts* > *kortsu* (om) > *kortsuline* (nägu); või valdkonda, nt *keel* > *keele* (om) > *keeleline* (ülesanne), *sisu* > *sisu* (om) > *sisuline* (tegevus), *ajalugu* > *ajaloo* (om) > *ajalooline* (jutustus).

12. GRAMMATIKA

Leia ülesande 2 tekstist kõik sõnad, kus esineb *lik*-, *line*- või *kas*-liitega sõnu.

13. GRAMMATIKA

Moodusta ülesande 11 liidete abil omadussõnu järgmistest sõnadest.

tõsi, vale, nali, ime, pruun, perenaine, ema, ruut, lill, laine, talent,
mure, ette nägema, kasu

14. KIRJUTAMINE. GRAMMATIKA

Vali ülesandest 13 kuus omadussõna ja koosta nendega laused. Püüa laused koostada nii, et saaksid seotud jutu.

15. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Koosta ülesande 7 või 9 põhjal reklaam või soovitus antud kohta külastada. Püüa kaaslasi oma soovitusega veenda seda kohta külastama. Kasuta oma soovituse ilmestamiseks võimalikult palju omadussõnu.

16. LUGEMINE

Loe teksti kiiresti ja ütle, millest see räägib.

Jacques M. on pärit Prantsusmaalt. Ühel päeval tuli tal mõte minna välismaale tööle. Ta mõtles kaua ja Eesti tundus talle kõige huvitavam koht.

• **Miks valisid just Eesti?**

Valisin Eesti, sest tahtsin minna Põhja-Euroopasse. Eesti tundus kõige huvitavam, sest see oli teistest Põhjamaadest täiesti erinev.

• **Mida sa Eesti kohta teadsid, enne kui siia tulid?**

Esimest korda kuulsin Eestist Prantsusmaal, kui lugesin koomiksit „Tintin”, kus üks peategelastest tuli Eestist! Ma olin siis 7-aastane. Hiljem ütles minu professor, kes Eestis

puhkusel käis, et see on imeline paik, eriti meeldis talle Tallinn. Teadsin siia tulles, et Skype on Eestist pärit, heliloojat Arvo Pärti teadsin ka. Ja seda, et Eestis mõeldakse moodsalt.

• **Kuidas sulle siin meeldib?**

Mulle meeldib väga, et teie riigil on nii tugev iseseisvuse tunne, mis siis, et Eesti on nii väike riik. Hämmastav on näha inimesi, kes on oma riigi üle nii uhked! Mulle meeldib, et eestlased armastavad loodust ning seda on hästi hoitud. Samuti meeldib mulle väga-väga eesti keel. Kuigi see on minu jaoks nii imelik, on see siiski väga eriline ja ilus ning ma tahtsin selle siin kindlasti ära õppida. Eesti ajalugu on väga põnev, tore, et eestlased on suutnud hoida oma kultuuri ka pärast nii paljusid vallutusi. Mulle meeldib ka Eesti saun ja ma olen aru saanud, et saunas käimine on siin sotsiaalne tegevus. Alguses oli saun minu jaoks natuke hirmus.

- **Mida sa arvad eestlastest ja nende elustiilist?**

Ma leian, et eestlased on üsna reserveeritud, selle tõttu võib suhtlemise algul raske olla kontakti leida. Eestlased asuvad otse asja kallale ja ei keeruta. Vahel see ehmata. Ehkki nad ei näita oma tundeid eriti välja, tean, et nad aitavad mind alati, on usaldusväärsed ja ausad ning ma oskan hinnata eestlaste sõprust. Eestlane on oma loomult natuke kinnine, aga kui sa tunned, et ta on sinu sõber, siis võid tema peale alati kindel olla. Ma hindan väga eestlaste ajalist täpsust, mis mind vahel küll hulluks ajab, sest ma olen ikkagi prantslane, ning eestlastele ei meeldi oodata, nagu olen aru saanud. Aga mul on aega küll. Tallinn meeldib mulle väga, eriti vanalinn. Minu jaoks on vahel imelik, et siin võib iga nurga peal kohata tuntud inimesi – lauljaid, näitlejaid, poliitikuid – seda Prantsusmaal juba nii kergelt ette ei tule.

- **Kas Eestis üllatas sind miski?**

Ma olin šokeeritud mõne teenindaja ebasõbralikkusest – mõned ei naerata üldse ega tervita isegi! Kindlasti oli esimene asi jube külm ilm, kuna ma jõudsin siia talvel, siis jah ... oli päris õudne. Ja ma olen aru saanud, et eestlastele ei meeldi bussis ega restoranis võõraste inimeste kõrvale istuda, sest neil on vaja ruumi, kus keegi neid ei segaks, ja nad ei usalda otsekohe kedagi. See tuleb vist sellest, et Eestist on nii paljud sõjad ja vallutajad üle käinud – ei tea ju, mida see võõras tahab! Saarlased ja lõunaestlased on natuke külalislahkemad. Avastasin ka, et Eesti on Euroopa riikidest kõige vähem kirikuga seotud. Eestis on maausk ja ristiusk minu meelest omavahel põimunud. Aga see on muidugi ainult minu meelest nii.

17. LUGEMINE. SÕNAVARA

Loe teksti ja leia allajoonitud sõnadele konteksti abil tähendus. Küsi vajaduse korral nõu kaaslastelt.

18. LUGEMINE

Loe ülesande 16 teksti veel kord ja otsusta, missugune väide on õige, misugune vale.

	ÕIGE	VALE
1. Jacques oli Eestist kuulnud juba lapsena.	☐	☐
2. Ta arvab, et eestlased mõtlevad moodsalt.	☐	☐
3. Jacques arvab, et Eesti loodus on puhas ja puutumatu.	☐	☐
4. Jacques oskab hästi eesti keelt.	☐	☐
5. Ta kardab saunas käimist.	☐	☐
6. Eestlastega on alati raske kontakti saada.	☐	☐
7. Eestlased hindavad aega.	☐	☐
8. Eesti sõbrad on Jacques'i meelest truud sõbrad.	☐	☐
9. Jacques'ile ei meeldi eriti Eesti teeninduskultuur.	☐	☐
10. Eestlastele meeldib omaette olla.	☐	☐
11. Eestlased ei ole prantslase arvates eriti usklik rahvas.	☐	☐

19. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe ülesande 16 teksti veel kord ning tee 5 lausega kokkuvõte sellest, mida Jacques Eestist arvab.

20. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Vasta ise ülesande 16 küsimustele. Ütle, milles oled Jacques'iga nõus ja milles mitte. Põhjenda oma seisukohta.

21. KUULAMINE

Kuula laulu ja paranda vead. Kuula laulu uuesti ja kontrolli, kas parandasid lüngad õigesti.

Depressiivsed Eesti väikelinnad,
kus keldripoodides on jube kallid hinnad.
Kus ringi käivad noored kaunid emad
ja nende emad, kes pole enam ilusad.

Depressiivsed Eesti väiksed linnad,
kus õhtul ei ole mitte kuhugile minna,
kus eluunistus on tarvitatud bemar
või eramu ning suur-suur-suur-suur peenar.

Seal mehed alati on täis,
seal Smilers tihti suvetuuril käib.
Seal jaanipäeval alati saab keegi lõuga,
seal leiba teenitakse toore jõuga.

Seal agressiivsed Eesti väikelinnad,
seal linnad ja asulad ja külad.

Depressiivsed Eesti väikelinnad,
meil väga tihti pole tarvis sinna minna,
kus igal pool ei voha hullult kauplused,
kus inimesed endiselt ei lukustagi ust.

Depressiivsed Eesti väikelinnad,
sind justkui ajaks nutma, kuuldes mõnda nime neist.
Sa nagu häbeneks, kui keegi küsib mõnda teist.
Sul on üks saladus: sa tuled ühest neist.

Seal kõiki tead hästi nimepidi:
on Kask ja Tamm ja Suusk ja Lepp ja Saarepuu.
Seal lemmikspordiala kettaheide.
Sa olid oma kooli parim, sa olid oma aja parim!

Seal depressiivsed Eesti väikelinnad.
Sa olid oma maja parim.
Sa olid selle linna parim.
Sa oled oma klassi parim.

22. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Kuula laulu ja ütle, mida sinu arvates tähendab sõnaühend „depressiivsed Eesti väikelinnad”? Kas oled laulus kuulduga nõus? Põhjenda oma vastust.

23. RÄÄKIMINE

Joonista pilt, kus kujutad kõike seda, mis seostub sinu jaoks Eestimaaga.
Jutusta, mida pildil kujutasid.

24. KEELEKESKKOND

Mine veebilehele www.puhkaeestis.ee ning koosta sealt loetu põhjal ühepäevane reisimarsruut. Tutvusta seda kaaslasele. Põhjenda, miks valisid just niisugused kohad.

Eesti Vabariigi kodakondsus

Eesmärgid teema lõpuks Õppija oskab: öelda, missugused nõuded on vaja täita, et saada Eesti Vabariigi kodanikuks; vastata õigesti kodakondsuseksami näidisküsimustele; kasutada sidesõnu.

Õppija teab: kuidas saada Eesti Vabariigi kodanikuks, missugused on esitatavad nõudmised.

Uued sõnad ja väljendid: naturalisatsioon, kaasa lööma, taotleja, tunnustama, riigilõiv, taotlus, elulookirjeldus, avaldust täitma, erilised teened.

1. SISSEJUHATAV ÜLESANNE

Lõpeta lause nii, nagu sina sellest aru saad.

Kodakondsus on

2. LUGEMINE

Loe teksti ja tõmba alla nõuded, mis peavad olema täidetud kodakondsuse taotlemiseks.

Eesti kodanikuks võib saada nii sünniga kui naturalisatsiooni teel. Naturalisatsiooniks nimetakse kodakondsuse andmise õiguslikku protsessi. Naturalisatsiooni tingimused on kehtestatud Eesti kodakondsusseadusega ja need on üsna sarnased teiste riikide omadega. Tingimuste täitmine on vajalik selleks, et uus kodanik saaks riigi elus kaasa lüüa. Ilma keelt oskamata, seadusi ja kombeid tundmata on keeruline hakkama saada. Eesti kodakondsuse taotleja peab olema vähemalt 15 aastat vana. Ta peab olema elanud Eestis elamisloa või elamisõiguse alusel vähemalt kaheksa aastat. Ta peab oskama eesti keelt igapäevaeluks vajalikul tasemel, selle töestamiseks tuleb tal sooritada vastav keeleksam. Et teada oma õigusi ja kohustusi, tuleb kodakondsuse taotlejal sooritada ka Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsusseaduse tundmiseksam. Eesti kodakondsuse taotlejal peab olema püsiv sissetulek ja registreeritud elukoht Eestis. Kodakondsuse taotleja peab olema Eesti riigile lojaalne. See tähendab, et ta peab tunnustama ja täitma seadusi. Andmeid varjanud või valeandmeid esitanud inimesele kodakondsust ei anta. Samuti ei anta kodakondsust inimesele, kellel on kehtiv karistus või kes on töötanud välisriigi luure- või julgeolekuorganites. Eesti kodanik ei tohi olla samal ajal mõne teise riigi kodanik. See tähendab, et Eesti kodanik peab mõne muu riigi kodanikuks saada soovides Eesti kodakondsusest loobuma. Ka ei anta mõne muu riigi kodanikule Eesti kodakondsust enne, kui ta on endisest kodakondsusest vabastatud.

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)

3. SÕNAVARA

Leia ülesande 2 tekstist sõnad, mille tähendust sa üldse ei tea. Tõlgi need sõnaraamatu abil ja kirjuta üles tähestikulises järjekorras.

4. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Loe ülesande 2 teksti uuesti ja lõpeta laused.

1. Eesti kodanikuks võib saada
2. Naturalisatsiooni tingimused on sarnased
3. Eesti kodakondsuse taotleja peab oskama
4. Eesti kodakondsuse taotlejal tuleb sooritada
5. Ta peab olema elanud Eestis
6. Eesti kodakondsuse taotleja peab olema Eesti
7. Kodanikuks ei saa
8. Eesti kodanik ei saa olla

5. RÄÄKIMINE. LUGEMINE

Otsi õppematerjali eelmistest teemadest, kellel ja mis tingimustel ei ole vaja kodakondsuseksamil keeleksamit sooritada.

- Kes on kodakondsuseksamist täielikult vabastatud?
- Kes on vabastatud osaliselt?
- Kus saab sooritada keeleksamit?

6. KIRJUTAMINE. RÄÄKIMINE

Pane oma sõnadega kirja nõuded, mis peavad olema täidetud Eesti kodakondsuse taotlemiseks. Loe need ette.

7. KUULAMINE

Kuula teksti ja ütle, kes räägivad.

8. KUULAMINE

Kuula teksti veel kord ja täida lüngad.

A: Tere, kuhu

B: Ma tahtsin ennast registreerima minna. Aga ma ei tea, kas see on väga keeruline.

A: Ah, mine nüüd. See pole keerulisem kui mõni muu asi. Kas sa tead juba, mis on?

B: Päris täpselt ei tea, ainult seda tean, et sinna saab registreerida. Kas sina tead?

A: Muidugi tean. Sa pead olema vähemalt , noh, seda sa ju oled. Ja pead olema Eestis elanud elamislooga vähemalt , viimased aastat pidevalt ehk sa pead olema olnud Eestis vähemalt aastas. Seda sa oled ju ka?

B: Muidugi olen, ma olen siin sündinud ka.

A: Sellest ei piisa kahjuks. Su vanemad on ju

B: Jah, seda küll, räägi edasi.

A: Ja siis sa pead nii palju, et sa sellega igapäevaelus toime tuled. Eesti keelt oskad sa küll palju paremini. Ja sa pead tundma seadust ja Eesti Vabariigi põhiseadust. Ah jaa, ja elukoht peavad ka olema.

B: Milleks seda vaja on?

A: Noh, vaata, riik tahab olla kindel, et sa suudad ennast elatada ja et oleks teada, kuhu sulle

B: Mida selle all mõeldakse?

A: See võib olla palk, äritegevuse tulu, pension, stipendium, aga töötü abiraha või lapsetoetus ka. Ega sa mõne muu riigi kodanik ei ole, siis sa pead enne taotlema, et sind sellest vabastaks, ja

B: Miks?

A: Vaata, Eesti seaduste järgi saab sul olla riigi kodakondsus.

B: Ah nii, aga kuidas nendega on, kellel on vanemad , üks eestlane?

A: Siis peab laps 18-aastaseks saamisel valima, kumma kodakondsuse ta valib. Aga Eesti kodakondsust ei tohi kelleltki

9. LUGEMINE. KIRJUTAMINE

Täienda vajaduse korral ülesande 6 kodakondsuse taotlejale esitatavaid nõudeid kuulamisteksti põhjal. Ütle, millega neid täiendasid.

10. GRAMMATIKA

Sidesõnad seovad lause sõnu või osalauseid.

Sidesõnad võivad olla:

- 1) ühendavad – *ja, ning; nii ... kui ka*
*Kodakondsuse taotleja peab tundma kodakondsusseadust **ja** põhiseadust.*
*Kodakondsuse taotleja peab tundma **nii** kodakondsusseadust **kui ka** põhiseadust.*
- 2) eraldavad – *aga, kuid, ent; vaid, või*
*Mihkel oskas küll hästi tantsida, **aga** seadusi ta ei tundnud.*
*Ta ei teinud naabrite märkusest väljagi, **vaid** mängis klaverit edasi.*
*Kas siin on tegu määruse **või** direktiiviga?*
- 3) aja väljendamiseks kasutatakse sidesõna *kui*
*Alles siis, **kui** oled ennast registreerinud, saad blanketid.*
- 4) põhjuse väljendamiseks kasutatakse sidesõnu *sest, et, sellepärast et, kuna, kui*
*Ta eksis ära, **sest** ei tundnud veel seda linna.*
*Ta arvas, **et** ta ei pea eksamit tegema.*
*Ta ei eksi komade panemisel, **kui** ta rohkem harjutab.*

11. GRAMMATIKA

Leia ülesannete 2 ja 8 tekstidest laused, milles kasutatakse grammatikaosas esitatud sidesõnu. Pane tähele, missuguse sidesõna ees on koma.

12. GRAMMATIKA

Lõpeta laused, meenuta tööraamatust omandatud.

Eesti iseseisvuse taastamise otsust tunnustasid lääneriigid ja

Mehi ei tohi eelistada naistele, vaid

Narkomaani või nakkushaiget võib kinni pidada, kui

Perekonnaelu all mõeldakse mehe ja

Eesti muutus Rootsi ajal rikkamaks, sest

1940. aastal keelati Eesti riigilipu kasutamine, kui

Eestis on kõrgema võimu kandja rahvas, see tähendab, et

13. LUGEMINE. GRAMMATIKA

Ühenda lauseosad sobiva sidesõnaga.

Kui nõuded kodakondsuse taotlemiseks on täidetud, tuleb minna Politsei- ja Piirivalveameti kodakondsus- ja migratsioonibüroosse esitada sooviavaldus. Avaldusega koos tuleb täita elulookirjeldus, tasuda riigilõiv esitada kõik vajalikud dokumendid. Järgneb kuu kuu pikkune naturalisatsiooniperiood, taotleja saaks oma otsuse üle järele mõelda vajaduse korral taotleda loobumist eelmisest kodakondsusest. Pool aastat pärast avalduse registreerimist peab taotleja minema uuesti kodakondsus- ja migratsioonibüroosse kirjalikult kinnitama, et soovib jätkuvalt Eesti kodakondsust saada. Seejärel saadetakse dokumendid valitsusele, see otsustab kodakondsuse andmise. Valitsuse positiivse otsuse korral vormistatakse uue kodaniku dokumendid antakse kodakondsustunnistus.

Aastas saavad mõned inimesed eriliste teenete eest küll kodakondsuse, mitte rohkem kui kümnekond inimest.

Lapsevanemal on õigus taotleda kodakondsust oma alla 15-aastasele lapsele, vanemal on juba Eesti kodakondsus. Vanem saab taotleda kodakondsust lapsele ka siis, laps on sündinud Eestis pärast 26. veebruari 1992 ei ole ühegi riigi kodanik. Laps ei pea tegema kodakondsuse saamiseks eesti keele seaduse tundmise eksamit.

14. LUGEMINE. RÄÄKIMINE

Vasta ülesande 13 põhjal küsimustele.

1. Kuhu tuleb pöörduda kodakondsuse taotlemiseks?
2. Missugused dokumendid tuleb esitada?
3. Kui kaua tuleb oodata pärast avalduse esitamist?
4. Mida tähendab naturalisatsioon?
5. Kes otsustab kodakondsuse andmise?
6. Kuidas saab lapsele kodakondsust taotleda?
7. Kes saab lapsele kodakondsust taotleda?
8. Kust saab infot dokumentide kohta?
9. Kes võib saada kodakondsuse eriliste teenete eest?

15. LUGEMINE. GRAMMATIKA

Paranda vead. Igas lauses on üks keeleviga.

Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse tundmise eksameid korraldabksamikeskus. Eksamile saab registreeruda elektrooniliselt riigiportaalis www.eesti.ee või saata posti teel avaldus koos pasi või ID-kaardi koopiaga. Eksamit saab teha kord kuus Tallinas, Narvas, Jõhvis ja Tartus ühel ja samal kuupäeval ja kellaajal. Eksam on kirjalikk ja testi vormis. Soovijatel on võimalik saada tasuta konsultatsiooni. Eksamitöös on 24 valikvastusega küsimust ja eksam on eestikeeles. Eksamil nõutakse Eesti põhiseaduse 1. ja 3. peatükis sätestatu tundmist. Samuti nõutakse seal põhiseaduse 2. peatükis sätestatud põhiõiguste, vabaduste ja kohustuste teadmist. Eesti kodakondsuse taotleja peab tundma Riigikogu, Vabariigi Valitsuse, Vabariigi Presidendi ja kohtu pädevusi põhiseaduse kohaselt. Ta peab tundma Eesti kodakondsuse omandamise, saamise, tastamise ja kaotamise tingimusi ja korda vastavalt kodakondsusseadusele. Eksami 24 küsimusele vastamiseks on aega 45 minutit, eksam on sooritatud, kui õigesti on vastatud 18 küsimused. Eksami ajal on võimalik kasutada eestikeelset põhiseadust, kodakondsusseadust ja sõnaraamatud. Raamatut ja materjalid annabksamikeskus.

16. KIRJUTAMINE

Sõnasta põhiseaduse ja kodakondsusseaduse tundmise eksami nõuded ülesande 15 põhjal.

17. RÄÄKIMINE. PAARISTÖÖ

Koosta kaaslasega dialoog põhiseaduse ja kodakondsusseaduse eksami tingimuste kohta. Leppige kokku, kes küsib ja kes vastab esimesena. Seejärel vahetage osad.

18. RÄÄKIMINE. RÜHMATÖÖ

Tehke suuline kokkuvõtte kodakondsuseksamil nõutavatest teadmistest ja selle korraldusest.

19. KUULAMINE

Kuula laulu ja täida lüngad. Kuula veel kord ja kontrolli, kas täitsid lüngad õigesti. Laula kaasa.

Ärkamise aeg

Meri siin jäi, keegi peatas ta,
kallas veest jagu sai, kaldast maa:
tasane, kullane, , mullane,
pilvine, , ootust täis.

Peagi siin kokku esimemm ja taat,
vaevaga kodu löid, majja töid.
Oli õnn, oli , oli naer, oli nutt,
oli töö, vaev sellel maal.

Eestimaa, Eestimaa, mu kodumaa,
oled mu , õnn ja rõõm.

Eestimaa, Eestimaa, oled kodumaa,
oled mu sügaval.

Tulega, mõõgaga võõras mees,
häda tõi, valu , võõrast leiba söi.

Langes taat, , lapseas vennake,
pisaraist märjaks kogu maa.

Eestimaa, , oled mu kodumaa,
oled mu armastus, ja rõõm.
Eestimaa, Eestimaa, mu kodumaa
oled südames sügaval.

Isa meelt, hoian sellel maal,
taadimaa, memmemaa endiselt ta:
tasane, kullane, kivine, ,
pilvine, tuuline, täis.

Eestimaa, Eestimaa, oled mu kodumaa,
oled mu armastus, õnn ja
Eestimaa, Eestimaa, oled mu
oled mu südames

20. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Missugustest sündmustest räägib laulu kolmas salm?

21. KUULAMINE. RÄÄKIMINE

Kuula laulu veel kord ja joonista selle juurde pilt. Jutusta, mis sinu pildil on.

22. KORDAMINE

Vali küsimusele õige vastus, jooni see alla.

1. Kes on Eesti Vabariigi kõrgeima riigivõimu kandja?
 - Vabariigi President
 - Rahvas
 - Riigikogu
 - Peaminister

2. Kui vanalt saab kodanik õiguse hääletada Riigikogu valimistel?
 - 16-aastaselt
 - 18-aastaselt
 - 21-aastaselt

3. Kuidas saavad Eesti kodanikud teostada kõrgeimat riigivõimu?
 - Algataes seaduseelnõusid
 - Osaledes meeleavaldustel ja pikettidel
 - Osaledes Riigikogu valimistel ning rahvahääletustel
 - Kandideerides Riigikogusse

4. Kes tohivad kandideerida Riigikogu liikmeks?
 - Ainult Eesti kodanikud
 - Nii Eesti kui ka teiste Euroopa Liidu riikide kodanikud
 - Kõik Eesti elanikud

5. Millal on inimene kuriteos süüdi?
 - Siis, kui inimene kinni peetakse
 - Siis, kui kohtuprotsess algab
 - Siis, kui süüdimõistetv kohtuotsus on jõustunud
 - Siis, kui inimene ei tõesta vastupidist

6. Eestis tohivad oma õiguste rikkumise korral kohtusse pöörduda:
 - üldjuhul ainult Eesti kodanikud
 - üldjuhul ainult Eesti kodanikud ja teiste Euroopa Liidu riikide kodanikud
 - kõik inimesed

7. Olulistest riigielu küsimustes otsustab rahvahääletamise korraldamise:
 - Peaminister
 - Riigikohus
 - Riigikogu
 - Vabariigi President

8. Riigikogu korralised valimised toimuvad:
 - iga kolme aasta järel
 - iga nelja aasta järel
 - iga viie aasta järel
 - põhiseaduses pole öeldud

9. Riigieelarve võtab vastu:
 - Vabariigi President
 - Vabariigi Valitsus
 - Riigikogu
 - rahvas

10. Vabariigi Valitsuse liikmed nimetab ametisse:
- Riigikogu
 - Vabariigi President
 - õiguskantsler
 - Riigikohus
11. Kui kauaks valitakse ametisse Vabariigi President?
- Eluajaks
 - 10 aastaks
 - 5 aastaks
 - 4 aastaks
12. Mitu liiget on Riigikogul?
- 101 liiget
 - 100 liiget
 - 51 liiget
 - 50 liiget
13. Seaduseelnõude hääletamine Riigikogus on:
- avalik
 - salajane
 - põhiseaduses pole öeldud
14. Kes annab Eestis riiklikke autasusid ja diplomaatilisi auastmeid?
- Riigikogu
 - Vabariigi President
 - Peaminister
 - Vabariigi Valitsus
15. Ministeeriumi tegevust juhib:
- peaminister
 - Vabariigi President
 - minister
 - riigisekretär
16. Kas lause „Minister võib samal ajal olla ka Riigikogu liige” on õige või vale?
- Õige
 - Vale
17. Vabariigi Valitsuse tegevust juhib ja valitsust esindab:
- Vabariigi President
 - peaminister
 - minister
 - kantsler

18. Mis on Riigikogu ülesanne?
- Riigieelarve eelnõu koostamine
 - Riigieelarve vastuvõtmine
 - Riigieelarve väljakuulutamine
19. Mis on Vabariigi Presidendi ülesanne?
- Seaduste väljakuulutamine
 - Seaduste vastuvõtmine
 - Õigusemõistmine
20. Vabariigi Valitsuse poolt seaduse alusel ja seaduste täitmiseks antavad õigusaktid on:
- direktiivid
 - määrused ja korraldused
 - seadused ja käskkirjad
21. Mis on Eestis kõrgeim kohus?
- Riigikohus
 - Maakohus
 - Ringkonnakohus
22. Kodakondsuse andmise otsustab:
- Vabariigi Valitsus
 - Politsei- ja Piirivalveamet
 - Vabariigi President
23. Kumb lausetest on õige?
- Eesti kodakondsuse võib anda eriliste teenete eest, kuid mitte rohkem kui kümnele inimesele aastas.
 - Kellelegi ei tohi anda Eesti kodakondsust eriliste teenete eest.
24. Kui vanalt võib soovija iseseisvalt taotleda Eesti kodakondsust?
- 15-aastaselt
 - 16-aastaselt
 - 18-aastaselt

„Abiks kodakondsuse taotlejale” (2009)

Sõnad ja väljendid

abivajaja	enne meie ajaarvamist
aega võtma	ennustama
aeguma	eraelu
ahvatlus	erakond
ajendama	erakorralised valimised
ajutine	erilised teened
alla käima	esindama
allakäik	esinema
pealetungi alustama	esitama
ametiaeg	ette nähtud
ametlikult kinnitama	
areng	fosforiidisõda
asjaajamine	
asja kallale asuma	genotsiid
astuma (<i>kuhu?</i>)	
asukoht	halduskohus
asula	hansalinn
asutama	haridusminister
au haavama	haripunkt
austama	haripunkti saavutama
autonoomiat andma	heaks kiitma
avaldust täitma	heiskama
avastama	helilooja
	hiigelsuur
baltisakslane	hindama
baltlane	hoidma
bolševik	hooldaja
	hukkama
diplomaat	hulgas
direktiiv	humoorikas
diskrimineerima	huvi pakkuma
	häirima
eakas	hävitama
edasi kaebama	hääletama
edenema	hüvitis
eelarvet kinnitama	
eelnõu	igakuine
eesmärki saavutama	inimasustus
eestipärane	inimsusevastane
elamisluba	inimõigus
elektrienergia	institutsioon
elulookirjeldus	isamaa

isamaaline
iseseisev
iseseisvaks kuulutama
iseseisvuse taastamine
iseseisvuspäev
istungjärk

jagama
jaotama
juhtorgan
julgeolek
jutlusi pidama
jõustuma
järeltulija
järgima
jääaeg

kaabu
kaasa lööma
kaebama
kaitseväe juhataja
kaitseväekohuslane
kajastus
kammkeraamika
kandidaat
kandideerima
karistus
karm
karstiala
kasutusele võtma
kasvuperiood
kaubavahetus
keelama
keelekümblus
kena
kerge
keskiga
keskkond
keskpunkt
keskvõim
kinnine
kinnipeetu
kiviaeg
kobras
kodakondsus
kodanikuühiskond
kogukond
kohalik

kohalik omavalitsus
kohalik seadusandja
kohalik võim
kohtunik
kohtuvõim
kohustus
kolhoos
kombetalitus
koonduslaager
koorilaul
kooskõlas olema
koosseis
koosseisu kuuluma
korraldama
kroonika
kulgema
kultuuriminister
kunstiteos
kuppel
kuritegu
kutsuma
kõlblusnorm
käsikäes
käsitlema
köster
külma sõda
küüditama

laiali saatma
langetama
laskma
laulev revolutsioon
liikmesriik
linnavaht
linnaõigis
lipupäev
loata
lojaalne
looma
luteri usk
läbi otsima
lähendama

maakohus
maakond
Maanõukogu
maausk
maavanem

maavara
majandusminister
meedia
meelde tuletama
metsavend
mittekallaletungi pakt
mittetulundusühing
moodustasid ülemkihi
muinsuskaitse
muistne
multikultuuriline
mõisamaa
mõjuala
mõjutama
mõök

natslik
naturalisatsioon
nimetama
noortejõuk
nõukogu esimees
nälg
näлга kustutama
nöörkeraamika
ohtlik
ohvitser
okupatsioon

omandama
ordu
osalema
osaline koormus
oskustase
otsus
otsust langetama

paas
pagulasvalitsus
paik
pank
parlamendifraktsioon
parlament
parlamentaarne
peaminister
perekonnaseis
piiskop
pikaajaline
pillama

pindala
pisut
poliitiline organisatsioon
poolsaar
portaal
portfellita minister
pronksiaeg
puhkema
puruks lööma
puutumatus
põgenema
põgenik
põhiharidus
põhiseadus
põlevkivi
põlisrahvastik
põnev
pärinema / pärit olema
päriseks ostma
päriselt
pärisorjus
pärn
pöörduma
pühakoda
pühapäevakool
püsielanik
püsiv

raad
raekoda
rahastama
rahuläbirääkimised
rahumeelne
rahvahääletus
rahvaloendus
rahvastik
rahvus
rahvuslik liikumine
rahvuslipp
rahvusteadvus
rahvusvaheline suhtlemine
rahvusväeosa
rahvusvähemus
rajama
rangelt keelatud
rannajoon
rannik
rauaaeg

reisikiri
represeeerima
repressioon
riigiasutus
riigieelarve
riigielu
riigihümn
riigikantselai
riigikirik
riigikohus
riigikontrolör
riigilipp
riigilõiv
riigipööre
riigistama
riigivõimu teostama
riikidevaheline leping
riiklik
rikkus
ringkonnakohus
rüüsteretk
rüütel

saadik
salaja
salaprotokoll
seadusandlik võim
seaduseelnõu
seisukoht
sekkuma
selts
seotud olema
sihtasutus
siig
sinatama
sinimustvalge
sissetung
soojenema
sooline võrdõiguslikkus
sooritama
stabiilsus
suhe
suhtlema
sunnismaisus
surma mõistma
suursaadik
sõdur
sõjakuritegu

sõlmima
sõltumatu
sätestama
südametunnistus
sünnijärgne
süüdi mõistma
süütu
süütuse presumptsioon

taas
taga kiusama
tagantjärele
tagasi pöörduma
talumaa
talupoeg
talurahvas
talurahvaseadus
taotlema
taotlus
tasemeeksam
teadlane
teavet hankima
teavitama
teenetemärk
teenima
tegutsema
teisitimõtleja
teravili
teravmeelne
territoorium
tihti
toime tulema
toimepanemine
tootma
tsaar
tungima
tunnustama
turvaline
tuulelipp
täidesaatev võim
tööandja
tööriist
töövõime
tühistama

umbusaldust avaldama
usaldama
usaldusväärne

usk
usku vahetama
ustav
usukombed
usutalitus
usuvabadus
usuühing

vaatlema
vabaabieliu
vabadus
Vabadussõda
vabadussõjalane ehk vaps
vabadust võtma
vabastama
vabatahtlik
vaevaliselt
vahendama
vaidlus
vaidlust lahendama
vald
valdus
valdusi jagama
valima
valimiskogu
valimissüsteem
valitsus
valitsuskriis
valmistama
vanausuline
vanematekogu
vanemaõigus
vapp
vastupanuliikumine
vastuseis
vastust andma
vastu pidama
vastu võtma
veendumus
venestama
vene õigeusk
vereõigus
vibu
vigane
viir
viis

viisaruum
viisi looma
viivitamatult
volikiri
volikogu
volinik
vuntsid
võidupüha
võimu all olema
võimude lahusus
võimule tulema
võimusüsteem
vähemusrahvus
väliseesti
välisminister
välja andma
välja kuulutama
välja pakkuma
väljaränne
väljendusvabadus
väärikus

õigeks mõistma
õigus
õigusakt
õigusi rikkuma
õigusi tagasi saama
õigusjärglane
õiguskantsler
õiguste teostamine

äriühing
ärkamisaeg
ühendkoor
ühendus
ühisraha
ühitama
üksus
ülalpeetav
ülalpidamiskohustus
üldlaulupidu
üldtunnustatud
ülemkiht
ülemvõim
üliõpilaste selts
ümbär asustama

Teema 2. Ülesanne 12

18. päeval
1911 aastat
12. mai
12. juuni
28 paberit
88. võimalus
28 lille

Teema 2. Ülesanne 17

13. sajandi alguses elas umbes 45 Eesti kihelkonnas 150 000 kuni 180 000 inimest. Nagu ka teised varajased põllumajanduslikud ühiskonnad, elasid eestlased alguses sugukondadena, kes olid majanduslikult sõltumatud. Kuni 1990. aastateni arvati, et selline võrdne ühiskond kestis Eestis kuni 13. sajandini, kuid viimased ajaloolaste tööd on tõestanud, et aastaks 1200 olid Eesti ühiskonnas juba kihid. Võim ja maa olid väikese hulga ülikute ehk vanemate käes.

Teema 3. Ülesanne 10

ema, eemal, teele, tere, puu, puurima, puru, pöörab, riiul, riided, rida, raamat, õpilane, kroon, ronin, tee, äärne

Teema 3. Ülesanne 12

Täna toimus Tallinnas Euroopa meistrite liiga valikmäng Eesti ja Serbia vahel, kus Eesti meeskond sai Serbiast võitu 1 : 0. Varem on eestlased alistanud serblasi nende koduväljakul. Juba esimese kümne minutiga sundisid eestlased muidu tugeva Serbia meeskonna kaitsesse ja said pääsu värava alla. Esimene värav Eesti kasuks sundis serblasi oma jõude koondama ja nii ründas meeskond ootamatult agressiivselt Eesti väravat. Tänu Eesti meeskonna tublile vastupanule ei õnnestunud neil seda aga vallutada. Pärast esimest poolaega tundus, nagu hakkaks Eesti meeskond väsima või oli Serbia meeskond kutsunud appi oma kaitsepühaku. Igal juhul olid esimesel poolajal võitmatuna tundunud mehed pisut aeglased. Koduväljaku publik innustas Eesti meeskonda hõigete ja viledega. Poolehoid taastas meeskonna võitmatu mängu ja nii seisis Eesti meeskond varsti jälle nagu müür ega lasknud serblasi teise poolaja lõpus väravale liiga lähedale.

Teema 3. Ülesanne 18

Mõisad põlevad ...

Muusika: Uno Naissoo

Tekst: Paul-Erik Rummo

Iga mees on oma saatuse sepp
ja oma õnne valaja.
(Jaa, jaa, jaa!)
Ükskord prahvatab vimmm,
mis kogunend salaja.
(Jaa, jaa, jaa!)

Mõisad põlevad, saksad surevad,
mets ja maa saavad meitele,
jah, meitele, jah, meitele,
jah, meitele, meitele, meitele!
(Jah, meitele, jah, meitele,
Jah, meitele, meitele, meitele!)

Iga mees on oma saatuse sepp
ja oma õnne valaja.
(Jaa, jaa, jaa!)
Ükskord prahvatab vimmm,
mis kogunend salaja ...

Metsad põlevad, maad surevad,
meie saame meitele,
jah, meitele, jah, meitele,
jah, meitele, meitele, meitele!
(Jah, meitele, jah, meitele,
jah, meitele, meitele, meitele!)

Iga mees on oma saatuse sepp
ja oma õnne valaja.
Ükskord prahvatab vimmm,
mis kogunend salaja.

Meie põleme, meie sureme,
siis ei jää enam ühtegi orja,
ei ühtegi orja, ühtegi orja,
ei ühtegi, ühtegi peremeest!
(Ei ühtegi orja, ühtegi orja,
ei ühtegi, ühtegi peremeest!)

Teema 3. Ülesanne 26

A: Tere!

B: Tere!

A: Ma sooviksin sepa tehtud mõõka osta.

B: Ei, mõõka meil kahjuks enam ei ole. Viimase mõõga ostis Kalevipoeg ära.

A: Siis on pahasti. Aga kas teil hobuseraudu on?

B: Jah, hobuseraudu ja küünlajalgu on. Missugust te soovite?

A: Ma tahaksin sellist, mis õnne toob ja on sepa tehtud.

B: Jah, õnne ma ei oska teile lubada, aga sepa tehtud on need kõik. See on käsitöö.

A: Aga kuidas ma tean, kas see hobuseraud, mille ma ostan, ikka õnne toob?

B: Riputage see ukse kohale harud ülespidi.

A: Kui palju see maksab?

B: See on käsitöö, 99 eurot on tükk.

A: Hmm, hobuse jaoks on see ju liiga kallis.

B: Hobustele on allahindlus.

A: Noh olgu, üks hobuseraud, palun.

B: Palun, üks euro tagasi. Nägemiseni.

A: Nägemiseni.

Teema 4. Ülesanne 14 ja 15

Vana Toomas on peaaegu kõige kuulsam tallinlane. Vanast Toomast on tehtud film „Varastati Vana Toomas” ja tema nime kannavad paljud tooted ja ka üks Tallinna restoran. Vana Toomas on Tallinnas elanud juba peaaegu 500 aastat – ta on nimelt Tallinna raekoja pronksist tuulelipp.

Vana Toomast sai Tallinna sümboolne valvur Rootsi ajal aastal 1530.

Vana Tooma kuju on 1 m 82 cm pikk. Tal on keskaegse sõduri riietus. Tal on käes mõök, peas lai kaabu ja nina all paksud vuntsid. Ta hoiab käes suurt lippu, mis näitab linnakodanikele, kustpoolt tuul puhub. Vana Toomas oli ka hea kaaslane linnavahtidele. Need helistasid raekoja tornis kella, kui vaenlane lähenes või linnas puhkes tulekahju.

Legend räägib, et Toomas oli vaese Kala-Maie poeg, keda pandi tähele ühel kevadel vibulaskmise võistlusel. Ta oli ainus, kes suutis posti otsast maha lasta puust papagoi. Siis oli Tallinna linnapea otsustanud poisile korraliku hariduse ja lugupeetud linnavahi ameti anda. Hiljem võitles Toomas Liivi sõjas. Räägitakse, et vana mehena kasvas Toomas endale suured vuntsid – täpselt samasugused, nagu raekoja tuulelipu mehel. Sellest ajast kutsub rahvas Tallinna raekoja tuulelippu Vanaks Toomaks.

Täna on Tallinna raekoja tornis juba kolmas Vana Toomas. Esimene Toomas pidas vastu 414 aastat. Teine Toomas kaotas 1990. aastatel tuulega oma mõõga. Alates 1996. aastast seisab tornis tänane kuju ja see on hästi vastu pidanud. Kõige esimest Vana Toomast saab vaadata Tallinna Linnamuuseumis. Kusagil mujal maailmas pole raekoda, mille tuulelipuks on linnavaht.

Teema 6. Ülesanne 7

Mu isamaa, mu õnn ja rõõm

Muusika: Fredrik Pacius

Tekst: Johann Voldemar Jannsen

Mu isamaa, mu õnn ja rõõm,
kui kaunis oled sa!
Ei leia mina iial teal
see suure, laia ilma peal,
mis mul nii armas oleks ka,
kui sa, mu isamaa!

Sa oled mind ju sünnitand
ja üles kasvatand;
sind tänan mina alati
ja jään sull' truuiks surmani,
mul kõige armsam oled sa,
mu kallid isamaa!

Su üle Jumal valvaku,
mu armas isamaa!
Ta olgu sinu kaitseja
ja võtku rohkest õnnista,
mis iial ette võtad sa,
mu kallid isamaa!

Teema 7. Ülesanne 13

1920. aasta põhiseaduse järgi oli Eesti parlamentaarne demokraatlik vabariik. Parlament valiti kolmeks aastaks. Valitsuse juht, keda kutsuti riigivanemaks, oli ühtlasi ka riigipea.

1919. aasta maaseadusega riigistati suurmaaomand ja maa jaotati talupidajate vahel. 1928. aastal võeti seni kehtinud Eesti marga asemel kasutusele kroon.

Eestis kehtis vähemusrahvastele kultuurautonomia seadus. See andis õiguse moodustada kultuuriomavalitsusi. Kultuurautonomia seadust kasutasid juudid ja sakslased.

1929. aasta majanduskriis oli Eestis tugevasti tunda, sest Eesti eksportis peamiselt põllumajandustooteid. Majanduskriisiga kaasnesid ka valitsuskriisid. Vabadussõjas võidelnud ehk vapsid koostasid uue põhiseaduse projekti, mis 1933. aasta sügisel referendumil sai rahva toetuse. Riigipea valimised pidid toimuma 1934. aasta aprillis ja tõenäoliselt oleks need võitnud vapside kandidaat.

Teema 8. Ülesanne 10

Neljas küüditamise aasta on meelde jäänud rõõmsana. Hakkasime kodumaale kirju saatma ja enamikul oli ikka keegi alles, kes vastas. Hakati saatma kirju ja pakke. Käidi koos ja lauldi „Ma tahaksin kodus olla” ja teisi laule. Loodeti, et varsti lõpeb sõda ja kõik saab jälle korda.

Siis sõda lõppeski. Kõik lootsid ja rõõmustasid. Siberisse evakueerunud perekonnad hakkasid lahkuma. Meie suhtes ei tehtud aga mitte mingisuguseid muutusi.

1946. ja 1947. aastal hakati eesti noori paarikaupa koju lubama. Kuulsime, et seadus oli selline: kes Eestist väljasaatmise päeval (14. juunil 1941) ei olnud rohkem kui 15 aastat vana, võib kodumaale tagasi minna. Kõik emad tahtsid kohe oma lapsed Eestisse saata.

Esimesed kõige nooremad kojusõitjad olid 7-8-aastased, nad läksid jalgsi 200 km, et sealt rongiga edasi minna. Kõik läksid rõõmuga, aga enamikul ei olnud enam kodu ja paljudel vanemaid.

Pärast Stalini surma 1953 lootsime, et meid vabastatakse. Vabastamine tuli alles 1950. aastate lõpul.

17. märtsil 1958 kutsuti meid komandantuuri ja loeti ette, et oleme vabad. Aga ei tohtinud minna tagasi oma kodupaika ja nõuda tagasi oma kodu ning varandust. Sellele dokumendile kirjutasime alla. Oli maikuu, kui vend sõitis Eestist meie juurde, et meid koju viia. 1941. aasta 14. juunil viidi Eestist Siberisse umbes 10 000 inimest, kavas oli ka teine ja kolmas küüditamine, aga enne algas sõda.

<http://www.folklore.ee/tagused/nr27/kippar.htm>'i põhjal

Teema 9. Ülesanded 9 ja 10

Eestlane olen ja eestlaseks jään

Muusika: Alo Mattiisen

Tekst: Jüri Leesment

Tuhat korda kas võib alata?

Tuhat aastat tõusu, mitte luigelend.

Oma rahvust maha salata

sama ränk on nagu orjaks müüa end.

Eestlane olen ja eestlaseks jään,
kui mind eestlaseks loodi.
Eestlane olla on uhke ja hää
vabalt vaarisa moodi.
Jah, just nõnda vabalt – vaarisa moodi.

Tuhat kõuehääset küsijat:

Vaba meri. Põlistalud. Püha muld.

Tuhat korda tuhat püsijat

kõige kiuste elus hoiab püha tuld.

Eestlane olen ja eestlaseks jään,
kui mind eestlaseks loodi.
Eestlane olla on uhke ja hää
vabalt vaarisa moodi.
Jah, just nõnda vabalt – vaarisa moodi.
Nende mehiste meeste moodi.

Teema 10. Ülesanne 10

Eesti lipp

Muusika: Enn Võrk

Sõnad: Martin Lipp

Kaunistagem Eesti kojad kolme koduvärviga,
mille alla Eesti pojad ühiselt võiks koonduda.
Ühine neil olgu püüe ühes vennaarmuga,
kostku võimsalt meie hüüe:
„Eesti, Eesti, ela sa!”

Sinine on sinu taevast, kallis Eesti, kodumaa,
oled kord sa ohus, vaevast, sinna üles vaata sa!
Must on sinu mullapinda, mida higis haritud.
Must on kuub, mis Eesti rinda
vanast' juba varjanud.

Sinine ja must ja valge kaunistagu Eestimaad!
Vili võrsugu siin selge, paisugu tal täieks pead.
Vaprast meelest, venna armust Eesti kojad kõlagu!
Kostku taeva poole põrmust:
„Eesti, Eesti, ela sa!”

Teema 11. Ülesanded 9 ja 10

Ei ole üksi ükski maa

Muusika: Alo Mattiisen

Tekst: Jüri Leesment

Jäab ikka nii, et Saaremaa
näeb õhtupäikse õitsemist.
Ta kõrval tunneb Hiiumaa
üht õiget sugu õitsilist.
Veel linnupesi Läänemaal
võib leida rannaraal.
Veel aru annab Harjumaa
me rahva sünniloost ...

Ei taha, ei või, ei saa sind jätta, Virumaa!

Teab loodus vaid, teab isamaa –
meil tuleb üksteist aidata ...
Ei ole üksi ükski maa,
ei taha, ei saa sind jätta, Virumaa!

Ei ole jännis Järvamaa,
kui seemne ootel põld on must.
Ei peleta mind Pärnumaa
jutt põlismaade eksinust.
Ehk tarkust toitev Tartumaa
teab, mis on mehe meel.
Kui kaua suudab Võrumaa
end hoida õigel teel?

Ei taha, ei või, ei saa sind jätta, Virumaa!

Teab loodus vaid, teab isamaa –
meil tuleb üksteist aidata ... aidata ...
Ei ole üksi ükski maa,
ei taha, ei saa sind jätta, Virumaa!

Kas jääb ka nii, et Mulgimaa
ja pügada ei lase end?
Kas vaikust valvav Valgamaa
on hüüdjatega ühine?
Kui puhtaks jäävad Virumaal
kõik selge veega allikad,
siis alles julgen ütelda,
et elan omal maal ...

Et elan omal maal ...

Teab loodus vaid, teab isamaa –
meil tuleb üksteist aidata ... aidata ...
Ei ole üksi ükski maa,
ei taha, ei saa sind jätta, Virumaa!

Ei ole üksi ükski maa ...

Teab loodus vaid, teab isamaa –
meil tuleb üksteist aidata ... aidata ...
Ei ole üksi ükski maa,
ei taha, ei saa sind jätta, Virumaa!

Ei ole üksi ükski maa ...

Teema 11. Ülesanne 20

1. Saime kokku Moskva ülikoolis ja otsustasime abielluda.
2. Alguses oli väga raske. Ämm ei teadnud, et ma olen korealanna, ja oli sellest šokeeritud.
3. Tundsind end väga rahutult. Eesti oli minu jaoks ainult väike koht kusagil maamuna peal. Küsisin endalt kogu aeg, kas mind on siin üldse kellelegi vaja.
4. Ma usun, et olen tänaseks Eesti kultuuri sisse elanud ja et mul on õnnestunud mõista, miks üks rahvas nii käitub ja teine teisiti. Need erinevused ei ole puudus. Mulle muutus oluliseks nende erinevuste säilitamiseks kaasaaitamine.
5. Lüüra aitab Eestis elavatel rahvustel oma keelt ja kultuuri säilitada, korraldab festivale, rahvuskultuuri päevi, pidusid jne.
6. Pühapäevakoolid on üks oma keele ja kultuuri võimalus. Seal otsitakse oma juuri ja värskendatakse või õpitakse emakeelt.
7. Me saime Tallinnas oma käsutusse ühe maja, mille me kolme kuuga korda tegime. Seal toimuvad nüüd huviringid ja pühapäevakooli tunnid.
8. Meie juures käib palju rahvusi: usbekid, korealased, valgevenelased, moldovlased, baškiirid, osseedid, marid, grusiinlased, tšerkessid. Aga oma pühapäevakoolid on veel näiteks aseritel, tšuvaššidel jt.
9. Selline kool sünnib iseenesest ja läheb laiali, kui kaob vajadus.
10. Mida paremini inimene teab oma juuri, seda kindlamalt ta ennast tunneb, seda väiksem on tõenäosus, et temast võiks saada igavene rändur, kes pole ühtegi paika uueks koduks tunnistanud.

Maalehe põhjal (http://paber.maaleht.ee/?old_rubriik=5780&old_num=790)

Teema 13. Ülesanne 17

Eesti rikkuseks on mets, puhas vesi ja mõned maavarad. Eesti tähtsaim maavara on põlevkivi, mida kaevandatakse peamiselt Ida-Virumaal. Põlevkivist toodetakse suurem osa Eesti elektrienergiast. Põlevkivi kasutatakse ka keemiatööstuses ja tsemendi tootmisel. Varem kaevandati Eestis ka fosforiiti, kuid nüüdseks on fosforiiditootmine lõppenud.

Suur osa Eestist on kaetud metsaga. Osa metsast on eraomandis, osa riigi omandis. Metsa kutsutakse vahel ka rohelisteks kullaks. Puhas vesi on maailmas üha suurem väärtus. Eestis esialgu puhast vett jätkub. Selleks, et Eesti keskkond püsiks puhtana, tuleb igal Eesti elanikul ökoloogiliselt ehk rohelistelt mõelda ja loodust hoida.

Eesti ekspordis on Euroopa Liidu tähtsus üle 70% ja impordis 80%.

Teema 14. Ülesanded 9 ja 10

- A: Oh, tere!
- B: Tere-tere, kuhu sa kiirustad?
- A: Ma lähen oma Euroopa Liidu passi järele.
- B: Kas sa oled siis Euroopa Liidu kodanik?
- A: Muidugi, ma olen ju Eesti kodanik ja Eesti on Euroopa Liidus. Kas sa ei tea või?
- B: Miks on hea Euroopa Liidu kodanik olla?
- A: Ainult Euroopa Liidu kodakondsust ei ole, alati peab mõne Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik olema. Aga Euroopa Liidu kodanikuna on mul õigus reisida, elada, töötada ja õppida kõigis Euroopa Liidu riikides.
- B: Kas selleks on siis passi vaja?

- A: Tegelikult piisab ID-kaardist ka, see peab nagnunii igal Eestis püsivalt elaval inimesel olema. Ja Schengeni viisaruumis pole enam piirikontrolli ka. Aga kui ma reisin mõnda riiki, kes ei kuulu ei Schengeni riikide hulka ega ole Euroopa Liidus, siis on kindlasti passi vaja.
- B: Aga kuidas mina Euroopa Liidus reisida saan? Mul on hall välismaalase pass ja ma ei ole veel Eesti kodanik.
- A: Kas sul elamisluba on? Siis sa võid Schengeni viisaruumi riikides umbes kolm kuud, st 90 päeva poole aasta jooksul reisida. Aga sul peab olema ette näidata kehtiv reisidokument koos elamisloaga.
- B: Kas viisat on ka vaja?
- A: Ei, viisat sul ei ole vaja, aga Ühendkuningriiki ehk siis tavaliselt öeldes Inglismaale ja Iirimaale reisimiseks on sul ikka viisat vaja ja Šveitsi minekuks ka.
- B: Aga kui sa tahad teise Euroopa Liidu riiki elama minna?
- A: Siis ma võin seda teha. Ja kui ma seal elan, siis ma võin ka hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel ja kohalikel valimistel ka. Ja kui ma mõnes riigis hätta satun, kus Eestil esindust ei ole, siis ma võin ükskõik missuguse Euroopa Liidu liikmesriigi diplomaatilisse esindusse minna.
- B: See on ju väga huvitav! Kust Euroopa Liidu kohta veel midagi teada saab?
- A: Kui sa tahad täpsemalt Euroopa Liidu kohta teada, siis vaata internetist Euroopa Liidu portaalist.

Teema 16. Ülesanne 20

„Ma elan lastekodus Pesa peres. Meie lastekodu maja on 93 aastat vana.”

„Mulle meeldib Eestis, kuigi tahaks muidugi ka Soomes, Rootsis ja Venemaal ringi käia!”

„Rootsi, Jaapan, Portugal, Hispaania, USA, Saksamaa ...”

„Asko teab neid asju. Talle meeldib end uudistega kurssi viia!” (kasvatajad)

„Minu lemmikaine koolis on ajalugu. Ja poliitikast ma tean, sest ma loen ajalehti, vaatan telerist uudiseid ja küsin kasvatajatelt.”

„Kui ma suureks saan, siin ma hakkan lenduriks ja lendan Antarktikasse. Siis ma näen pingviine ka!”

„Varsti tulevad presidendivalimised. Ma loodan küll, et praegune president jätkab, sest ta on nii sõbralik ja tark.”

Jah, ma vaatasin küll, ma tahtsin sealt Riigikogu liikmeid ning presidenti näha.

Muidugi tahaksin, näiteks tahaks sinna riigikogulasena minna. Riigikogu on tähtis. Kui seda poleks, poleks ka riiki ja inimesi selle sees. Kui mina Riigikokku kuuluksin, käiksin seal iga päev kohal.”

„Hmm. Raske küsimus. Teeksin pensionid suuremaks, aitaksin kodutuid ja lastekodusid. Ja tahaksin, et kõik, kes kaklevad, seda enam ei teeks. Teeksin nii, et Eestis oleks kõigil hea elada.”

Teema 17. Ülesanne 11

1. President käib mõnikord nädalalõppudel oma Viljandimaa talus.
2. Parlamendisaadik läks Riigikogu istungile.
3. See, kuidas otsuseid vastu võetakse, ei sõltu ühe inimese soovist.
4. Kui sa lubad, siis ma aitan sind.
5. Kas sa ei oska öelda, oled sa oma töö tulemusega rahul?
6. Oh, mu rahakott jäi koju lauale!

Teema 18. Ülesanded 2 ja 3

Eesti on demokraatlik õigusriik. Kõikidele Eestis viibivatele inimestele on tagatud nende õigused ja vabadused. Õigused ja vabadused jaotatakse tavaliselt kahte rühma: igäihe õigused, mis on kõikidel inimestel, kes Eestis viibivad (nii Eesti kui teiste riikide kodanikel), ja kodanikuõigused. Üldised ehk igäihe õigused on kõikidel inimestel ega sõltu nende kodakondsusest, rassist, soost, rahvusest ega muudest asjaoludest. Kõik Eestis viibivad inimesed peavad Eestis olles Eesti seadusi täitma.

Kodanikuõigused on need poliitilised õigused, mis on ainult riigi kodanikel. Poliitilised õigused on sellised, mis annavad kodanikule õiguse osaleda riigivalitsemises.

Teema 18. Ülesanded 9 ja 10

1. Juhuslik möödakäija avastas täna varahommikul Tõnismäelt vastsündinu surnukeha, millel olid vägivallatunnused.
2. Politsei hoidis 48 tundi vahi all inimest, keda kahtlustatakse Vabaõhumuuseumi süütamises.
3. Paljud loodusteaduste üliõpilased on kasutanud võimalust elukohta muuta ja õppida edasi Euroopa Liidu ülikoolides.
4. Politsei tabas kella kolme ajal öösel XYZ kooli 7. klassi õpilased, kes värvisid pargis skulptuure.
5. Statistika näitab, et naiste palk on võrdsetel ametikohtadel meeste omast ligikaudu 20% väiksem.
6. Tartus tungis noortejõuk kallale mustanahalisele 39 aasta vanusele mehele, kes peab ülikoolis külalisõppejõuna loenguid.
7. Naised võivad õppida keevitajaks.
8. Ajaleht kuulutas esilehel, et üks naispoliitikuist ei kasvata korralikult oma last. Ta kasutas poliitikut iseloomustades sõna „rongaema”. Artikli avaldanud ajakirjanik oli sunnitud hiljem avalikult vabandama.
9. Kinnipeetud isik esitas politsei vastu kaebuse väites, et teda on kinnivõtmise ajal julmalt koheldud.
10. Pärast Jõhvi uue vangla avamist pahandasid inimesed, et vangide ülalpidamisele kulub palju raha ja et nende elutingimused on liiga head.

Teema 19. Üleanded 16–19

Eesti kodakondsuse võib saada sünniga, see tugineb maailmas levinud põhimõttel, mida tuntakse kui *jus sanguinis* (vereõigus). Kui üks vanematest või mõlemad on Eesti kodanikud, saab laps Eesti kodakondsuse ka siis, kui ta sündis mõnes muus riigis.

Kodanikul on kohustus olla oma riigile lojaalne.

Põhiseaduse kohaselt on teatud õigused ainult Eesti kodanikel. Tähtsaim Eesti kodaniku õigus on hääletada Riigikogu valimistel ja rahvahääletustel ning osaleda nii riigivõimu teostamisel. Ka Riigikogusse kandideerida saavad ainult Eesti kodanikud. See on nii sellepärast, et kodanikud vastutavad põhiseadusliku korra ja Eesti riigi säilimise eest.

Kuna Eesti poliitikat kujundavad erakonnad, siis on ka erakonda kuulumine võimalik ainult Eesti kodanikel. Pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga võivad erakonda kuuluda ka Euroopa Liidu kodanikud.

Ühtki Eesti kodanikku ei tohi Eestist välja saata ega takistada Eestisse asumast. Paljud Teise maailmasõja ajal Eestist põgenenud inimesed on seda kasutanud ja Eestisse tagasi pöördunud. Valitsus võib Eesti kodaniku, keda kahtlustatakse kuriteos, teisele riigile välja anda. Seda saab teha ainult siis, kui seda näevad ette riikidevahelised lepingud.

Eesti kodaniku kohus on olla ustav põhiseaduslikule korrale ning kaitsta Eesti iseseisvust. Meessoost, terved Eesti kodanikud on kohustatud täitma kaitseväeteenistuskohustust ehk teenima Eesti kaitseväes. Eesti kodanik on kaitseväe kohuslane kuueteistkümnendast kuni kuuekümnenda eluaastani.

Teema 20. Ülesanne 21

Depressiivsed Eesti väikelinnad

Muusika: Bert Prikenfeld

Tekst: Leslie Laasner

Depressiivsed Eesti väikelinnad,
kus keldripoodides on jube kõrged hinnad.
Kus ringi jalutavad noored kaunid emad
ja nende emad, kes pole enam kenad.

Depressiivsed Eesti väikelinnad,
kus õhtul pole mitte kuhugile minna,
kus eluunistus on kasutatud bemar
või eramaja ning suur-suur-suur-suur peenar.

Seal mehed alalõpmata on täis,
seal Smilers ikka suvetuuril käib.
Seal jaanitulel alati saab keegi lõuga,
seal raha teenitakse toore jõuga.

Seal depressiivsed Eesti väikelinnad,
seal alevid ja asulad ja külad.

Depressiivsed Eesti väikelinnad
meil väga tihti pole põhjust sinna minna,
kus igal pool ei voha hullult kaubandus,
kus mõned endiselt ei lukustagi ust.

Depressiivsed Eesti väikelinnad,
sind justkui ajaks naerma, kuuldes mõnda nime neist.
Sa justkui häbeneks, kui keegi küsib mõnda neist.
Sul on üks saladus: sa oled ühest neist.

Seal kõiki tunned hästi nimepidi:
on Kask ja Tamm ja Kuusk ja Lepp ja Saarepuu.
Seal lemmikspordiala meeleheide.
Sa olid oma klassi parim, sa olid oma aja parim.

Seal depressiivsed eesti väikelinnad.

Sa olid oma aja parim.
Sa olid oma linna parim.
Sa olid oma klassi parim.

Teema 21. Ülesanded 7 ja 8

- A: Tere, kuhu sa kiirustad?
B: Ma tahtsin ennast kodakondsuse taotlejaks registreerima minna. Aga ma ei tea, kas see on väga keeruline.
A: Ah, mine nüüd. See pole keerulisem kui mõni muu asi. Kas sa tead juba, mis nõuded selleks on?
B: Päris täpselt ei tea, ainult seda tean, et sinna saab eksamikeskuse kodulehel registreerida. Kas sina tead?
A: Muidugi tean. Sa pead olema vähemalt 15 aastat vana, noh, seda sa ju oled. Ja pead olema Eestis elanud elamisloaga vähemalt kaheksa aastat, viimased viis aastat pidevalt, ehk sa pead olema olnud Eestis vähemalt 183 päeva aastas. Seda sa oled ju ka?
B: Muidugi olen, ma olen siin sündinud ka.
A: Sellest ei piisa kahjuks. Su vanemad on ju ukrainlased.
B: Jah, seda küll, räägi edasi.
A: Ja siis sa pead eesti keelt oskama nii palju, et sa sellega igapäevaelus toime tuled. Eesti keelt oskad sa küll palju paremini. Ja sa pead tundma kodakondsuse seadust ja Eesti Vabariigi põhi-seadust. Ah jaa, töökoht ja elukoht peavad ka olema.
B: Milleks seda vaja on?
A: Noh, vaata, riik tahab olla kindel, et sa suudad ennast elatada ja et oleks teada, kuhu sulle posti saata.
B: Mida selle sissetuleku all mõeldakse?
A: See võib olla palk, äritegevuse tulu, pension, stipendium aga töötü abiraha või lapsetoetus ka. Ega sa mõne muu riigi kodanik ei ole, siis sa pead enne taotlema, et sind sellest vabastataks, ja pool aastat ootama.
B: Miks?

- A: Vaata, Eesti seaduste järgi saab sul olla ainult ühe riigi kodakondsus.
B: Ah nii, aga kuidas nendega on, kellel on vanemad eri rahvusest, üks eestlane?
A: Siis peab laps 18-aastaseks saamisel valima, kumma kodakondsuse ta valib. Aga Eesti kodakondsust ei tohi kelleltki ära võtta.

Teema 21. Ülesanne 19

Ärkamise aeg

Muusika: René Eespere

Tekst: René Eespere

Meri siin seisma jäi, keegi peatas ta.
Kallas veest jagu sai, kaldast algas maa:
tasane, kullane, kivine, mullane,
pilvine, tuuline, ootust täis.

Peagi siin kokku said esimemm ja taat,
vaevaga kodu löid, lapsed majja tõid.
Oli õnn, oli rõõm, oli naer, oli nutt,
oli töö, oli vaev sellel maal.

Eestimaa, Eestimaa, oled mu kodumaa,
oled mu armastus, õnn ja rõõm.
Eestimaa, Eestimaa, oled mu kodumaa,
oled mu südames sügaval.

Tulega, mõõgaga tuli võõras mees,
häda tõi, valu tõi, võõrast leiba sõi.
Langes taat, memmeke, lapseas vennake,
pisaraist märjaks sai kogu maa.

Eestimaa, Eestimaa, oled mu kodumaa,
oled mu armastus, õnn ja rõõm.
Eestimaa, Eestimaa, oled mu kodumaa,
oled mu südames sügaval.

Isa meelt, emakeelt hoian sellel maal,
taadi maa, memme maa endiselt on ta:
tasane, kullane, kivine, mullane,
pilvine, tuuline, ootust täis.

Eestimaa, Eestimaa, oled mu kodumaa,
oled mu armastus, õnn ja rõõm.
Eestimaa, Eestimaa, oled mu kodumaa,
oled mu südames sügaval.

Eesti keele tegusõna vorme

MA-INFINIITIIV *jutustama*
mas-vorm *jutustamas*
mast-vorm *jutustamast*
mata-vorm *jutustamata*
maks-vorm *jutustamaks*

DA-INFINIITIIV *jutustada*
des-vorm *jutustades*

KESKSÕNAD
v-kesksõna *jutustav*
tav- kesksõna *jutustatav*
nud-kesksõna *jutustanud*
tud-kesksõna *jutustatud*

KINDEL KÕNEVIIS

Isikuline tegumood (tegija on teada)

OLEVIK	LIHTMINEVIK	TÄISMINEVIK	ENNEMINEVIK
<i>mina/ma jutustan</i>	<i>ma jutustasin</i>	<i>ma olen jutustanud</i>	<i>ma olin jutustanud</i>
<i>sina/sa jutustad</i>	<i>sa jutustasid</i>	<i>sa oled jutustanud</i>	<i>sa olid jutustanud</i>
<i>tema/ta jutustab</i>	<i>ta jutustas</i>	<i>ta on jutustanud</i>	<i>ta oli jutustanud</i>
<i>meie/me jutustame</i>	<i>me jutustasime</i>	<i>me oleme jutustanud</i>	<i>me olime jutustanud</i>
<i>teie/te jutustate</i>	<i>te jutustasite</i>	<i>te olete jutustanud</i>	<i>te olite jutustanud</i>
<i>nemad/nad jutustavad</i>	<i>nad jutustasid</i>	<i>nad on jutustanud</i>	<i>nad olid jutustanud</i>
<i>ma, sa,</i> <i>ta, me, ei jutusta</i> <i>te, nad</i>	<i>ma, sa,</i> <i>ta, me, ei jutustanud</i> <i>te, nad</i>	<i>ma, sa,</i> <i>ta, me, ei ole</i> <i>te, nad jutustanud</i>	<i>ma, sa,</i> <i>ta, me, ei olnud jutustanud</i> <i>te, nad</i>

Umbisikuline tegumood (tegija ei ole teada)

	OLEVIK	LIHTMINEVIK	TÄISMINEVIK	ENNEMINEVIK
JAATUS	<i>jutustatakse</i>	<i>jutustati</i>	<i>on jutustatud</i>	<i>oli jutustatud</i>
EITUS	<i>ei jutustata</i>	<i>ei jutustatud</i>	<i>ei ole jutustatud</i>	<i>ei olnud jutustatud</i>

TINGIV KÕNEVIIS

OLEVIK
ma jutustaksin/jutustaks
sa jutustaksid/jutustaks
ta jutustaks
me jutustaksime/jutustaks
te jutustaksite/jutustaks
nad jutustaksid/jutustaks
ma, sa
ta, me, ei jutustaks
te, nad

MINEVIK
ma oleksin/oleks jutustanud
sa oleksid/oleks jutustanud
ta oleks jutustanud
me oleksime/oleks jutustanud
te oleksite/oleks jutustanud
nad oleksid/oleks jutustanud
ma, sa ...ei oleks jutustanud.

KÄSKIV KÕNEVIIS

	AINSUS	MITMUS
JAATUS	<i>jutusta!</i>	<i>jutustage!</i>
EITUS	<i>ära jutusta!</i>	<i>ärge jutustage!</i>